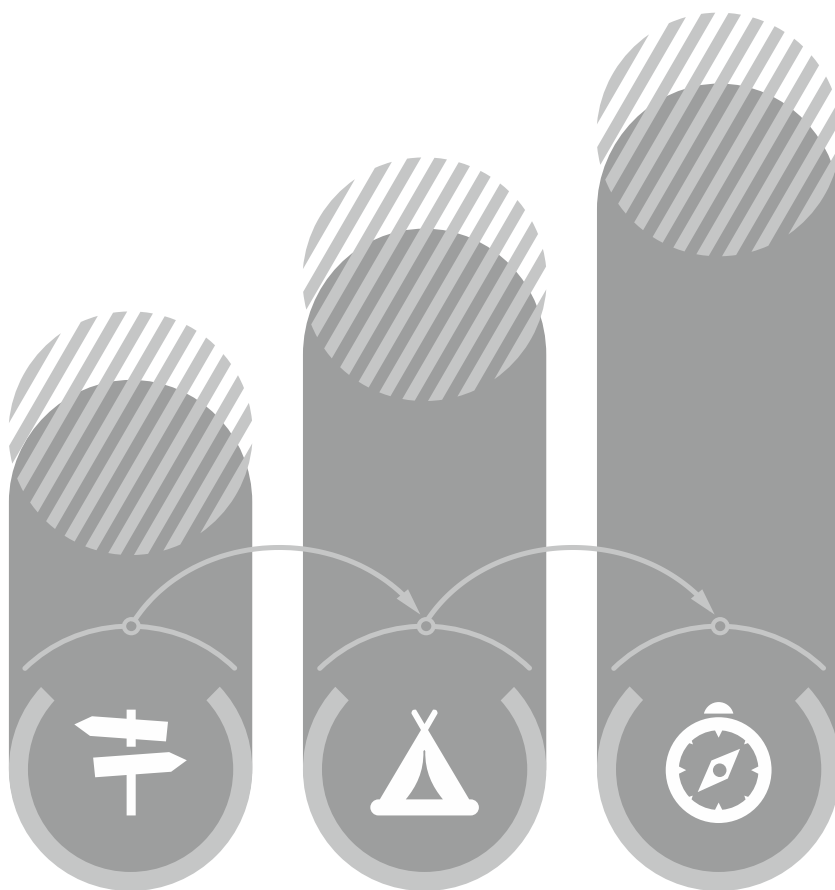

Turystyka w województwie wielkopolskim w latach 2018–2021

Turystyka w województwie wielkopolskim w latach 2018–2021

Tourism in Wielkopolskie Voivodship in 2018–2021

Opracowanie merytoryczne, graficzne i redakcyjne

Content-related works, graphics and editorial works

Urząd Statystyczny w Poznaniu, Wielkopolski Ośrodek Badań Regionalnych – Dział Opracowań Zbiorczych

Statistics Office in Poznań, Centre for Regional Surveys of Wielkopolska – Division of Aggregate Studies

Zespół autorski

Editorial team

Emilia Bogacka, Natalia Borowicz, Ewa Filipczuk, Marta Kowalczyk, Ewa Kowalka, Katarzyna Piętań, Leszek Siwka

Kierujący

Supervisor

Ewa Kowalka

Tłumaczenie (przedmowa, synteza)

Translation (preface, executive summary)

Grzegorz Grygiel

ISBN 978-83-61264-66-8 (książka) (book)

ISBN 978-83-61264-67-5 (forma elektroniczna on-line) (on-line)

Publikacja dostępna na stronie

Publication available on website

<https://poznan.stat.gov.pl>

Przy publikowaniu danych Urzędu Statystycznego prosimy o podanie źródła

When publishing Statistics Office data – please indicate the source

Przedmowa

Publikacja „Turystyka w województwie wielkopolskim”, po raz drugi ukazuje się w serii „Analizy Statystyczne”. Opracowanie opisuje rozwój turystyki w regionie w perspektywie czterech lat: od 2018 do 2021. Z uwagi na zakres czasowy, a także w odniesieniu do zawartości merytorycznej, niniejsze opracowanie stanowi kontynuację poprzedniego wydania obejmującego lata 2014–2017. Natomiast ze względu na stan związany z zagrożeniem epidemicznym (formalnie trwający od marca 2020 r.) publikacja pokazuje dwa różne oblicza turystyki: to sprzed pandemii i drugie – w trakcie jej trwania. Tę odmienną sytuację w dwóch pierwszych latach objętych analizą (2018–2019) i w dwóch kolejnych (2020–2021) potwierdza załamanie często wieloletnich tendencji, a nawet odwrócenie trendów.

Publikacja zawiera informacje umożliwiające charakterystykę infrastruktury turystycznej, jej stanu, potencjału oraz stopnia wykorzystania, a także ocenę poziomu zainteresowania wielkopolską bazą noclegową turystów, w tym zagranicznych. Wyniki zaprezentowano w ujęciu powiatowym. Ponadto w opracowaniu zamieszczono dane dotyczące m.in. walorów przyrodniczych i zaplecza sportowo-rekreacyjnego, a także szlaków turystycznych i turystyki kwalifikowanej – udostępnione przez Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze.

Opracowanie składa się z części analitycznej – uzupełnionej o ilustrację graficzną oraz z uwag metodologicznych zawierających definicje podstawowych pojęć i wskaźników.

Publikacja dostępna jest również na stronie internetowej US Poznań (<https://poznan.stat.gov.pl>).

Przekazując Państwu publikację „Turystyka w województwie wielkopolskim w latach 2018–2021”, mam nadzieję, że będzie ona cennym źródłem informacji o rozwoju branży turystycznej i wpływie jaki wywarła na niej pandemia COVID-19. Będziemy zobowiązani za wszelkie sugestie dotyczące tematyki i struktury opracowania, co pozwoli na lepsze dostosowanie kolejnych edycji do potrzeb odbiorców.

Dyrektor
Urzędu Statystycznego
w Poznaniu

Jacek Kowalewski

Poznań, lipiec 2022 r.

Preface

This is the second edition of the report „Tourism in Wielkopolskie Voivodship”, published in the series “Statistical Analyses”. It describes the development of tourism in the voivodship in the period 2018–2021. In terms of its reference period and content, the current volume provides updated information regarding quantities and topics covered in the previous edition for the years 2014–2017. With respect to the state of epidemic emergency (formally announced in March 2020), the report shows two pictures of tourism: before and during the pandemic. Differences between the situation of tourism in the first two years (2018–2019) and the following two (2020–2021) are confirmed by interruptions or even reversals of long-standing trends.

The publication contains powiat-level statistics about the state and usage of the tourism infrastructure and the use of accommodation facilities available in the voivodship by Polish and foreign tourists. In addition, the report contains data about the region’s natural assets and sports and recreation facilities, together with information about tourist trails and adventure tourism, provided by the Polish Tourist and Sightseeing Association.

The report consists of an analytical part, illustrated with charts and figures, and a methodological commentary, containing definitions of basic terms and indicators.

It can also be downloaded from the website of the Statistical Office in Poznań (<https://poznan.stat.gov.pl>).

I hope that the report „Tourism in Wielkopolskie Voivodship in 2018–2021” will be a valuable source of information about the development of the tourism industry and how it was affected by the COVID-19 pandemic. We always appreciate any comments or suggestions about the scope and structure of this publication and use them to improve future editions in an effort to better meet the needs of our readers.

Director
of the Statistical Office
in Poznań

Jacek Kowalewski

Poznań, July 2022

Spis treści

Contents

	Str. Page
Przedmowa.....	3
Preface	4
Objaśnienie znaków umownych	10
Symbols	10
Skróty.....	10
Abbreviations	10
Synteza.....	11
Executive summary	13
Rozdział 1. Położenie geograficzne i walory przyrodniczo-kulturowe województwa wielkopolskiego	15
Chapter 1. Geographic location and natural-cultural assets of Wielkopolskie Voivodship	
Rozdział 2. Turystyczne obiekty noclegowe i ich wykorzystanie	23
Chapter 2. Tourist accommodation establishments and their occupancy	
2.1. Obiekty i miejsca noclegowe	23
2.1. Facilities and bed places	
2.2. Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych	28
2.2. Occupancy of tourist accommodation establishments	
2.3. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych	34
2.3. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments	
2.4. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych	37
2.4. Occupancy rate of bed places	
2.5. Wykorzystanie pokoi w obiektach hotelowych	39
2.5. Occupancy of rooms in hotels and similar establishments	
2.6. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych	41
2.6. Catering establishments in tourist accommodation establishments	
2.7. Wyposażenie dodatkowe turystycznych obiektów noclegowych	42
2.7. Additional equipment of tourist accommodation establishments	
Rozdział 3. Zróżnicowanie terytorialne bazy noclegowej	46
Chapter 3. Territorial diversity of tourist accommodation establishments	
3.1. Turystyczne obiekty noclegowe i ich wykorzystanie w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego	46
3.1. Tourist accommodation establishments and their occupancy by powiats of Wielkopolskie Voivodship	
3.2. Turyści zagraniczni w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego	47
3.2. Foreign tourists by powiats of Wielkopolskie Voivodship	
3.3. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego	49
3.3. Occupancy rate of bed places by powiats of Wielkopolskie Voivodship	
3.4. Wskaźniki infrastruktury noclegowej i jej wykorzystania w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego	51
3.4. Indicators of accommodation infrastructure and its occupancy by powiats of Wielkopolskie Voivodship	

	Str. Page
Rozdział 4. Ruch graniczny na lotniskach	61
Chapter 4. Border traffic on airports	
Rozdział 5. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK)	63
Chapter 5. Polish Tourist and Sightseeing Association	
Rozdział 6. Podmioty związane z turystyką	64
Chapter 6. Entities connected with tourism	
6.1. Podmioty ujęte w rejestrze REGON	64
6.1. Entities in the REGON register	
6.2. Podmioty wpisane do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT) ...	65
6.2. Entities recorded in the Central Register of Tourism Organisers and Entrepreneurs Facilitating the Purchase of Linked Travel Arrangements	
Rozdział 7. Wydatki samorządowe na turystykę	66
Chapter 7. Self-government expenditure on tourism	
Uwagi metodologiczne.....	68
Methodological notes	72
Bibliografia	76
Bibliography	

Spis wykresów

List of charts

	Str. Page
Wykres 1. Obiekty i miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych	24
Chart 1. Facilities and bed places in tourist accommodation establishments	
Wykres 2. Turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów obiektów	25
Chart 2. Tourist accommodation establishments by type of facilities	
Wykres 3. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów	26
Chart 3. Bed places in tourist accommodation establishments by type of facilities	
Wykres 4. Hotele według kategorii	27
Chart 4. Hotels by category	
Wykres 5. Pokoje i miejsca noclegowe w hotelach według kategorii w 2021 r.	27
Chart 5. Rooms and bed places in hotels by category in 2021	
Wykres 6. Zmiana liczby turystów krajowych i zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy	29
Chart 6. Change in the number of domestic and foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months	
Wykres 7. Turyści korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych	30
Chart 7. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments	
Wykres 8. Turyści korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2021 r.	31
Chart 8. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2021	
Wykres 9. Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych według krajów	32
Chart 9. Foreign tourists in tourist accommodation establishments by countries	
Wykres 10. Turyści korzystający z turystycznych obiektów noclegowych według miesięcy	33
Chart 10. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months	
Wykres 11. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych	34
Chart 11. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments	
Wykres 12. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2021 r.	35
Chart 12. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2021	
Wykres 13. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy	36
Chart 13. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments by months	
Wykres 14. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według rodzajów obiektów	38
Chart 14. Occupancy rate of bed places by type of facilities	
Wykres 15. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według miesięcy	39
Chart 15. Occupancy rate of bed places by months	
Wykres 16. Wynajęte pokoje turystom w obiektach hotelowych według miesięcy	40
Chart 16. Rooms rented in hotels and similar facilities by months	
Wykres 17. Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych	41
Chart 17. Occupancy rate of rooms in hotels and similar facilities	

	Str. Page
Wykres 18. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych	42
Chart 18. Catering establishments in tourist accommodation establishments	
Wykres 19. Udział obiektów posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.	43
Chart 19. Share of facilities for physically disabled persons in the total number of tourist accommodation establishments in 2021	
Wykres 20. Udział obiektów posiadających wybrane zaplecze sportowo-rekreacyjne i rehabilitacyjne w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.	44
Chart 20. Share of facilities possessing selected sports and leisure and rehabilitation infrastructure in the total number of tourist accommodation establishments in 2021	
Wykres 21. Udział obiektów posiadających zaplecze konferencyjne w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.	45
Chart 21. Share of facilities possessing conference infrastructure in the total number of tourist accommodation establishments in 2021	
Wykres 22. Uczestnicy wycieczek i imprez	63
Chart 22. Participants of excursions and events	
Wykres 23. Podmioty ujęte w rejestrze REGON związane z turystyką według działów PKD 2007	64
Chart 23. Entities in the REGON register connected with tourism by the PKD 2007 divisions	
Wykres 24. Podmioty wpisane do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT)	65
Chart 24. Entities recorded in the Central Register of Tourism Organisers and Entrepreneurs Facilitating the Purchase of Linked Travel Arrangements	

Spis map

List of maps

	Str. Page
Mapa 1. Ochrona przyrody i krajobrazu	17
Map 1. Nature and landscape protection	
Mapa 2. Szlaki kajakowe	21
Map 2. Canoe trails	
Mapa 3. Turystyczne obiekty noclegowe według powiatów w 2021 r.	47
Map 3. Tourist accommodation establishments by powiats in 2021	
Mapa 4. Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów	48
Map 4. Share of foreign tourists in total number of tourists accommodated in tourist accommodation establishments by powiats	
Mapa 5. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych i średni czas pobytu turysty według powiatów	50
Map 5. Occupancy rate of bed places and average tourist stay by powiats	
Mapa 6. Wskaźnik gęstości bazy noclegowej według powiatów	52
Map 6. Accommodation facilities density rate by powiats	
Mapa 7. Wskaźnik gęstości ruchu turystycznego według powiatów	53
Map 7. Tourist traffic density rate by powiats	
Mapa 8. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera dla powiatów	54
Map 8. Tourist traffic intensity by Schneider rate for powiats	
Mapa 9. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata dla powiatów	55
Map 9. Tourist traffic intensity by Charvat rate for powiats	
Mapa 10. Wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a według powiatów	56
Map 10. Baretje's tourist function rate for powiats	
Mapa 11. Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej według powiatów	57
Map 11. Tourist accommodation development rate by powiats	
Mapa 12. Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej według powiatów	58
Map 12. Accommodation capacity utilisation rate by powiats	
Mapa 13. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego w dziale turystyka według powiatów	67
Map 13. Expenditures of local government units in the division tourism by powiats	

Objaśnienie znaków umownych

Symbols

Symbol Symbol	Opis Description
„W tym” “Of which”	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy. indicates that not all elements of the sum are given.

Skróty

Abbreviations

Skrót Abbreviation	Znaczenie Meaning
tys.	tysiąc
mln	milion
zł PLN	złoty złoty
ha	hektar hectare
m	metr metre
m ²	metr kwadratowy square metre
km	kilometr kilometre
km ²	kilometr kwadratowy square kilometre
kat. cat.	kategoria category
p.proc. pp	punkt procentowy percentage point
n.p.m.	nad poziomem morza above the sea level
itp. etc.	i tym podobne and the like
m.in. i.a.	między innymi among others
np. e.g.	na przykład for example
r.	rok year
tj. i.e.	to jest that is

W publikacji zastosowano skróty nazw niektórych działów Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007; zestawienie tych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

The names of some classifications levels of PKD 2007 used in the publication have been abbreviated; the abbreviations and their complete names are presented as follows:

Skrót Abbreviation	Pełna nazwa Full name
gastronomia catering	działalność usługowa związana z wyżywieniem food and beverage service activities
działalność związana z turystyką tourism activities	działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostała działalność usługowa w zakresie rezerwacji i działalności z nią związane travel agency, tour operator and other reservation service and related activities

Synteza

Poniższa analiza problematyki związanej z turystyką obejmuje okres czteroletni 2018–2021. O ile jednak w przypadku dwóch pierwszych lat można mówić w zasadzie o kontynuacji wcześniej obserwowanych trendów i rozwijaniu zarysowanych kierunków, to już lata 2020–2021 wymykają się dotychczasowym schematom. Poczynając od marca 2020 r., gdy w Polsce ogłoszono najpierw stan zagrożenia epidemicznego, a następnie stan epidemii związany z rozprzestrzenianiem się choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2, diametralnie zmieniły się warunki funkcjonowania tej branży. W następnych miesiącach roku 2020 i przez cały rok 2021 przetaczały się kolejne fale pandemii COVID-19, niosące ze sobą szereg obostrzeń i ograniczeń dotyczących funkcjonowania gospodarki i zdecydowanie wpływających na życie ludności. O działalności branży turystycznej decydowały w tym czasie możliwości przemieszczania się, zamknięcie granic oraz ograniczenia w dostępności bazy noclegowej dla turystów. Praktycznie zawieszono działalność placówek gastronomicznych. Czasowo ograniczono m.in. działalność związaną z prowadzeniem turystycznych obiektów noclegowych, w tym usług hotelarskich oraz miejsc krótkotrwałego zakwaterowania, a po ich uruchomieniu wprowadzono limity dostępu. Część obiektów noclegowych przekształcono w izolatoria lub przeznaczono dla osób odbywających kwarantannę. Sektor turystyczny był jednym z obszarów gospodarki najmocniej dotkniętych skutkami pandemii. Konsekwencją sytuacji pandemicznej i związanych z nią utrudnień były znacznie niższe od notowanych wcześniej wartości i wskaźniki charakteryzujące bazę noclegową i jej wykorzystanie, a także ruch turystów zarówno krajowych, jak i przybywających z zagranicy. W województwie wielkopolskim stan ten obrazuje zestawienie wyników badań z lat 2018–2021, które prowadzą m.in. do następujących wniosków:

- zmniejszyła się liczba turystycznych obiektów noclegowych, także całorocznych. Ubytek (w sumie o 81 obiektów mniej) dotyczył przede wszystkim hoteli oraz ośrodków wczasowych. W końcu lipca 2021 r. funkcjonowały 584 obiekty, w tym 459 całorocznych;
- spadła liczba miejsc noclegowych (o 6,9% do 39,1 tys.). Najwięcej miejsc ubyło w ośrodkach wczasowych, na polach biwakowych oraz w hotelach;
- ponad połowę wszystkich miejsc noclegowych w województwie oferowały obiekty hotelowe, a podstawę tej bazy tworzyły 202 hotele dysponujące 18,1 tys. miejsc (o 3,3% mniej niż w 2018 r.);
- zmniejszył się ruch turystyczny, mierzony liczbą korzystających z bazy noclegowej. Liczba turystów w województwie wielkopolskim w 2021 r. była o 39,0% mniejsza od zanotowanej w 2018 r., przy spadku wśród turystów zagranicznych o 61,0%. Relatywnie największy spadek zanotowały pensjonaty, szkolne schroniska młodzieżowe i hostele. Wzrost liczby korzystających, zwłaszcza w miesiącach letnich, dotyczył natomiast ośrodków kolonijnych, kempingów oraz pokoi gościnnych;
- udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z miejsc noclegowych kształtował się na poziomie 9,5%, tj. o 5,3 p.proc. niżej niż w 2018 r. Wyraźny spadek odsetka turystów zagranicznych widoczny był przede wszystkim na kempingach i w hotelach. Niewielki wzrost udziału cudzoziemców odnotowano wśród turystów korzystających z noclegów w pokojach gościnnych i kwaterach agroturystycznych;
- średnio o 31,7% w analizowanym okresie spadła liczba udzielonych noclegów, przy czym w przypadku turystów zagranicznych – zmniejszyła się niemal o połowę. Zdecydowanej większości noclegów (70,2%) udzielono w obiektach hotelowych, w tym głównie w hotelach (61,0% ogółu noclegów udzielonych turystom i 64,2% – turystom zagranicznym);
- o 5,4 p.proc. obniżył się stopień wykorzystania miejsc noclegowych (do 25,3%; w kraju o 7,8 p.proc. do 32,3%). Pod względem wykorzystania bazy noclegowej wielkopolskie plasujące się zwykle w dolnej części listy województw, w 2021 r. zajęło ostatnie miejsce (w 2018 r. była to pozycja 3. od końca, przed podlaskim i lubuskim);

- zmniejszył się poziom wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych (o 9,9 p.proc. do 33,1%; w kraju o 13,5 p.proc. do 36,3%), a wartość tego wskaźnika lokowała wielkopolskie na miejscu 12., co w stosunku do 2018 r. oznacza spadek o trzy pozycje;
- centrum ruchu turystycznego w województwie wciąż stanowi Poznań, gdzie znajdowało się najwięcej obiektów noclegowych, w tym niemal jedna czwarta ogółu hoteli, które w 2021 r. oferowały 39,6% wszystkich miejsc w tego typu obiektach i 40,8% zasobu pokoi hotelowych w województwie. W Poznaniu udzielono w tym czasie 872,9 tys. noclegów, w tym 151,1 tys. turystom zagranicznym. Mimo że liczby te były znacznie mniejsze niż w 2018 r. (odpowiednio o 41,2% i 61,4%), to w skali całego regionu pozostały największe i stanowiły 33,6% oraz 44,2%. Zarówno miejsca noclegowe, jak i pokoje w obiektach hotelowych były tu wykorzystywane w stopniu wyższym niż przeciętnie w województwie (30,0% i 39,9% wobec 25,3% i 33,1%);
- do jednostek aktywnych turystycznie należały też m.in. powiaty: poznański, koniński i leszczyński, w których liczba udzielonych noclegów w 2021 r. przekroczyła 120,0 tys. Przez cały okres objęty analizą wykorzystanie miejsc noclegowych na poziomie wyższym od średniej wojewódzkiej obserwowano tylko w powiatach średzkim i wągrowieckim oraz w Poznaniu, a z wyjątkiem roku 2019 – także w międzychodzkiem. Przy ogólnym spadku liczby turystów korzystających z bazy noclegowej w województwie wzrost w porównaniu z rokiem 2018 odnotowano tylko w Lesznie oraz powiecie kolskim;
- nie odnotowano znaczących zmian pod względem wskaźników infrastruktury noclegowej i jej wykorzystania. Zarówno najwyższe, jak i najniższe wartości wskaźników obserwowano w podobnych grupach powiatów co w 2018 r. Najbardziej wyraźne spadki lokat dotyczyły powiatu krotoszyńskiego. Jego pozycja w rankingu obniżyła się ze względu na większość badanych wskaźników, przesuwał go na końcowe miejsca na liście powiatów. Istotną poprawę w rankingu w analizowanym okresie zanotował natomiast powiat kolski, awansując nawet o 10 lokat;
- w porównaniu z 2018 r. zwiększyła się liczba podmiotów prowadzących działalność związaną z turystyką ujętych w rejestrze REGON (o 14,8% do 12,9 tys.). Najliczniejszą grupę stanowiły jednostki zajmujące się gastronomią. W liczbach bezwzględnych w tej grupie odnotowano największy przyrost;
- w latach 2018–2021 Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze w województwie wielkopolskim zorganizowało 4737 wycieczek i imprez kwalifikowanych, w których udział wzięło łącznie 148,0 tys. osób. Najmniej wycieczek odbyło się w 2020 r. Liczba zorganizowanych wówczas imprez była o 62,2% mniejsza niż rok wcześniej, tj. w roku poprzedzającym okres pandemiczny;
- zdecydowaną większość kwoty wydatkowanej przez jednostki samorządu terytorialnego na rozwój turystyki w regionie stanowiły wydatki gmin. W 2021 r. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki JST na cele turystyczne wyniosły 11,24 zł (wobec 9,22 zł w 2018 r.).

Executive summary

The following analysis of tourism-related issues covers the period 2018–2021. While previously observed trends basically continue in the first two years, the data patterns in the period 2020–2021 are evidently disrupted. From March 2020, when the state of epidemic threat was first announced in Poland, followed by the state of epidemic emergency associated with the spread of the SARS-CoV-2 virus, the situation of the tourism industry changed dramatically. In the remaining months of 2020 and throughout 2021, successive waves of the COVID-19 pandemic swept across the country, giving rise to lockdowns and restrictions affecting large parts of the economy and disrupting everyday life of the population. At that time, the activity the tourism industry was severely limited by travel restrictions, border closures and limited availability of accommodation facilities. Most catering establishments suspended their operations, as did hotels and short-term accommodation facilities. Once these restrictions had been lifted, limits on the number of guests were introduced. Some accommodation facilities were converted into isolation centres or designated for people undergoing quarantine. The tourism sector was one of the industries hardest hit by the consequences of the pandemic, evidenced by significant declines in quantities and indicators characterizing the availability and use of accommodation facilities and the number of domestic and foreign tourists. The situation of tourism in Wielkopolskie Voivodship in 2018–2021 can be summarised by the following compilation of statistics:

- there was a fall in the number of tourist accommodation establishments, including those operating all year round. The decline (by 81 establishments) was observed mainly for hotels and holiday centres. At the end of July 2021, there were 584 establishments, including 459 open all year round;
- the number of bed places also declined (by 6.9% to 39.1 thousand). The biggest decline was observed in holiday centres, at tent camp sites and in hotels;
- over half of all bed places in the voivodship were offered by hotel establishments, including 202 hotels offering 18.1 thousand bed places (3.3% fewer places than in 2018);
- there was also a fall in tourist traffic, measured by the number of people using tourist accommodation facilities. The number of tourists in the voivodship in 2021 was smaller by 39.0% than that recorded in 2018, with a 61.0% decline in the number of foreign tourists. Boarding houses, school youth hostel and other hostels recorded the largest relative declines in the number of guests, in contrast to summer camp centres, camping sites and rooms for rent, which saw the number of guest increase, especially in summer months;
- foreign tourists accounted for 9.5% of all people using tourist accommodation facilities, down by 5.3 pp from 2018. The number of foreign tourists decreased considerably mainly at camping sites and in hotels. as well as guest rooms, rooms at agritourism lodgings and in hostels. A slight increase was recorded among foreign tourists staying in rooms for rent and at agritourism lodgings;
- the number of overnight stays decreased on average by 31.7%, and in the case of foreign tourists by nearly 50%. By far the most nights (70.2%) were spent in managed accommodation facilities, mainly in hotels (61.0% of all overnight stays, 64.2% of nights spent by foreign tourists);
- the occupancy rate of bed-places fell by 5.4 pp to 25.3% (which is better than the national decline of 7.8 pp to 32.3%). In terms of the use of tourist accommodation facilities, the voivodship, which usually occupies places near the bottom of the ranking, was actually ranked last in 2021 (in 2018 it was third to last, head of Podlaskie and Lubuskie);
- the occupancy rate of bed-places in managed accommodation facilities declined as well (by 9.9 pp to 33.1%, in Poland – by 13.5 pp to 36.3%). Taking into account this indicator, the voivodship ranked 12th in the country, which means a drop by three places compared to 2018;
- Poznań remains the centre of tourist traffic in the voivodship with the largest number of accommodation establishments, including a quarter of all hotels, which in 2021 offered 39.6% of all bed places

in these types of establishments and 40.8% of all hotel rooms in the voivodship. 872.9 thousands overnight stays were recorded in Poznań, including 151.1 thousand nights spent by foreign tourists. Although these figures were smaller than those recorded in 2018 (by 41.2% and 61.4% respectively), they were by far the highest in the voivodship and accounted for 33.6% and 44.2% of overnight stays. The occupancy rate of bed-places in general and in managed accommodation facilities in Poznań was higher than the average for the voivodship (30.0% and 39.9% vs 25.3% and 33.1%, respectively);

- powiats with a particularly high level of tourist activity include Poznański, Koniński and Leszczyński, where the number of overnight stays in 2021 exceeded 120 thousand. Throughout the reference period the higher-than-average occupancy rate of bed-places was only observed in the powiats of Średzki, Wągrowiecki and in Poznań, and when 2019 is excluded, also in Międzychodzki. While the number of tourists using accommodation facilities in the voivodship generally declined, an increase compared to 2018 was recorded only in Leszno and the Kolski powiat;
- no significant changes were observed in the indicators characterising the accommodation infrastructure and its use. In comparison to 2018, the highest and lowest values were observed in similar groups of powiats. The biggest drops in the powiat ranking are observed for the Krotoszyński powiat. Because of lower values recorded for most of the indicators, the powiat fell to the bottom of the ranking. In contrast, the Kolski powiat went up 10 places;
- compared to 2018, the number of entities in the REGON register engaged in tourism increased by 14.8% to 12.9 thousand. Catering entities were the biggest category in this sector, with the highest absolute growth recorded in the reference period;
- between 2018 and 2021, the Polish Tourist and Sightseeing Association in the voivodship organised 4737 tours and adventure tourism events for 148 thousand participants. The smallest number of tours took place in 2020. Compared to 2019, i.e. before the pandemic, the number of tourism events organised in that year fell by 62.2%;
- most of the funds spent by units of local government on the development of tourism came from gmina budgets. In 2021, tourism expenditure per person amounted to PLN 11.24 (compared to PLN 9.22 in 2018).

Rozdział 1

Chapter 1

Położenie geograficzne i walory przyrodniczo-kulturowe województwa wielkopolskiego

Geographic location and natural-cultural assets of Wielkopolskie Voivodship

Województwo wielkopolskie – drugie pod względem wielkości i trzecie z uwagi na liczbę mieszkańców – leży w środkowo-zachodniej części kraju, granicząc z siedmioma województwami (pomorskim, kujawsko-pomorskim, łódzkim, opolskim, dolnośląskim, lubuskim i zachodniopomorskim), w tym na najdłuższym odcinku z województwem kujawsko-pomorskim (ponad 400 km). Region ten charakteryzuje się równinnym krajobrazem o stosunkowo niewielkiej różnicy wzniesień. Najwyżej położony punkt – Kobyła Góra (powiat ostrzeszowski) – wznosi się 284 m n.p.m., a punkt najniższy – Brzeg Warty (Zamyślin w powiecie międzychodzkiem) – 29 m n.p.m.

W części północnej i środkowej regionu usytuowane jest Pojezierze Wielkopolskie rozciągające się między doliną Górnej Noteci a doliną Dolnej Obry. Pojezierze obejmuje na terenie województwa Pojezierze Poznańskie, Poznański Przełom Warty, Pojezierze Chodzieskie, Pojezierze Gnieźnieńskie i Równinę Wrzesińską. Na terenie Pojezierza Wielkopolskiego występują liczne jeziora i obszary wzgórz morenowych ukształtowane przez zlodowacenie bałtyckie. Największym jeziorem jest rynnowe Jezioro Gopło, zajmujące powierzchnię około 22 km² (głębokość maksymalna 16 m). Najgłębszym jest jezioro Powidzkie (o maksymalnej głębokości 46 m) – jego powierzchnia to około 11 km². Do innych ciekawych turystycznie jezior należą: Budziszawskie, Dominickie, Chrzypskie, Licheńskie, Ławickie, Mierzyńskie, Mikorzyńskie, Niedzięgiel, Ostrowickie, Ślesińskie, Śremskie, Wąsoskie, Wielkie oraz Zbąszyńskie. Nieco mniej urozmaiconą rzeźbę terenu spotyka się w południowej części województwa – na Nizinie Wielkopolskiej ukształtowanej przez zlodowacenie środkowopolskie. Region ten pomimo swego nizinnego charakteru ma wiele walorów krajobrazowych, a tutejsze lasy zachwycają bogactwem fauny i flory.

Blisko jedną trzecią powierzchni województwa zajmują obszary o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronione, w tym 2 parki narodowe, 98 rezerwatów i 14 parków krajobrazowych. W 2021 r. na jednego mieszkańca przypadało 2529 m² obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych, tj. mniej niż przeciętnie w kraju (2655 m²). Obecnie w województwie wielkopolskim brak jest obszarów o funkcji uzdrowiskowej.

Wielkopolski Park Narodowy należy do makroregionu Pojezierza Wielkopolskiego, które zostało ukształtowane przez zlodowacenie bałtyckie i holocen – okres po ustąpieniu lądolodu. Położony jest w trójkącie miast Luboń – Mosina – Stęszew na lewym brzegu Warty. Park chroni typowe formy naturalnego środowiska przyrodniczego i jest najbardziej malowniczym zakątkiem Wielkopolski. Rozpościerający się częściowo w Pradolinie Warszawsko-Berlińskiej zachwyca polodowcową rzeźbą terenu. W jego pejzażu można wyróżnić: morenę denną, ozy, kemy tarczowe, głązy narzutowe, rynny jeziorne, „oczka” polodowcowe oraz wydmy. Pod względem ilości i różnorodności wód jest najbogatszy wśród polskich parków narodowych. Również fauna i flora zadziwia swą urodą. Świat roślin obejmuje 1120 gatunków roślin naczyniowych, 148 gatunków mszaków, 150 gatunków porostów, 500 gatunków glonów, 800 gatunków grzybów. Świat owadów liczy ponad 3000 gatunków, a mięczaków – 114 gatunków, natomiast ichtiofauna obejmuje 36 gatunków słodkowodnych ryb.

Wśród 14 obecnie istniejących parków krajobrazowych, 2 są parkami o charakterze transgranicznym, a więc położone są na terenie dwóch województw. Są to: Przemęcki Park Krajobrazowy (niewielka część w województwie lubuskim) oraz Park Krajobrazowy „Dolina Baryczy” (większa część w województwie dolnośląskim), który jest jednocześnie największym parkiem krajobrazowym w Polsce (powierzchnia

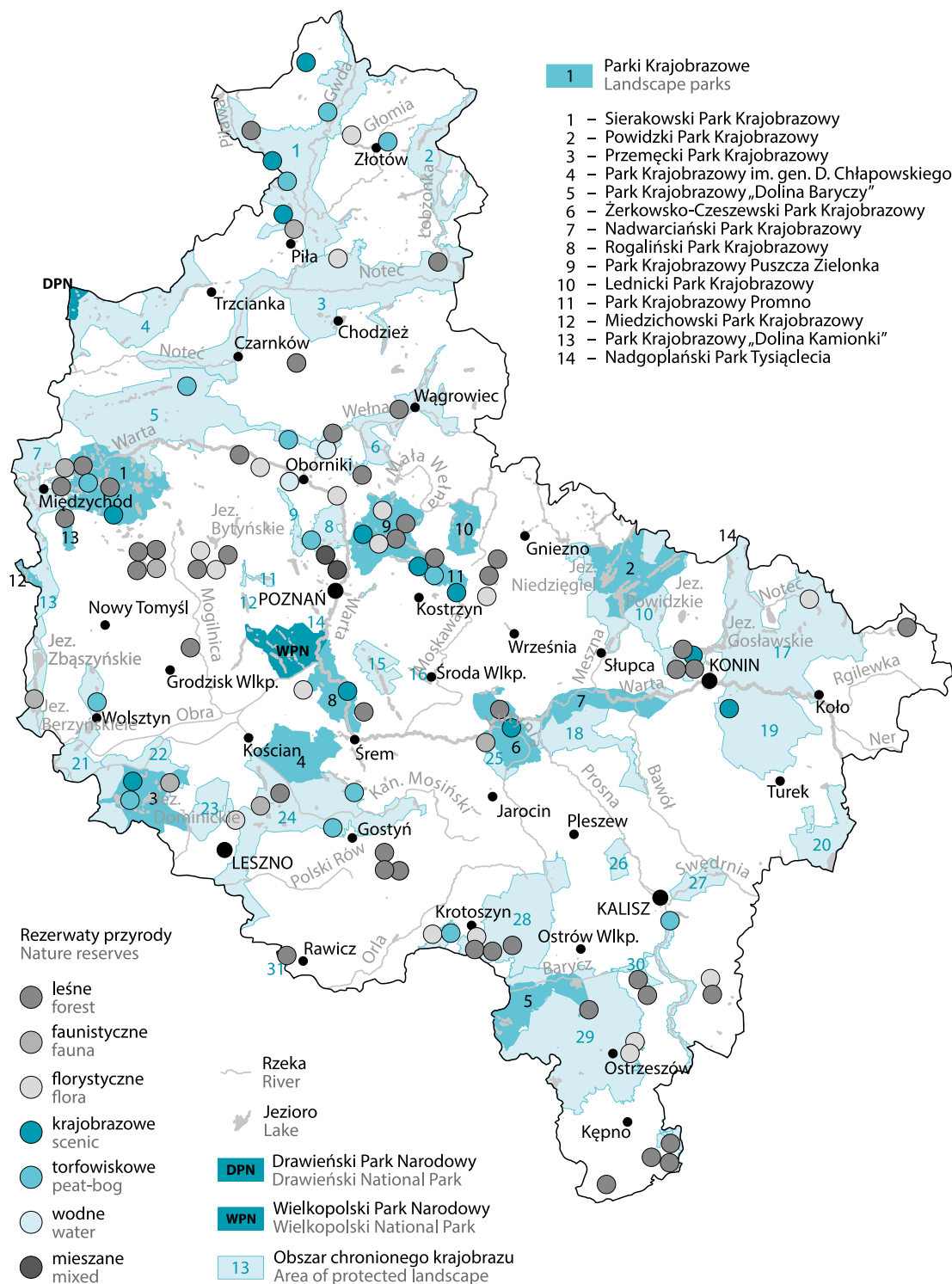
86336,5 ha). Do niedawna najmniejszy w regionie był Park Krajobrazowy Promno, obecnie – po jego powiększeniu – najmniejszą powierzchnią charakteryzuje się Miedzichowski Park Krajobrazowy, który zajmuje nieco ponad 1400 ha w gminie Miedzichowo. Powstał on w 2019 r. w wyniku podzielenia Pszczewskiego Parku Krajobrazowego. Drugim nowo powstałym parkiem jest Park Krajobrazowy „Dolina Kamionki”.

Najstarszym parkiem krajobrazowym w pełni położonym w granicach administracyjnych województwa wielkopolskiego jest Lednicki Park Krajobrazowy, utworzony w 1988 r. Usytuowany jest wokół Jeziora Lednickiego i chroni krajobraz, zabytki oraz pamiątki historyczne związane z początkami państwa polskiego. Na jego terenie usytuowano Wielkopolski Park Etnograficzny, a w nim skansen obrazujący wieś XVIII i XIX-wieczną. Na Ostrowie Lednickim niemalże dotykamy kamiennego świata sprzed 1000 lat. Na przełomie wieków IX i X zbudowano potężny kompleks obronny z kamiennym palatium i kaplicą oraz mostami łączącymi wyspę z lądem. Odsłonięcie przez archeologów dwóch basenów chrzcielnych pozwala przypuszczać, że było to miejsce, w którym Mieszko I przyjął chrzest.

Do najważniejszych kompleksów leśnych w parkach krajobrazowych należą Puszcza Notecka, Puszcza Zielonka, lasy włoszakowickie, lasy czerniejewskie oraz lasy liściaste (łęgi i grądy) w rejonie Czeszewa (Uroczysko Warta). Istotne znaczenie przyrodnicze ma również zachowanie skupisk starych drzew, takich jak Dęby Rogalińskie czy Dęby Antonińskie. Puszcza Notecka jest terenem ubogim w wodę, dlatego porasta ją przede wszystkim bór sosnowy, liczący około 70 lat. Natomiast w okolicach nielicznych jezior i strumieni obficie rosną grzyby: borowiki, kozaki, maślaki, kurki, podgrzybki. Mimo ubogiej fauny i flory na powierzchni 300 ha rozpościera się największe w Wielkopolsce torfowisko wysokiego typu atlantyckiego z żurawiną błotną, bagnem zwyczajnym, a także żyjącą tu żmiją zygzakowatą. Park Krajobrazowy Puszcza Zielonka ustanowiono w 1993 r. i w 2013 r. powiększono do obszaru 12202,0 ha. Otacza go strefa ochronna (tj. otulina) obejmująca 9535,6 ha. Położony jest na północny wschód od Poznania, na styku powiatów poznańskiego, gnieźnieńskiego i wągrowieckiego. Przykładem ponad stuletniego drzewostanu jest Uroczysko Maruszka z zachowanym fragmentem lasu sosnowo-dębowego w wieku 100–140 lat oraz najstarszy w Wielkopolsce drzewostan modrzewiowo-sosnowy z domieszką buków i dębów. Cennymi zabytkami przyrody Rogalińskiego Parku Krajobrazowego są słynne dęby rogalińskie, które tworzą najpiękniejsze w Europie skupisko starych dębów. Najsłynniejsze z nich, o imionach Lech (6,33 m obwodu), Czech (7,35 m obwodu, martwy od 1992 r.) i Rus (9,15 m obwodu, aktualnie najgrubszy w rogalińskiej dąbrowie) oraz Dąb Edwarda (6,18 m obwodu), rosną nieopodal pałacu w Rogalinie.

Do najciekawszych rezerwatów udostępnionych do zwiedzania należą rezerwaty leśne: Buczyna w powiecie obornickim, Buczyna Helenopol i Dąbrowa Smoszew, odpowiednio na południe i na wschód od Krotoszyna, Buki nad Jeziorem Lutomskim w gminie Sieraków (tu jedyne w Wielkopolsce stanowisko popielicy, chronionego gryzonia nadrzewnego), Czeszewski Las w gminach Miłosław i Żerków, Diabli Skok na terenie gminy Jastrowie, Klasztorne Modrzewie koło Dąbrówki Kościelnej – gmina Murowana Goślina, Kolno Międzychodzkie w gminie Międzychód, Las liściasty w Promnie (gmina Pobiedziska), Olbina (powiat kaliski), Świetlista Dąbrowa w gminie Obrzycko oraz rezerwat „Zielona Góra” w gminie Wyrzysk. Oprócz rezerwatów leśnych wśród najciekawszych wyróżniają się rezerwaty krajobrazowe Kuźnik w granicach Piły oraz Meteoryt Morasko w Poznaniu.

Mapa 1. Ochrona przyrody i krajobrazu
Map 1. Nature and landscape protection

Jako historycznie najstarszy region kraju, związany z narodzinami polskiej państwowości i kultury, województwo wielkopolskie wyróżnia się bogactwem architektury sakralnej i świeckiej. Najbardziej atrakcyjnym turystycznie miastem jest stolica Wielkopolski, położona w centralnej części województwa. Jest ona jednym z najstarszych miast lokowanych w Polsce. Na przepływającej przez miasto Warcie położona jest wyspa Ostrów Tumski, połączona z lądem mostami Bolesława Chrobrego i Mieszka I oraz biskupa Jordana, który łączy wyspę ze Śródką, historyczną osadę książęcą, włączoną do granic miasta w 1800 r. Znajdująca się na wyspie Bazylika Archikatedralna świętych Apostołów Piotra i Pawła to jedna z najstarszych świątyń w Polsce. Odnaleźć w niej można elementy romańskie, gotyckie i barokowe, bowiem na przestrzeni wieków wielokrotnie ją rozbudowywano i odbudowywano po pożarach i zniszczeniach. Najcenniejszym zabytkiem Poznania jest bez wątpienia Ratusz, będący perłą architektury renesansowej z elementami gotyckimi. Jego wschodnia, reprezentacyjna fasada ozdobiona arkadami kryje niecodzienną atrakcję – zegar wzbogacony dodatkowo o trykające się poznańskie koziołki, które od wieków w południe ku uciechu licznie gromadzących się u stóp budowli turystów, urządzają małe przedstawienie. Z kolei Zamek Królewski w Poznaniu to najstarsza zachowana rezydencja królewska w Polsce. Budowla wzniesiona została na Wzgórzu Przemysła w XIII wieku, najpierw jako wieża mieszkalna dla Przemysła I, a później rozbudowana przez jego syna Przemysła II – pierwszego króla Polski po rozbiu dzielnicowym. Śmierć Przemysła II nie pozwoliła ukończyć dzieła, dopiero w XIV wieku dokonał tego Kazimierz Wielki, za czasów którego zamek stał się największą budowlą świecką w ówczesnej Europie.

Gniezno, jako stolica plemiennego państwa Polan, jest jednym z najważniejszych historycznie polskich miast. Na Wzgórzu Lecha w miejscu pradawnego kościoła zbudowanego przez Mieszka I w 970 r. wznosi się bazylika archikatedralna pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Wzniesiona na planie krzyża posiada trzy nawy, do których przylega 14 kaplic oraz 2 zakrycie, biblioteka, nowy kapitułarz, 2 krypty przywieżowe i stary kapitułarz. Ołtarz zdobi wczesnobarokowy relikwiarz św. Wojciecha z 1662 r. Przykładem gotyckiej sztuki sakralnej są płyty nagrobne, z których jedna – prymasa Zbigniewa Oleśnickiego – wykonana została przez Wita Stwosza, oraz krucyfiks na belce tęczowej wyrzeźbiony z drewna lipowego w 1430 r. Znamiennym zabytkiem sztuki romańskiej są drzwi gnieźnieńskie zrobione z brązu w XII w. W 18 kwaterach przedstawione zostały sceny z życia św. Wojciecha.

Wielkopolskie muzea świadczą bogatą ofertę wystawienniczo-edukacyjną. Muzeum Narodowe w Poznaniu, istniejące od 1857 r. (jako Narodowe od 1950 r.), należy do najstarszych, największych i najważniejszych muzeów w Polsce. Prezentowane są tu przede wszystkim malarstwo i rzeźba, m.in. obrazy Jacka Malczewskiego, Olgi Boznańskiej, twórców dwudziestolecia międzywojennego, sztuka po 1945 r. (Kantor, Kulik, Gustowska, Stażewski), malarstwo europejskie, sarmackie portrety trumienne czy zbiór rzymskiego portretu cesarskiego.

Muzeum Archeologiczne posiada cenne zbiory archeologiczne z terenów całej Polski oraz kolekcje pozaeuropejskie. Zajmuje się także działalnością edukacyjną, ochroną zabytków oraz ochroną dziedzictwa archeologicznego. Wystawa stała „Pradzieje Wielkopolski” ukazuje dzieje regionu od epoki kamienia łupanego do schyłku starożytności, a „Śmierć i życie w starożytnym Egipcie” – zabytki związane z religią i kulturą egipską. Pozostałe stałe wystawy to: „Archeologia Sudanu”, „Sztuka naskalna Afryki Północnej” oraz „Tu powstała Polska”. Obecna siedziba muzeum mieści się w Pałacu Górków przy ulicy Wodnej w Poznaniu.

Rogalowe Muzeum Poznania jest jednym z najnowszych muzeów poznańskich. Muzeum jest pierwszą placówką poświęconą w całości produktowi regionalnemu. To żywe centrum poznańskich tradycji i kultury. Jednorazowo może je zwiedzać nie więcej niż 50 osób. Zwiedzanie polega na uczestnictwie w ciekawie zorganizowanym pokazie wytwarzania sztandarowego produktu poznańskiego, czyli rogała świętomarcińskiego. Część gości bierze bezpośredni udział w pokazie, inni tylko się przyglądają. Rogalowy Mistrz i Wujka Biniu z dużą dozą humoru opowiadają o trwającej już 150 lat historii rogała i sposobie jego wypieku według oryginalnej receptury. Jak mówi główny pomysłodawca – Szymon Walter – „Goście muzeum otrzymują Poznań w pigułce”.

W klasycystycznym dawnym Odwachu (za „Arsenałem”) zlokalizowany jest oddział Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości – Muzeum Powstania Wielkopolskiego. Prezentuje ono czasy od zaboru pruskiego, niezłomnej walki z germanizacją i wreszcie największe, zwycięskie powstanie w historii Polski. W 2004 r., po 65 latach nieobecności, ponownie przed Odwachem pojawił się żołnierz w polskim mun-

durze. Teraz w mundurze historycznym. Odbywają się tu patrole powstańczej Armii Wielkopolskiej oraz uroczyste odprawy warty honorowej Ochotniczego Reprezentacyjnego Oddziału Ułanów Miasta Poznania w barwach 15 Pułku Ułanów Wielkopolskich. Nowa siedziba Muzeum Powstania Wielkopolskiego ma powstawać u stóp Wzgórza Świętego Wojciecha.

Gnieźnieńskie Muzeum Początków Państwa Polskiego związane jest z prowadzonymi tu od 1948 r. badaniami archeologicznymi, których celem było poznanie historii oraz uzyskanie zabytków dokumentujących początki państwa polskiego i jego pierwszej stolicy. Muzeum jest instytucją zajmującą się głównie dziedzictwem polskiego średniowiecza oraz historią Gniezna i regionu. Posiada zbiory archeologiczne, sztuki, historyczne i archiwalne; prowadzi działalność naukowo-badawczą, wydawniczą oraz edukacyjną w ramach lekcji muzealnych. Prezentuje wystawy: „Gniezno średniowieczne”, „Początki państwa polskiego” czy „Wielkie Morawy”.

Instytucje paramuzealne, takie jak m.in. ogrody zoologiczne i botaniczne uzupełniają ofertę turystyczno-kulturalną. Parki oraz ogrody należą do szczególnych obiektów przyrodniczych, gdyż ukształtowane zostały przez człowieka. Miejsca te pełnią różnorakie funkcje – naukowe, doświadczalne, hodowlane, a także turystyczne. W Wielkopolsce godne odwiedzenia obiekty o tym charakterze to przede wszystkim: Ogród Botaniczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Ogród Dendrologiczny Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu, Poznańska Palmiarnia, Arboretum w Kórniku, Arboretum w Gołuchowie, Arboretum Leśne Uniwersytetu Przyrodniczego w Zielonce, Ogród Zoologiczny w Poznaniu (Stare Zoo), Nowy Ogród Zoologiczny w Poznaniu, Ogród Zoologiczny w Nowym Tomyślu czy Stacja Żubrów w Gołuchowie.

Niezwykłą atrakcją kulturalną jest Brama Poznania. To pierwsze w Polsce centrum interpretacji dziedzictwa, które przy pomocy nowych technologii łączy opowieść o dziejach katedralnej wyspy, rozwoju miasta Poznania z narracją o początkach Państwa Polskiego – wspólnoty, której kolebką jest Ostrów Tumski. Brama Poznania zlokalizowana jest w najstarszej części miasta, nad rzeką Cybiną, w sąsiedztwie katedralnej wyspy, zajmuje specjalnie zaprojektowany kompleks obiektów: modernistyczny budynek główny i zrewitalizowaną Śluzę Katedralną (pozostałość umocnień na Ostrowie z czasów pruskiego panowania), które łączy przerzucona nad rzeką kładka. Budynek główny przecina charakterystyczna szczelina, która kieruje wzrok zwiedzającego na najstarszą w Polsce katedrę.

Kórnik, za sprawą swego zamku, jest bez wątpienia jedną z najbardziej atrakcyjnych i najczęściej odwiedzanych miejscowości Wielkopolski. Początki historii kórnickiego zamku sięgają średniowiecza, gdy właścicielami Kórnika byli Górkowie. W XVI wieku zamek został przebudowany w stylu renesansowym, a w 1574 r. przyjmowano w nim Henryka Walezego spieszącego na koronację do Krakowa. Okres świetności zamku nastąpił w drugiej połowie XVIII wieku kiedy jego właścicielką była Teofila z Działyńskich Szoldrska-Potulicka, która przebudowała swoją siedzibę nadając jej charakter barokowej rezydencji arystokratycznej. Ostatnią przebudowę zamku przeprowadził w XIX wieku Tytus Działyński. Zaprojektowana przez Karla Friedricha Schinkla, i przebudowana przez miejscowych rzemieślników, neogotycka rezydencja rodu Działyńskich charakterem nawiązuje do budowli obronnych. Oprócz zamku największą chlubą mieszkańców Kórnika jest słynne arboretum, jeden z najstarszych w Polsce ogrodów dendrologicznych, które posiada najbogatsze w kraju kolekcje gatunków i odmian drzew i krzewów, których jest tam około 3 tys. Trzy razy w roku odbywają się w parku tzw. festiwale kwitnących roślin: magnolii – na przełomie kwietnia i maja, bzów – w połowie maja oraz różaneczników i azalii – w czerwcu. Szczególną atrakcją dla zwiedzających może okazać się spoglądanie na gruszę wierzbolistną, czyli na gruszki na wierzbie.

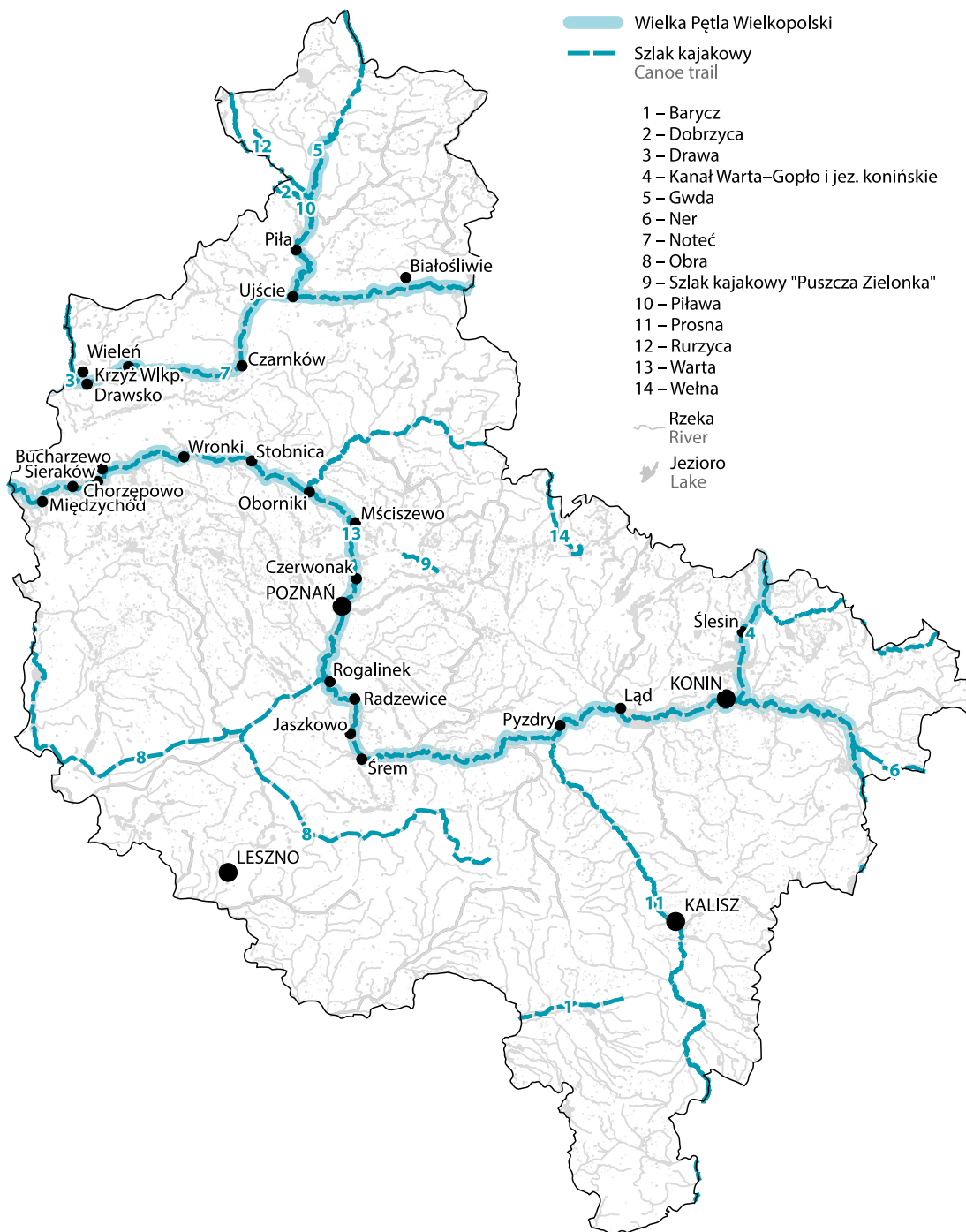
Muzeum Pałac w Rogalinie to jedno z najważniejszych polskich założeń rezydencjonalnych. Swą sławę zawdzięcza urokliwemu położeniu, bogatej historii, ciekawej architekturze i wspaniałym zbiorom artystycznym. Od 2018 r. zespół pałacowo-parkowy posiada status pomnika historii. Historia pałacu rogalińskiego sięga 2 poł. XVIII wieku, kiedy właścicielem dóbr stał się Kazimierz Raczyński, późniejszy marszałek koronny na dworze Stanisława Augusta Poniatowskiego. Z jego inicjatywy powstało późnobarokowe założenie pałacowe w typie entre cour et jardin (pomiędzy dziedzińcem, a ogrodem), które przetrwało do dziś w pierwotnym kształcie. W trakcie budowy Kazimierz Raczyński zamówił zrealizowany częściowo klasycystyczny projekt elewacji i wnętrza (sień i schody paradne). Położoną w dolinie Warty rogalińską rezydencję wraz z ogrodem francuskim otacza malowniczy park krajobrazowy w stylu angielskim, z unikatowym w skali europejskiej skupiskiem starych dębów.

Wśród szlaków i tras turystyki kulturowej województwa wielkopolskiego na szczególną uwagę zasługują ciągi o charakterze międzynarodowym i krajowym. Do najważniejszych szlaków tego typu zaliczyć należy Szlak Piastowski, Drogę św. Jakuba, Szlak Cysterski oraz Europejski Szlak Romański. Wśród szlaków o znaczeniu krajowym kluczową rolę pełni wspomniany już Szlak Piastowski, a także Szlak Bursztynowy i inne szlaki lokalne, takie jak Szlak Kościołów Drewnianych wokół Puszczy Zielonka, Wielkopolski Szlak Wiatraczny. Szlak Piastowski to niezwykle atrakcyjna trasa turystyczna łącząca trzy grody stołeczne z okresu wczesnopiastowskiego: Poznań, Gniezno i Kruszwicę. Miasta te kryją cenne pamiątki z czasów tworzenia się polskiej państwowości stanowiące zabytki naszego dziedzictwa. Szlak rozpoczyna się na Ostrowie Tumskim. Trasa wschód-zachód prowadzi przez: Lubiń – Poznań – Pobiedziska – Dziekanowice – Gniezno – Trzemeszno – Mogilno – Strzelno – Pakość – Kościelec – Gniewkowo – Inowrocław – Kruszwica – Radziejów – Płowce – Brześć Kujawski – Włocławek – Kowal, a trasa północ-południe: Wągrowiec – Tarnowo Pałuckie – Łekno – Żnin – Wenecja – Biskupin – Gąsawa – Marcinkowo Górne – Kłęcko – Gniezno – Grzybowo – Giecz – Pyzdry – Łąd nad Wartą – Konin – Kalisz. Wielkopolska Droga św. Jakuba próbuje odtworzyć szlak, który został w 1563 r. wymieniony przez Jörga Gaila z Augsburga, jako jeden z trzech szlaków pątniczych łączących Polskę z resztą Europy. Wiódł on przez Poznań, Leszno, Głogów, Zgorzelec i Żytawę. Obecnie, Droga Wielkopolska, która powstała w 2006 r. jest realizacją projektu „Europejskie Drogi św. Jakuba” rozpoczyna się w Mogilnie i prowadzi do Głogowa; liczy 282 km i można ją przejść w 11 etapach. W drodze można zwiedzić kościoły, którym patronuje św. Jakub: w Mogilnie, Murowanej Goślinie, Poznaniu-Głuszynie, Żabnie, Święcicach i Konradowie.

Wielkopolska może pochwalić się również imponującą liczbą szlaków rowerowych, których łączna długość przekracza 11,7 tys. km. Wielkopolski System Szlaków Rowerowych obejmuje sieć szlaków rowerowych w województwie wielkopolskim, która została ujednoczona i oznakowana przez Departament Sportu i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego. Zawiera szlaki o randze regionalnej, z których każdy przekracza 100 km długości. Są to: Piastowski Trakt Rowerowy (104 km), Szlak Stu Jezior (110 km), Pierścień Rowerowy dookoła Poznania (293 km wraz z łącznikami), Transwielkopolska Trasa Rowerowa – odcinek północny (200 km) i odcinek południowy (280 km), Ziemiański Szlak Rowerowy (245 km), Nadwarciański Szlak Rowerowy – odcinek wschodni (250 km), Nadwarciański Szlak Rowerowy – odcinek zachodni (122 km) i Bursztynowy Szlak Rowerowy (200 km). Piastowski Trakt Rowerowy można nazwać Szlakiem Piastowskim dla cyklistów. Rozpoczyna się u zbiegu ulic arcybiskupa Baraniaka i Jana Pawła II w miejscu zwanym Poznańskim Węzłem Rowerowym. Trasa wyprowadza z Poznania malowniczą doliną rzeki Cybiny. Wiedzie wzdłuż jeziora Swarzędzkiego do Uzarzewa, w którym można podziwiać szachulcowy kościół św. Michała i Muzeum Przyrodniczo-Łowieckie z ciekawymi eksponatami związanymi z myślistwem. Następnie Szlak przebiega przez Biskupice i prowadzi do Parku Krajobrazowego Promno. Przez krainę Stu Jezior biegnie jedna z pierwszych tras rowerowych w województwie wielkopolskim. Droga wiedzie przez lekko pagórkowaty teren głównie szosami o małym natężeniu ruchu, jest też kilka piaszczystych odcinków. Szlak Stu Jezior ma w sumie 110 km długości i jest połączony z międzynarodowym szlakiem rowerowym wiodącym z Calais do Petersburga, więc jest możliwość aby od razu ruszyć na trochę dłuższą wyprawę. Trasa rowerowa wiedzie m.in. przez Szamotuły i Sieraków.

Turystyce aktywnej na obszarze Pojezierza Wielkopolskiego sprzyjają także liczne szlaki kajakowe. Ze względu na nizinne ukształtowanie terenu większość szlaków w regionie cechuje się niską uciążliwością. Niezwykle ciekawym szlakiem kajakowym jest Wielka Pętla Wielkopolski uznawana za wodną obwodnicę województwa wielkopolskiego, choć część jej trasy przebiega również przez województwa lubuskie i kujawsko-pomorskie. Długość szlaku wodnego wynosi 688 km i obejmuje rzeki Wartę i Noteć, kanały Ślesiński i Górnonotecki oraz malowniczy ciąg jezior od Gopła aż po Ślesińskie i Mikołczyńskie. Ponadto na terenie regionu dostępnych jest jeszcze 14 szlaków kajakowych na odcinkach rzek takich jak: Barycz, Dobrzyca, Drawa, Gwda, Ner, Noteć, Obra, Piława, Proсна, Rurzyca, Warta i Wełna, a także Kanał Warta-Gopło i jeziora konińskie oraz szlak kajakowy „Puszcza Zielonka”.

Mapa 2. Szlaki kajakowe
Map 2. Canoe trails

Integralną częścią atrakcji turystycznych są punkty widokowe stanowiące uzupełnienie zarówno krajobrazu naturalnego, jak i kulturowego. Wieże widokowe na obszarze województwa wielkopolskiego znajdują się m.in. na terenie poznańskich Szacht, w Czmońcu, Dąbrówce Leśnej, Mosinie, Kaszczorze, Siekowie, Świętnie, Ujściu i Domnicach. Rozległą panoramę można podziwiać także z wieży zamkowej w Poznaniu, wieży katedralnej w Gnieźnie, wieży ratuszowej w Kaliszu, Bazyliki MB Licheńskiej w Licheniu Starym, wieży Jagoda w Osiecznej, wieży kazimierzowskiej w Ostrzeszowie, wieży zdroje w Sierakowie, wieży Bierbaumów w Szreniawie, wieży na Czarnej Górze w gminie Miedziechowo, tarasu widokowego na Górze Krzyżowej w Czarnkowie, wspinalni w Wągrowcu czy wału wydartowskiego w Wydartowie. Do punktów widokowych zaliczyć można także wzniesienia na trasie Śmiełów-Zerków oraz w Łęczeczkach. Popularnym i często odwiedzanym punktem widokowym jest dostrzegalna przeciwpożarowa usytuowana na szczycie Dziewiczej Góry na terenie Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonka.

Obecnie rosnącą popularnością cieszą się tzw. gry turystyczne występujące pod postacią gier miejskich i terenowych, będące aktywnym sposobem na poznawanie atrakcji turystycznych za pomocą karty startowej lub ekranu smartfona w dowolnym czasie. Wśród gier miejskich Poznania można wyróżnić takie gry jak: „Czas patriotów” związany z historią Powstania Wielkopolskiego, „Poznań poza czasem” – przedstawiona w stylu science fiction historia władców zamieszkujących tereny miasta połączona z zagadką detektywistyczną, „Pierwszy stopień Poznania”, której celem jest rozszyfrowanie tajemnicy pozostawionej w testamencie Poznaniaka z 1866 r., a ponadto „Pierwsze iskry”, „Rowerem po Poznaniu”, „Rowerem wokół Poznania” czy „Zaklęte w kamieniu”. Urząd Statystyczny w Poznaniu również oferuje alternatywną formę zwiedzania w postaci turystycznej gry miejskiej pt. „Statystyka w historii Stołecznego Miasta Poznania”. Gra ta umożliwi uczestnikom odszukanie w przestrzeni miasta śladów tajemniczego języka jakim jest statystyka, ukrytego na murach, pomnikach oraz pamiątkowych tablicach „Starego Miasta”. Wiele ciekawych gier turystycznych oferowanych jest poza granicami Poznania, wśród nich wyróżnić można: „Na szlaku brodnickich figur” w Brodnicy, „Orzeł i Reszka” w Buku, „W poszukiwaniu skrzypka i dudziarza” w Czempiniu, „Wędrówki dendrologiczne” w Gołuchowie, „Od giganta do trabanta” w Nowym Tomyślu czy też „O zakochanym lotniku i niejednym pomniku” w Mórce.

Walory przyrodnicze i kulturowe regionu, a także korzystne położenie na skrzyżowaniu szlaków komunikacyjnych ze wschodu na zachód Europy, stanowią dobrą rekomendację dla turystów i zachęcają do jego odwiedzania. Jak dotąd jednak możliwości rozwojowe turystyki w województwie wielkopolskim nie są w pełni wykorzystywane. Turystyka jest zatem dziedziną gospodarki narodowej, którą na tym obszarze warto wspierać, doinwestowywać i rozwijać, otwierając szeroko podwoje województwa dla osób zainteresowanych podróżowaniem w przeszłość, poszukujących ciszy i spokoju przyrody w lasach, na szlakach wodnych czy w ośrodkach jazdy konnej, a także ciekawych nowinek oferty turystycznej i najnowszych osiągnięć w zakresie rozwoju infrastruktury, szczególnie w kontekście jej dostępności niezależnie od pory roku.

Rozdział 2

Chapter 2

Turystyczne obiekty noclegowe i ich wykorzystanie

Tourist accommodation establishments and their occupancy

Informacje o stanie i wykorzystaniu bazy noclegowej turystyki pochodzą ze stałego badania statystycznego prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny z częstotliwością miesięczną na formularzach KT-1 (Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego). Badaniem objęte są turystyczne obiekty noclegowe posiadające 10 lub więcej miejsc noclegowych.

Baza noclegowa turystyki obejmuje obiekty hotelowe (hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe) oraz pozostałe obiekty, tj. domy wycieczkowe, schroniska, schroniska młodzieżowe, szkolne schroniska młodzieżowe, ośrodki wczasowe, ośrodki kolonijne, ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe, domy pracy twórczej, zespoły domków turystycznych, kempingi, pola biwakowe, hostele, zakłady uzdrowiskowe, pokoje gościnne (kwatery prywatne), kwatery agroturystyczne oraz pozostałe obiekty niesklasyfikowane (m.in. internaty, domy studenckie, ośrodki rekreacyjno-sportowe itp., które w czasie niepełnego wykorzystania zgodnie z ich przeznaczeniem lub w części, pełnią funkcję obiektu noclegowego dla turystów).

2.1. Obiekty i miejsca noclegowe

2.1. Facilities and bed places

Według stanu w końcu lipca 2021 r. w województwie wielkopolskim funkcjonowały 584 turystyczne obiekty noclegowe. Bazę turystyczną tworzyły 295 obiektów hotelowych i 289 pozostałych obiektów noclegowych, wśród których ujęto m.in. 61 kwater agroturystycznych i 40 ośrodków wczasowych. Obiekty zlokalizowane na terenie województwa stanowiły 5,9% wszystkich działających w kraju (7. miejsce), przy powierzchni województwa równej 9,5% powierzchni kraju i liczbie ludności wynoszącej 9,2% ludności Polski.

W porównaniu z 2018 r. ogólna liczba obiektów zmniejszyła się o 81. Spadek w podobnym stopniu dotyczył obiektów hotelowych (42), jak i pozostałych obiektów noclegowych (39). Najwięcej obiektów ubyło w kategorii hotele (25), ośrodki wczasowe (19), inne obiekty hotelowe (10), zespoły domków turystycznych (8) oraz pensjonaty i pola biwakowe (po 6). W badanym okresie nieznacznie zwiększyła się natomiast liczba pozostałych obiektów niesklasyfikowanych oraz pokoi gościnnych (po 3), przybyło także jedno schronisko młodzieżowe i dom pracy twórczej.

Większość (ok. 80%) turystycznych obiektów noclegowych oferuje turystom usługi noclegowe przez cały rok. Wśród funkcjonujących obiektów w końcu lipca 2021 r. 459 było obiektami całorocznymi (wobec 511 w 2018 r.). W grupie obiektów hotelowych obiekty tego rodzaju stanowiły 98,6%, a wśród pozostałych obiektów 58,1%. W województwie wielkopolskim przeważają turystyczne obiekty noclegowe zlokalizowane na wsi. W 2021 r. stanowiły one 55,5% wszystkich obiektów (55,9% w 2018 r.). Natomiast większość obiektów całorocznych działała w miastach (52,7% wobec 52,6%).

Turystyczne obiekty oferowały o 2,9 tys. mniej miejsc noclegowych niż przed trzema laty. W końcu lipca 2021 r. łączna liczba miejsc noclegowych w obiektach turystycznych wyniosła 39,1 tys., z czego zdecydowana większość (74,9%) miała charakter całoroczny. Pod względem liczebności miejsc noclegowych województwo wielkopolskie w 2021 r., podobnie jak w 2018 r., zajmowało 7. lokatę w kraju z udziałem wynoszącym 5,0% (wobec 5,3% przed trzema laty). W liczbach bezwzględnych najwięcej miejsc ubyło

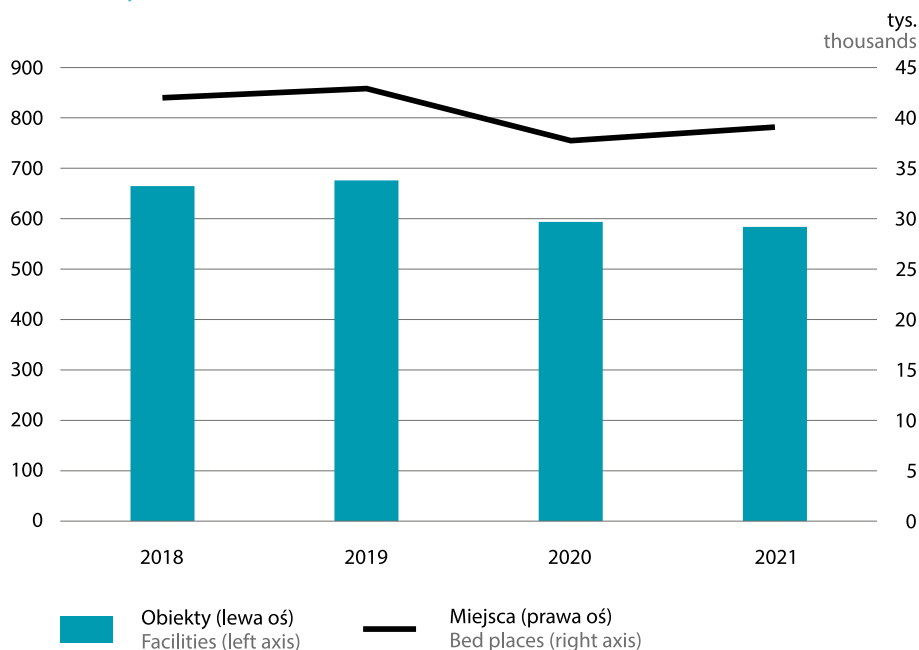

w ośrodkach wczasowych (760), polach biwakowych (635), hotelach (623) oraz zespołach domków turystycznych (406). Natomiast najwięcej miejsc przybyło w ośrodkach kolonijnych (286), pokojach gościnnych (191), domach pracy twórczej (68) i kempingach (50).

Wykres 1. Obiekty i miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych

Stan w dniu 31 lipca

Chart 1. Facilities and bed places in tourist accommodation establishments
As of 31 July

Ponad połowę wszystkich miejsc noclegowych w województwie oferowały obiekty hotelowe, tj. hotele, motele, pensjonaty i inne obiekty hotelowe. Najliczniejszą grupę w tej kategorii tworzyły hotele; w 2021 r. działalność prowadziły tu 202 hotele, które dysponowały 18,1 tys. miejsc noclegowych (o 3,3% mniej niż w 2018 r.). Najwyższy standard usług oferowano w 2 hotelach oznaczonych 5-gwiazdkową kategorią, w których do dyspozycji turystów było 0,4 tys. miejsc noclegowych. Najwięcej było hoteli, które w ramach kategoryzacji obiektów uzyskały 3 gwiazdki. Było to 108 obiektów mieszczących 9,5 tys. miejsc noclegowych.

Drugą grupę pod względem liczebności stanowiły inne obiekty hotelowe, obejmujące m.in. hotele, motele i pensjonaty, którym nie nadano kategorii. W 2021 r. było 61 takich obiektów oferujących 3,0 tys. miejsc (o 6,3% mniej niż w 2018 r.). Poza wymienionymi obiektami baza hotelowa obejmowała jeszcze 15 moteli i 17 pensjonatów, które miały łącznie 1,2 tys. miejsc noclegowych (o 11,7% mniej niż w 2018 r.). Spośród pozostałych obiektów noclegowych (poza hotelowymi) największą liczbą miejsc dysponowały ośrodki wczasowe i kolonijne (łącznie 3,5 tys. miejsc, tj. o 12,0% mniej niż w 2018 r.), ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (3,1 tys. miejsc, o 3,9% mniej), kempingi i pola namiotowe (łącznie 2,5 tys. miejsc, o 18,8% mniej) oraz zespoły domków turystycznych (2,2 tys. miejsc, o 15,4% mniej).

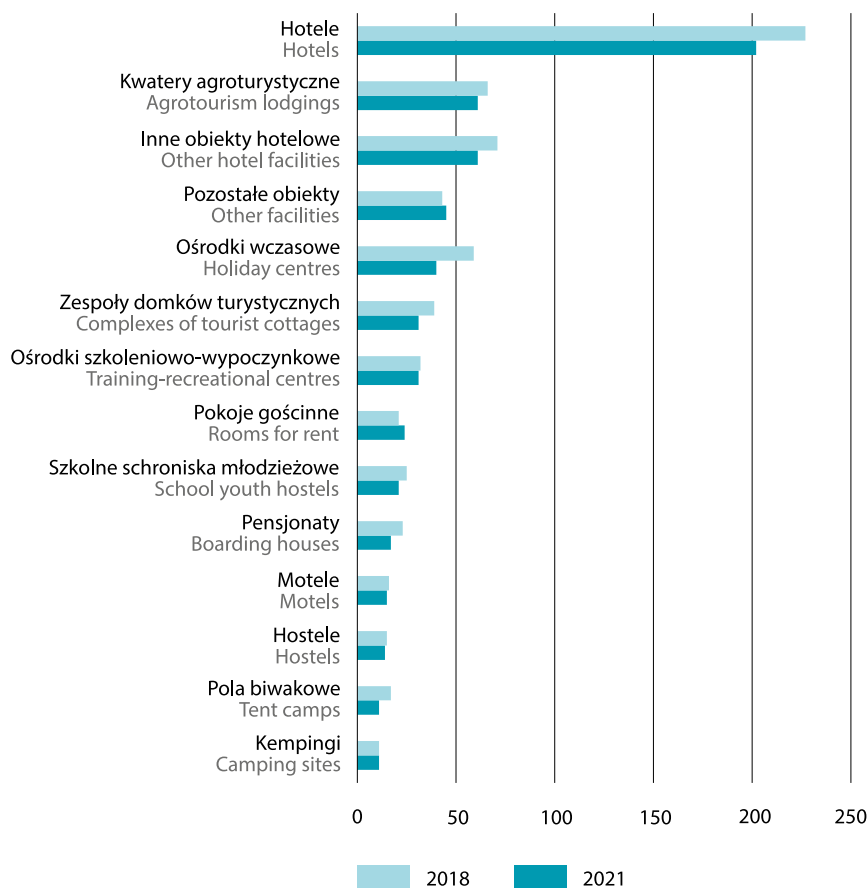
Turystyczne obiekty noclegowe w wielkopolskim należą do średniej wielkości. W 2021 r. dysponowały one przeciętnie 67 miejscami, podczas gdy w 2018 r. na 1 obiekt przypadały średnio 63 miejsca. Najwięcej miejsc noclegowych na 1 obiekt odnotowano w województwach: mazowieckim (117), zachodniopomorskim (98) i kujawsko-pomorskim (86), a najmniej w podlaskim (54) i podkarpackim (55), przy przeciętnej w kraju wynoszącej 79. Dla obiektów hotelowych wskaźnik wynosił 75 miejsc i wahał się od 32 w pensjonatach do 89 w hotelach. W przypadku pozostałych obiektów rozpiętość była większa, a wskaźnik oscylował między 19 w kwaterach agroturystycznych a 241 w ośrodkach kolonijnych, przy przeciętnej dla tej kategorii 58 miejsc na obiekt.

Wskaźnik gęstości bazy noclegowej, mierzony liczbą miejsc noclegowych zaoferowanych turystom, przypadających na 1 km² powierzchni, w województwie wielkopolskim w 2021 r. wyniósł 1,3, przy średniej dla kraju 2,5, co lokowało region na odległej 11. pozycji. Najwyższe wartości omawianego miernika odnotowano w województwach: małopolskim (6,5), zachodniopomorskim (6,3) i pomorskim (6,1), a najniższe w podlaskim (0,7) i opolskim (0,8).

Wykres 2. Turystyczne obiekty noclegowe według rodzajów obiektów

Stan w dniu 31 lipca

Chart 2. Tourist accommodation establishments by type of facilities
As of 31 July

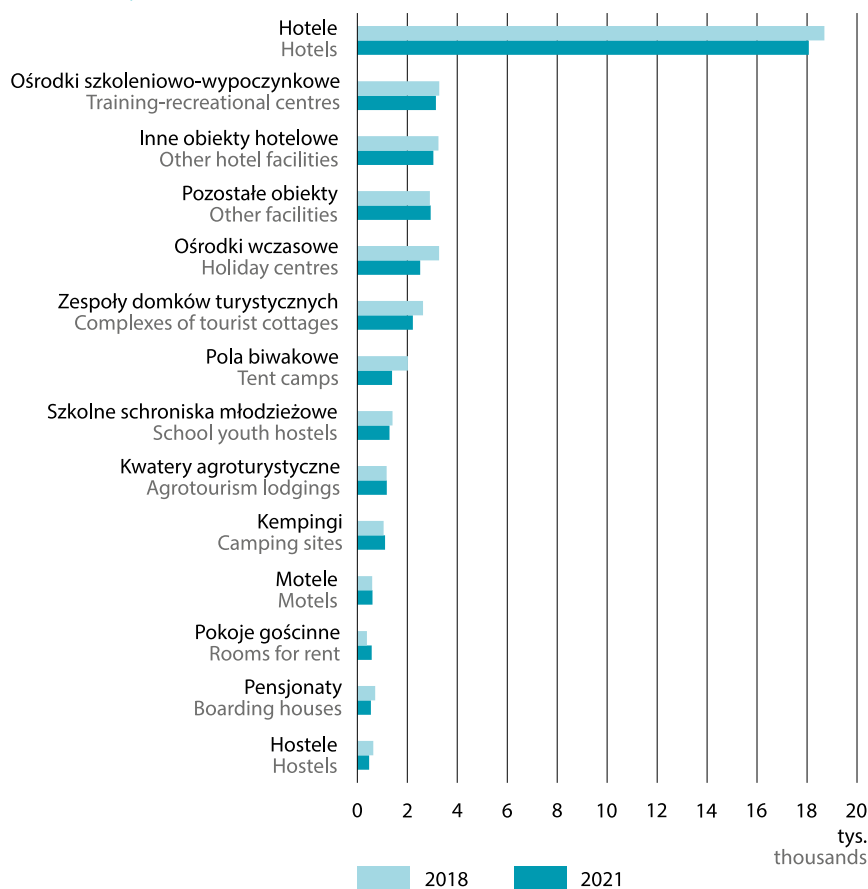

Wykres 3. Miejsca noclegowe w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów

Stan w dniu 31 lipca

Chart 3. Bed places in tourist accommodation establishments by type of facilities

As of 31 July

Obiekty hotelowe w końcu lipca 2021 r. oferowały turystom zakwaterowanie w 10,7 tys. pokoi, tj. o 0,7 tys. (o 6,3%) mniej niż w 2018 r. Jeden obiekt dysponował przeciętnie 18 pokojami. Większość pokoi przygotowały dla gości hotele (8,9 tys.), w każdym z nich mieściły się średnio 44 pokoje. Ponad połowa pokoi (52,6%) znajdowała się w hotelach 3-gwiazdkowych (przeciętnie 43 pokoje na hotel), a tylko 3,0% z nich oferowały hotele najwyższej 5-gwiazdkowej kategorii, które posiadały średnio po 134 pokoje. Prawie co czwarty pokój dostępny był w hotelach 4-gwiazdkowych, w których na jeden obiekt przypadało 80 pokoi.

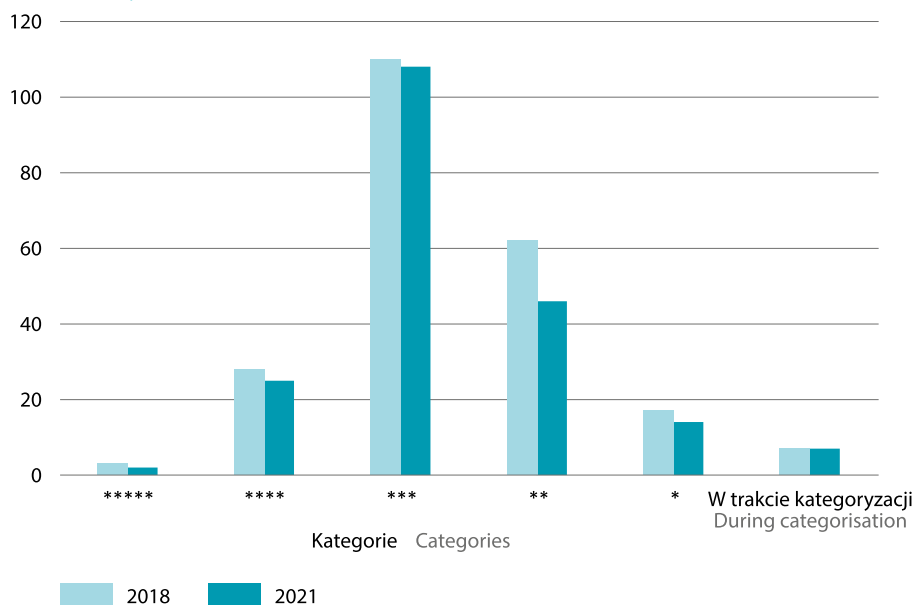
Inne obiekty hotelowe oferowały turystom 1,3 tys. pokoi. Przeciętnie w każdym tego typu obiekcie znajdowało się 21 pokoi. Najmniej pokoi (niecałe 0,6 tys.) było przygotowanych dla turystów w motelach oraz pensjonatach, gdzie przypadało średnio po 17 pokoi na dany obiekt.

Wykres 4. Hotele według kategorii

Stan w dniu 31 lipca

Chart 4. Hotels by category

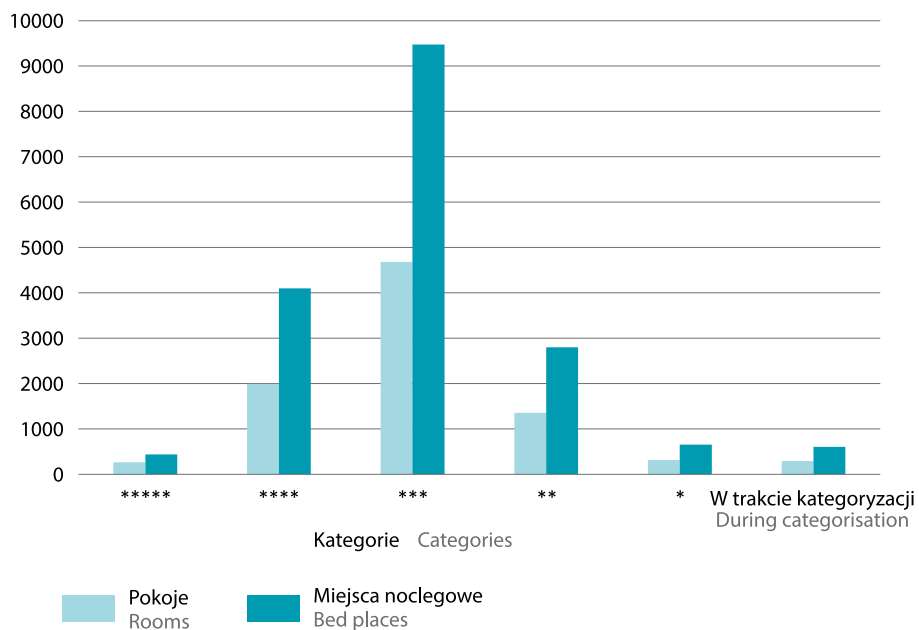
As of 31 July

Wykres 5. Pokoje i miejsca noclegowe w hotelach według kategorii w 2021 r.

Stan w dniu 31 lipca

Chart 5. Rooms and bed places in hotels by category in 2021

As of 31 July

2.2. Wykorzystanie turystycznych obiektów noclegowych

2.2. Occupancy of tourist accommodation establishments

W marcu 2020 r. ogłoszono w Polsce stan zagrożenia epidemicznego, a następnie stan epidemii w związku z rozprzestrzenianiem się choroby zakaźnej wywołanej wirusem SARS-CoV-2 (COVID-19). Obostrzenia w zakresie funkcjonowania działalności bazy noclegowej obowiązywały również w 2021 r., były jednak mniej restrykcyjne niż rok wcześniej. W konsekwencji odnotowano znacznie niższe wartości i wskaźniki charakteryzujące bazę noclegową i jej wykorzystanie. Decydowały o tym przede wszystkim możliwości przemieszczania się, zamknięcie granic oraz ograniczenia w dostępności bazy noclegowej dla turystów, a nie jak w latach poprzednich czynniki sezonowe (np. pogoda, okres ferii, świąt, wakacji szkolnych) czy też chęć podróżowania przez turystów.

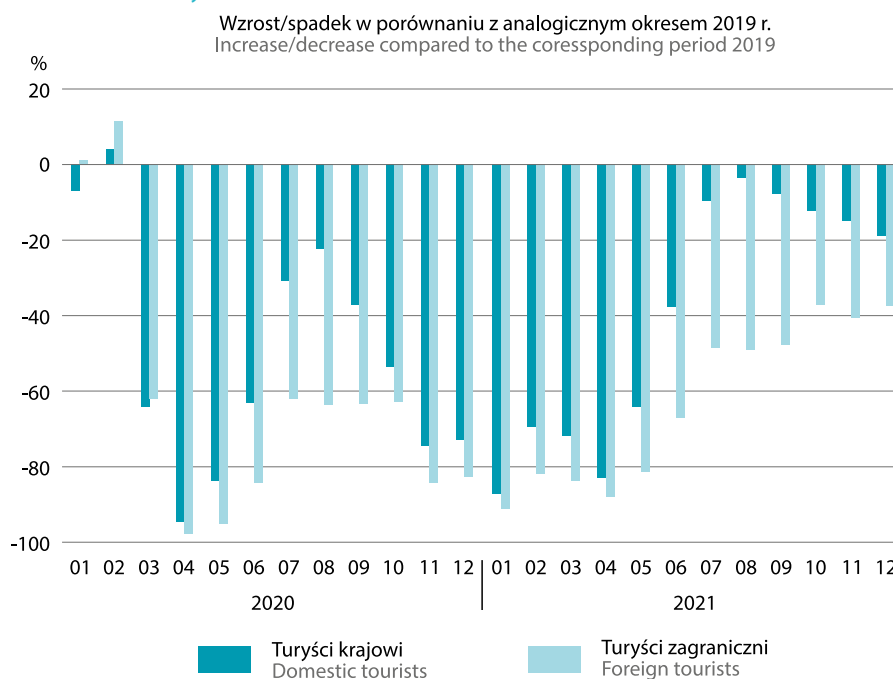
Ogólna liczba turystów korzystających z bazy noclegowej w całym 2021 r. była mniejsza niż w 2018 r., ale jednocześnie większa niż w 2020 r. Wyjątkiem był okres od stycznia do marca 2021 r., w którym odnotowano spadek liczby turystów w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego. Był on spowodowany faktem, że ograniczenia w przemieszczaniu się osób i działalności obiektów noclegowych w 2020 r. zaczęły obowiązywać dopiero od kwietnia. W pozostałych miesiącach 2021 r. liczba turystów przebywająca w obiektach noclegowych była większa niż w 2020 r.

Analizując dane w ujęciu miesięcznym można zaobserwować wpływ kolejnych fal pandemii na ruch turystyczny w latach 2020 i 2021. W marcu 2020 r., po ogłoszeniu stanu epidemii, liczba turystów korzystających z noclegów znacznie się zmniejszyła (o 63,9% w porównaniu z analogicznym okresem poprzedniego roku; w kraju o 63,3%). W kwietniu ruch turystyczny (mierzony liczbą korzystających z noclegów) osiągnął minimum – spadek liczby turystów wyniósł 95,0% (w kraju 96,5%). Do sierpnia następował systematyczny wzrost liczby korzystających, a głębokość spadku w ujęciu rocznym zmniejszyła się do poziomu 29,3% (w kraju 25,7%). Do końca 2020 r. obserwowano stopniowe pogarszanie sytuacji, w efekcie którego w grudniu odnotowano spadek sięgający 74,4% (w kraju 79,3%). W 2021 r. począwszy od kwietnia (w odniesieniu do odpowiednich miesięcy poprzedniego roku) następował przyrost liczby osób korzystających z noclegów. Wzrosty te nie rekompensowały jednak spadków, jakie stwierdzono w 2020 r. W miesiącach wakacyjnych, tj. w lipcu i sierpniu, kiedy to liczba turystów osiągnęła wartości maksymalne, uzyskano odpowiednio 84,4% i 88,9% wielkości odnotowanej w tych miesiącach w 2019 r. W kraju były to udziały na poziomie 88,5% i 89,2%. Wysokie udziały charakteryzowały też wrzesień i październik 2021 r. – obserwowano wtedy 85,8% i 84,3% liczby turystów z analogicznych miesięcy w 2019 r. (w kraju odpowiednio 89,4% i 89,1%).

W 2020 r. pomimo utrzymującego się spadku w odniesieniu do analogicznych okresów poprzedniego roku (wyłączając luty) można uznać, że lipiec, sierpień i wrzesień bardziej niż inne miesiące sprzyjały turystyce krajowej. Liczba turystów krajowych stanowiła odpowiednio 69,3%, 77,6% i 62,9% liczby odnotowanej w 2019 r. Analogiczne średnie udziały dla Polski wyniosły wówczas 76,5%, 84,0% i 73,8%. Wpływ na to miała wakacyjna sezonowość ruchu turystycznego, ale także wygaszanie pierwszej fali pandemii, kiedy to Polacy chętniej decydowali się podróżować, w wielu przypadkach zmieniając swoje preferencje z podróży zagranicznych na krajowe traktowane jako bardziej bezpieczne. W 2021 r. w lipcu, sierpniu i we wrześniu z noclegów w obiektach świadczących usługi zakwaterowania skorzystało nadal mniej turystów krajowych niż w tych samych miesiącach w 2019 r., ale spadki te były wyraźnie mniejsze niż w 2020 r. (odpowiednio 9,8%, 3,5% i 7,7%). Największy wpływ pandemii obserwowano w pierwszych pięciu miesiącach roku, kiedy to spadki wyniosły od 64,3% w maju do 87,2% w styczniu.

Wykres 6. Zmiana liczby turystów krajowych i zagranicznych korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy

Chart 6. Change in the number of domestic and foreign tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months

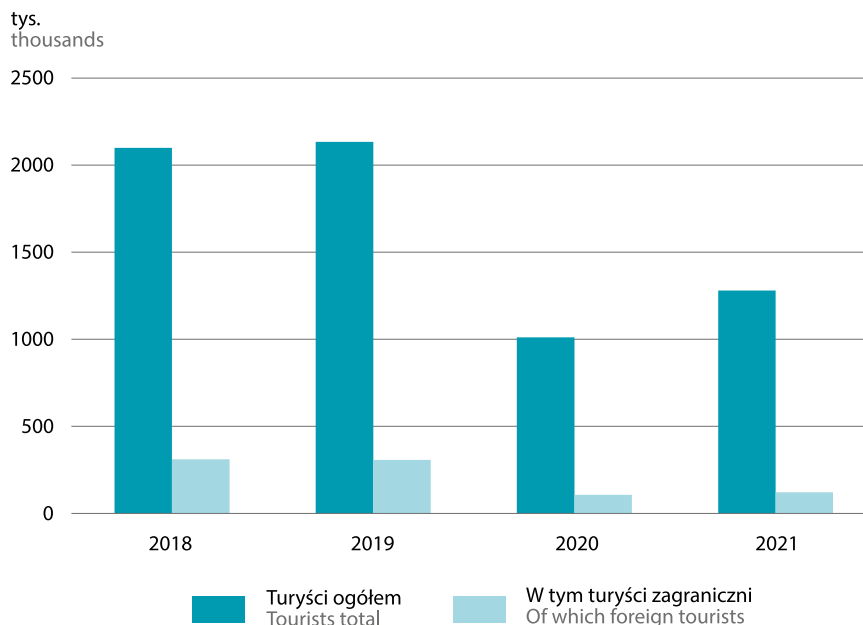

Inaczej sytuacja przedstawiała się w przypadku turystów z zagranicy. Ograniczenia dotyczące przekraczania granicy Polski, pobytu obcokrajowców na jej terenie w okresie pandemii, a także restrykcje wprowadzone w innych krajach (łącznie z zamykaniem granic) spowodowały, że w 2020 r. w poszczególnych miesiącach wystąpił spadek liczby turystów zagranicznych w odniesieniu do odpowiednich miesięcy poprzedniego roku (nie licząc stycznia i lutego 2020 r., miesiące sprzed pandemii, kiedy to liczba turystów zagranicznych wzrosła). W województwie wielkopolskim spadek ten kształtował się od 62,0% w lipcu aż do 97,7% w kwietniu, a w kraju – od 63,7% w sierpniu do 97,9% w kwietniu. W 2020 r. (od początku pandemii) maksymalna liczba obcokrajowców odnotowana w sierpniu stanowiła zaledwie 36,4% liczby, jaka wystąpiła rok wcześniej (w kraju 36,3%). W 2021 r. pomimo rosnącej liczby turystów zagranicznych w większości miesięcy (a co za tym idzie malejącego spadku w odniesieniu do analogicznych okresów 2019 r.), liczba obcokrajowców w żadnym miesiącu nie osiągnęła wartości z 2019 r. Najlepsza sytuacja była w październiku, kiedy to uzyskano odpowiednio 62,9% liczby obcokrajowców sprzed okresu pandemii. Natomiast już od lipca 2021 r. w turystycznych obiektach noclegowych miesięczna liczba przyjętych na nocleg turystów zagranicznych stanowiła ponad połowę odnotowanej w 2019 r.

W 2021 r. z noclegów w obiektach turystycznych w województwie skorzystało łącznie 1280,6 tys. turystów, tj. o 39,0% mniej niż w 2018 r., ale o 26,5% więcej niż w 2020 r. Znaczny spadek liczby turystów w porównaniu z 2018 r. odnotowały m.in. pozostałe obiekty niesklasyfikowane (o 86,2%), pensjonaty (o 64,2%), szkolne schroniska młodzieżowe (o 58,8%), hostele (o 57,0%), ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (o 43,1%), ośrodki wczasowe (o 42,1%) oraz motele (o 41,2%). Większe zainteresowanie zaobserwowano natomiast m.in. w ośrodkach kolonijnych (ponad 3-krotnie więcej korzystających niż w 2018 r.), na kempingach (o 60,0%) oraz w pokojach gościnnych (o 35,0%). W odniesieniu do 2020 r. największy przyrost liczby turystów korzystających z bazy noclegowej dotyczył ośrodków kolonijnych (prawie 2-krotnie więcej), domów pracy twórczej (o 67,7%), pokoi gościnnych (o 55,4%) i kempingów (o 44,2%), a spadek notowały m.in. pozostałe obiekty niesklasyfikowane (o 54,9%), ośrodki wczasowe (o 8,2%) i hostele (o 3,0%).

Porównując wykorzystanie obiektów turystycznych w województwie na tle pozostałych obszarów kraju należy odnotować, że wielkopolskie w 2021 r. przyjęło zaledwie 5,8% wszystkich korzystających z obiektów turystycznych w Polsce (7. miejsce). Regionami najczęściej wybieranymi jako cel wyjazdu turystycznego były województwa: małopolskie (14,4%), mazowieckie (13,6%) i zachodniopomorskie (11,0%). Natomiast najrzadziej turyści nocowali w opolskim (1,1%) oraz podlaskim i świętokrzyskim (po 2,0%).

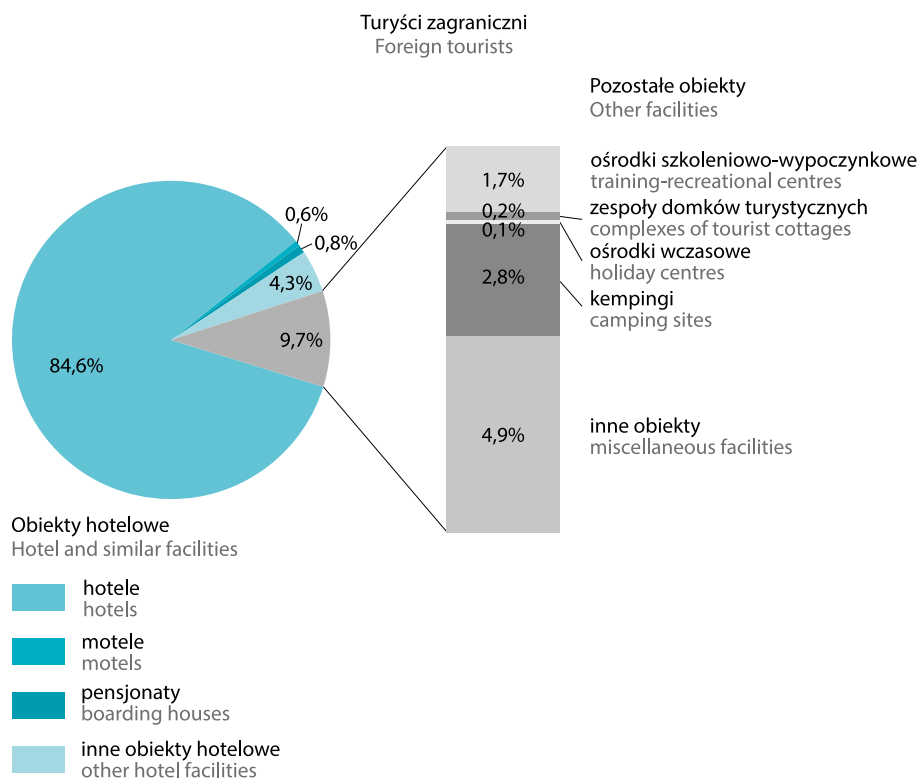
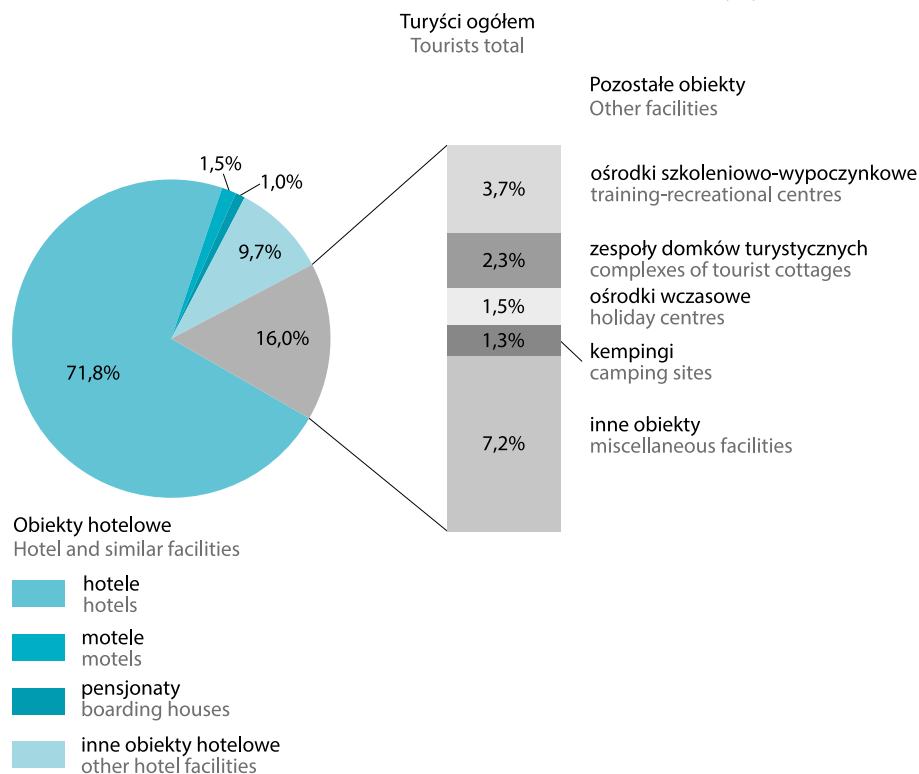
Wykres 7. Turyści korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych
Chart 7. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments

Struktura wykorzystania turystycznych obiektów noclegowych nie ulega większym zmianom, zdecydowana większość turystów wybiera zwykle noclegi w hotelach, motelach, pensjonatach i innych tego rodzaju obiektach. Od 2018 r. udział turystów nocujących w obiektach hotelowych wynosił ok. 80% ogółu korzystających z turystycznych obiektów noclegowych i wykazywał tendencję rosnącą. W 2021 r. w obiektach hotelowych nocowało 83,9% ogółu turystów, tj. o 4,0 p.proc. więcej niż przed trzema laty, przy czym udział korzystających z hoteli w strukturze korzystających ogółem wzrósł w większym stopniu, bo o 4,6 p.proc., natomiast odsetek turystów preferujących noclegi w pensjonatach obniżył się o 0,7 p.proc. Mniejszym zainteresowaniem natomiast cieszyły się pozostałe turystyczne obiekty noclegowe, w których w 2021 r. nocowało 16,1% ogółu korzystających z bazy noclegowej, podczas gdy w 2018 r. udział ten wynosił 20,1%. Najgłębszy spadek udziału turystów notowano w pozostałych obiektach niesklasyfikowanych (z 7,0% do 1,6%), które w czasie niepełnego wykorzystania zgodnie z przeznaczeniem pełnią funkcje obiektu noclegowego (m.in. internaty, domy studenckie, hotele pracownicze). Natomiast wzrost zainteresowania turystów korzystaniem z tego rodzaju bazy noclegowej odnotowano szczególnie w odniesieniu do obiektów typowo wakacyjnych, takich jak kempingi (1,3% wobec 0,5% w 2018 r.), zespoły domków turystycznych (2,3% ogółu wobec 1,5%) oraz pokoje gościnne (1,1% wobec 0,5%).

Wykres 8. Turyści korzystający z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2021 r.

Chart 8. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2021

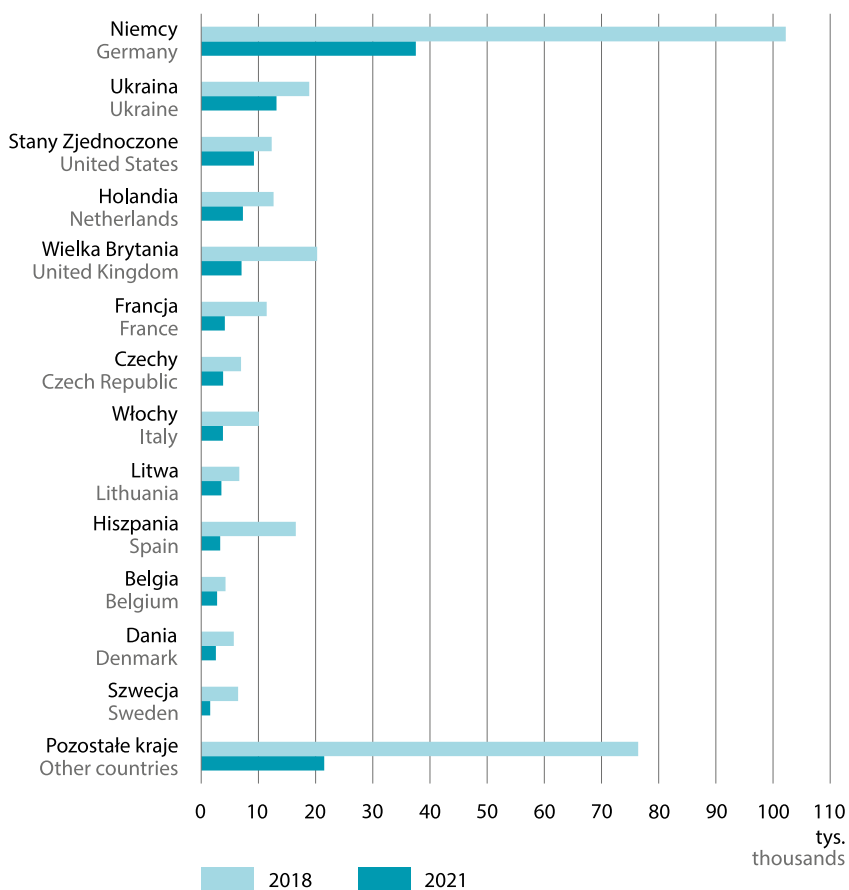

Wśród turystów, którzy odwiedzili województwo wielkopolskie w 2021 r., było 121,4 tys. obcokrajowców. W porównaniu z 2018 r. liczba turystów zagranicznych zmniejszyła się o 61,0%, a ich udział w liczbie turystów ogółem obniżył się z 14,8% do 9,5%. Odsetek turystów zagranicznych korzystających z bazy turystycznej był najniższy w XXI w., co było efektem ograniczeń wprowadzonych w związku z pandemią COVID-19. Największy udział turystów z zagranicy wśród wszystkich korzystających z bazy noclegowej odnotowano w województwach zachodniopomorskim (17,7%) i mazowieckim (17,4%), przy przeciętnej w kraju wynoszącej 11,3%. Wielkopolskie w tym rankingu plasowało się na 7. pozycji.

Biorąc pod uwagę rodzaj obiektu największy odsetek turyści zagraniczni stanowili na kempingach, gdzie przeciętnie co piąty turysta był obcokrajowcem, a także w hotelach – co dziewiąty. Na kempingach spadek odsetka turystów zagranicznych wyniósł 21,5 p.proc, w hotelach – 7,4 p.proc, a w zespołach domków turystycznych – 5,7 p.proc. Wzrost udziału zagranicznych gości odnotowano natomiast m.in. w pozostałych obiektach niesklasyfikowanych (o 8,5 p.proc.), pokojach gościnnych (o 1,1 p.proc.) oraz kwaterach agroturystycznych (o 0,8 p.proc.).

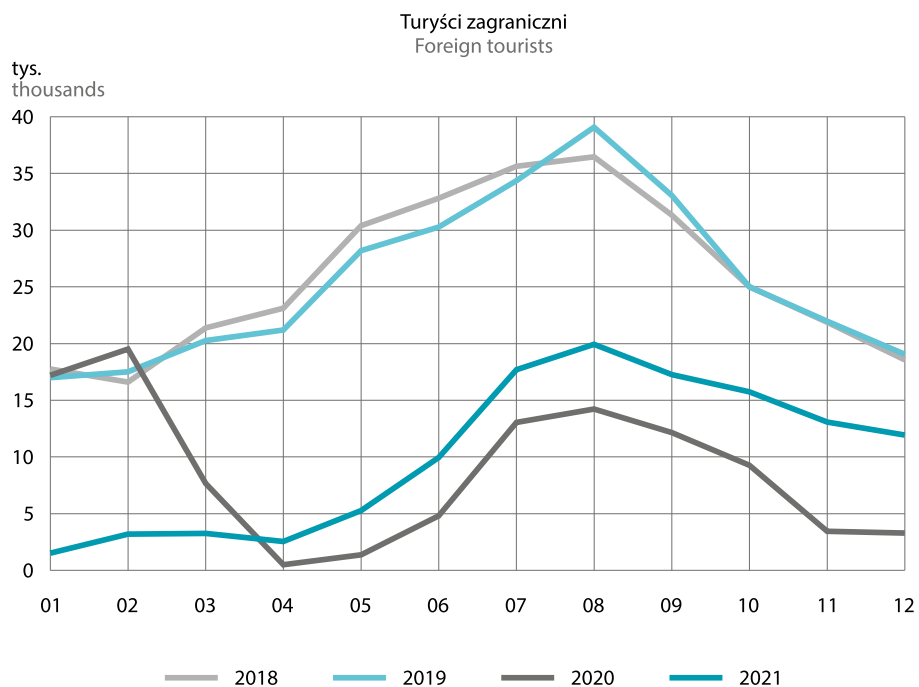
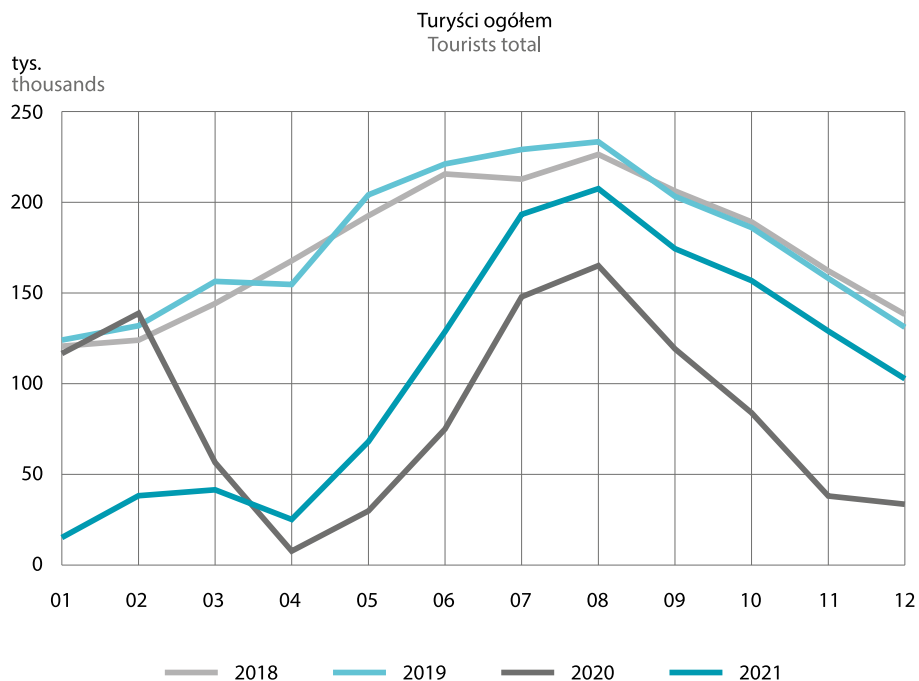
Wykres 9. Turyści zagraniczni korzystający z turystycznych obiektów noclegowych według krajów
Chart 9. Foreign tourists in tourist accommodation establishments by countries

Wśród turystów zagranicznych korzystających z bazy noclegowej przeważają turyści z Europy (87,5% w 2021 r.). W analizowanym okresie zasadniczo nie zmieniły się kierunki skąd przyjeżdżali obcokrajowcy odwiedzający województwo wielkopolskie. W 2021 r. w gronie krajów najliczniej reprezentowanych przez turystów znalazło się 9 spośród 10 o największym udziale w 2018 r. Najwięcej turystów przyjechało z Niemiec (30,9% wobec 32,9% w 2018 r.), Ukrainy (10,9% wobec 6,1%), Stanów Zjednoczonych (7,6% wobec 4,0%), Holandii (6,0% wobec 4,1%), Wielkiej Brytanii (5,8% wobec 6,5%), Francji (3,4% wobec 3,7%), Czech (3,1% wobec 2,2%), Włoch (3,1% wobec 3,3%), Litwy (2,9% wobec 2,1%) oraz Hiszpanii (2,7% wobec 5,3%). W porównaniu z 2018 r. największy wzrost zainteresowania turystycznego ob-

serwowano wśród obywateli Ukrainy (o 4,8 p.proc.), Stanów Zjednoczonych (o 3,6 p.proc.) i Holandii (o 1,9 p.proc.). Natomiast najbardziej zmniejszyły się udziały turystów z Hiszpanii (o 2,6 p.proc.), Niemiec (o 2,0 p.proc.) oraz Chin (o 1,7 p.proc.).

Wykres 10. Turyści korzystający z turystycznych obiektów noclegowych według miesięcy
Chart 10. Tourists accommodated in tourist accommodation establishments by months

Pomimo ograniczeń w działalności turystycznych obiektów noclegowych spowodowanych pandemią, w 2021 r. nie zaobserwowano istotnych zmian w sezonowości ruchu turystycznego w województwie. Szczyt sezonu turystycznego przypadł na miesiące letnie (lipiec i sierpień), kiedy to z obiektów noclegowych skorzystało 400,9 tys. osób, tj. 31,3% ogółu turystów (w 2020 r. było to 313,0 tys., tj. 30,9%). W 2018 r. największe natężenie ruchu turystycznego odnotowano od czerwca do sierpnia (łącznie 654,8 tys. osób, tj. 31,2%).

W obiektach hotelowych szczyt sezonu turystycznego przypadł na sierpień (14,8% ogółu turystów) i wrzesień (13,9%). W pozostałych obiektach noclegowych udziały osób korzystających (w poszczególnych miesiącach) wyraźniej podkreślały sezonowy charakter tych placówek. Większość turystów korzystała z miejsc noclegowych w miesiącach wakacyjnych, tj. lipcu i sierpniu (po 23,5% w danym miesiącu).

2.3. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych

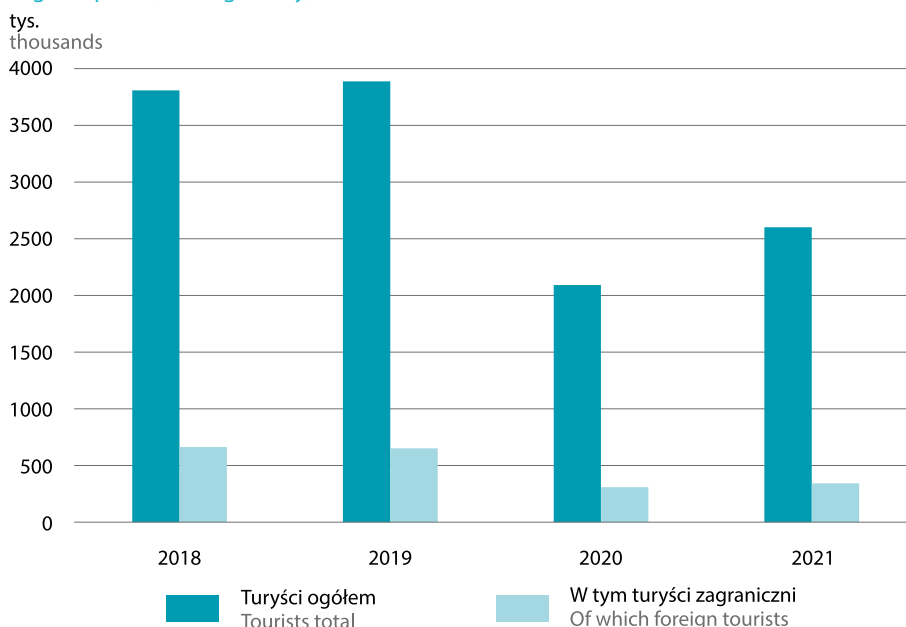
2.3. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments

W całym roku 2021 w województwie wielkopolskim udzielono 2601,7 tys. noclegów, tj. o 31,7% mniej niż w 2018 r., ale o 24,4% więcej niż w 2020 r. Stanowiły one 4,1% wszystkich udzielonych noclegów w Polsce (w 2018 r. 4,3%), co dawało 8. lokatę w kraju. Najwięcej noclegów odnotowano w obiektach turystycznych w województwach zachodniopomorskim (19,0%) i małopolskim (14,0%).

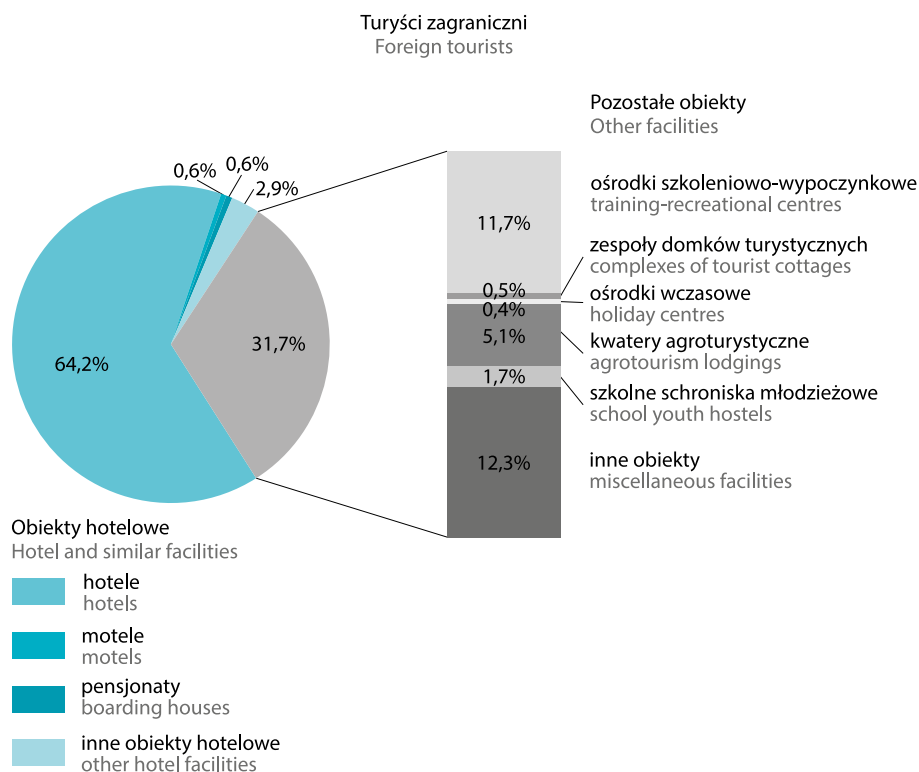
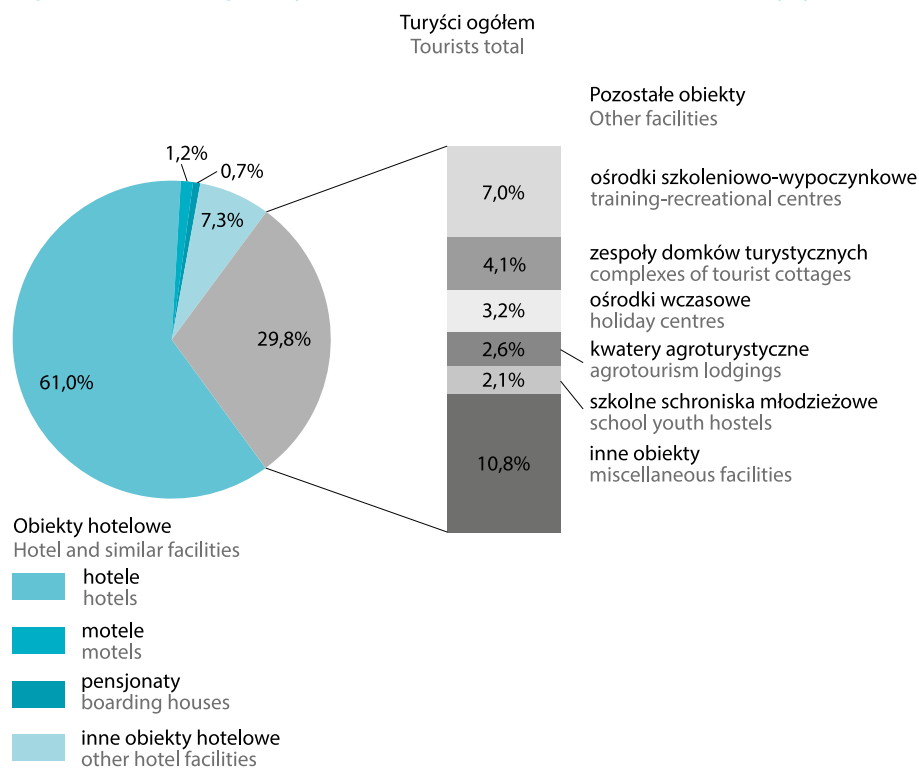
Ponad 70% noclegów przypadało na obiekty hotelowe (70,2% wobec 71,5% w 2018 r.), z tego 61,0% – na hotele (wobec 60,5%) i 7,3% – na inne obiekty hotelowe (wobec 7,8%). W grupie pozostałych obiektów najwięcej noclegów udzielono w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych (7,0%; 6,3% w 2018 r.), zespołach domków turystycznych (4,1%; 3,1% w 2018 r.) oraz ośrodkach wczasowych (3,2%; 4,2% w 2018 r.).

Największy ruch turystyczny obserwowano w miesiącach letnich, zwłaszcza w lipcu i sierpniu, kiedy udzielono łącznie 964,0 tys. noclegów, czyli 37,1% wszystkich noclegów w całym roku. Najmniejsze obłożenie miejsc stwierdzono w styczniu, gdy udzielono tylko 45,0 tys. noclegów, tj. 1,7%, co były efektem nie tylko okresu posezonalnego, ale też znacznego ograniczenia działalności obiektów turystycznych z powodu pandemii COVID-19 (w tym czasie mogły z nich korzystać tylko niektóre osoby, m.in. wykonujące obowiązki zawodowe, w tym przebywające w delegacji, czy zawodnicy w czasie zgrupowań).

Wykres 11. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych
Chart 11. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments

Wykres 12. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według rodzajów obiektów w 2021 r.
Chart 12. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments by type of facilities in 2021

Sezonowość obserwowano zarówno w obiektach hotelowych, jak i w pozostałych obiektach noclegowych, przy czym o ile w pierwszej grupie „sezon” trwał od lipca do października (odsetek udzielonych noclegów wahał się od 12,2% w październiku do 16,0% w sierpniu), to w grupie drugiej zdecydowanie wyróżniały się dwa miesiące letnie, tj. lipiec i sierpień, w których udział noclegów wyniósł odpowiednio 27,1% i 25,5%.

Wykres 13. Udzielone noclegi w turystycznych obiektach noclegowych według miesięcy
Chart 13. Nights spent (overnight stay) in tourist accommodation establishments by months

Turyści zagraniczni korzystali z noclegów przede wszystkim w obiektach hotelowych. Liczba noclegów udzielonych obcokrajowcom w tego typu placówkach stanowiła 68,3% (w tym 64,2% w samych hotelach) wszystkich noclegów udzielonych tej grupie turystów w obiektach noclegowych w 2021 r.

W 2021 r. turyści przebywali w turystycznych obiektach noclegowych nieco dłużej niż 3 lata wcześniej korzystając przeciętnie z 2 noclegów (w 2018 r. z 1,8 noclegu). Średni czas pobytu turystów zagranicznych wydłużył się z 2,1 do 2,8 noclegu. Długość pobytu była zróżnicowana w zależności od typu obiektu. Turyści krajowi najdłużej przebywali w ośrodkach kolonijnych (średnio 9,1 noclegu wobec 13,2 w 2018 r.), szkolnych schroniskach młodzieżowych (4,7 wobec 2,3) oraz ośrodkach wczasowych (4,2 wobec 4,7), natomiast obiektami, z których korzystali najkrócej były pensjonaty (średnio 1,5 noclegu, tak samo jak w roku 2018) oraz inne obiekty hotelowe (1,5 wobec 1,4). Najdłuższy pobyt turystów zagranicznych odnotowano w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych (średnio 19,8 noclegu wobec 4,8 w 2018 r.), kwaterach agroturystycznych (18,5 wobec 17,0), szkolnych schroniskach młodzieżowych (13,3 wobec 5,9) oraz ośrodkach wczasowych (13,0 wobec 5,2), zaś stosunkowo krótko przebywali oni na polach biwakowych (1,0 wobec 1,9), w innych obiektach hotelowych (1,9 wobec 2,1) i na kempingach (2,0 wobec 1,4).

2.4. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych

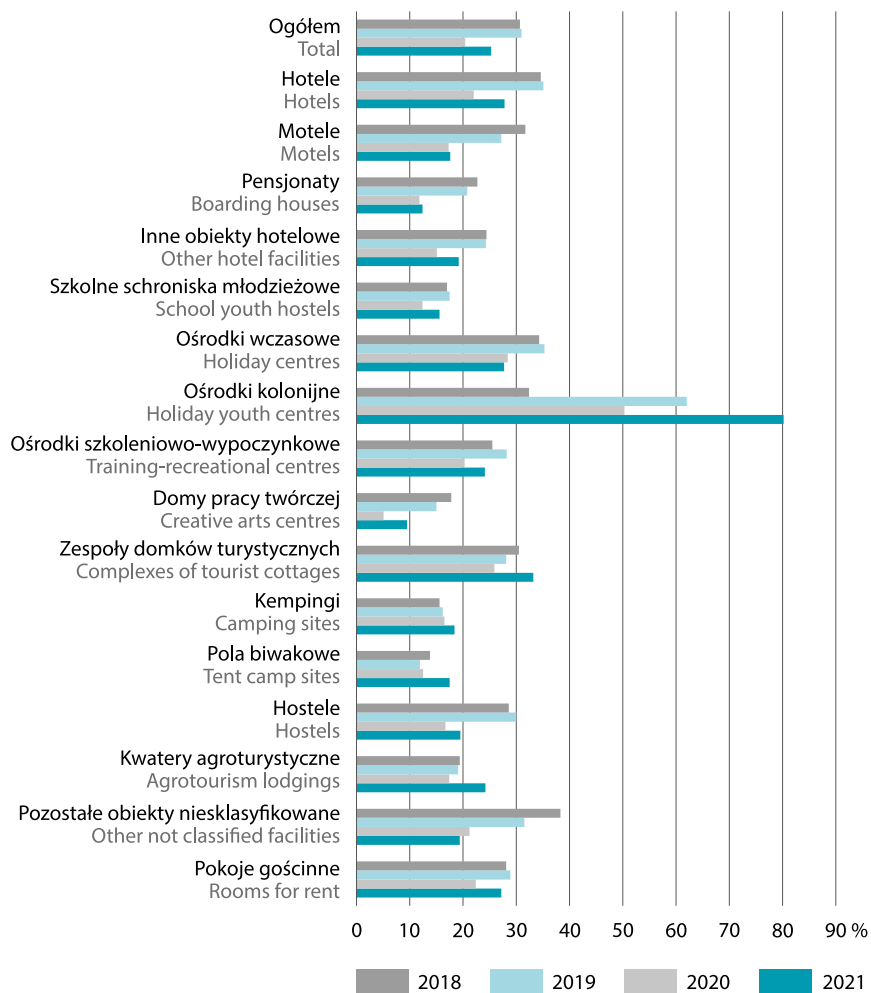
2.4. Occupancy rate of bed places

Stopień wykorzystania miejsc noclegowych jest to iloraz liczby udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych (suma miejsc noclegowych przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu).

Wykorzystanie turystycznej bazy noclegowej w województwie wielkopolskim jest ciągle mniejsze od możliwości w tym zakresie i kształtuje się różnie w poszczególnych typach obiektów oraz w kolejnych miesiącach roku. W 2021 r. stopień wykorzystania miejsc noclegowych wyniósł dla całego województwa średnio 25,3%, czyli o 5,4 p.proc. mniej niż w 2018 r., ale o 4,9 p.proc. więcej niż w 2020 r. Pod względem poziomu wykorzystania miejsc noclegowych w 2021 r., podobnie jak rok wcześniej, wielkopolskie zajmowało ostatnie miejsce kraju (w 2018 r. była to 14. pozycja), a najwyższy wskaźnik odnotowano w województwach zachodniopomorskim (44,0%) i pomorskim (38,2%), przy średniej dla Polski na poziomie 32,3%. Największe zainteresowanie turystyczną bazą noclegową obserwowano od lipca do września. W tych miesiącach wskaźnik przekraczał 30%, przy czym najwyższy poziom osiągnął w sierpniu – 40,9% (wobec minimalnej wartości w styczniu – 9,2%).

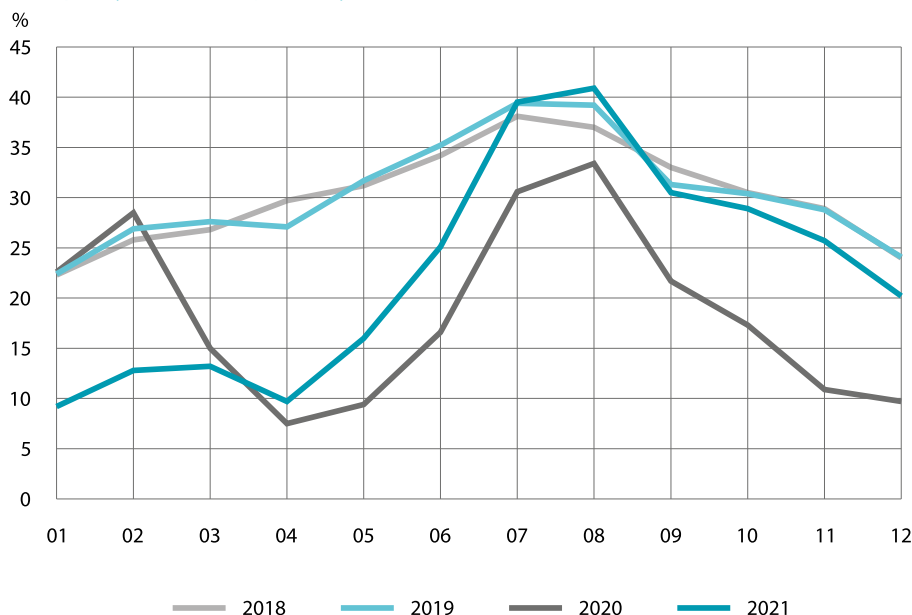
Biorąc pod uwagę typ obiektu, a jednocześnie dokonując porównania z rokiem 2018, należy stwierdzić spadek poziomu wykorzystania większości kategorii obiektów noclegowych. Najpełniej były wykorzystywane hotele, gdzie prawie przez cały rok wskaźnik utrzymywał się na dość wysokim poziomie (przez sześć miesięcy powyżej 30,0%), przy średniej rocznej 27,8% (w 2018 r. 34,6%). Stosunkowo duże obłożenie miejsc wyróżniało również ośrodki wczasowe (średnio w roku na poziomie 27,7%; w 2018 r. 34,3%), ale dotyczyło to przede wszystkim miesięcy letnich (w lipcu 43,6%, w sierpniu 37,8%), a także maja (30,4%). Podobnie było w przypadku wykorzystania pokoi gościnnych (średniorocznie obłożenie 27,2% wobec 28,1% w 2018 r.; w okresie czerwiec-wrzesień powyżej 30%, z maksimum w sierpniu – 42,0%). Wysoki wskaźnik wykorzystania miejsc miały także ośrodki kolonijne (średnio 80,2%; w 2018 r. 32,4%), ale ze względu na sezonowy charakter tego typu obiektów były one eksploatowane zaledwie przez trzy miesiące w roku, przy czym maksymalne obłożenie przypadało na sierpień (86,8%) i lipiec (79,1%).

Wykres 14. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według rodzajów obiektów
Chart 14. Occupancy rate of bed places by type of facilities

Wykres 15. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych według miesięcy

Chart 15. Occupancy rate of bed places by months

2.5. Wykorzystanie pokoi w obiektach hotelowych

2.5. Occupancy of rooms in hotels and similar establishments

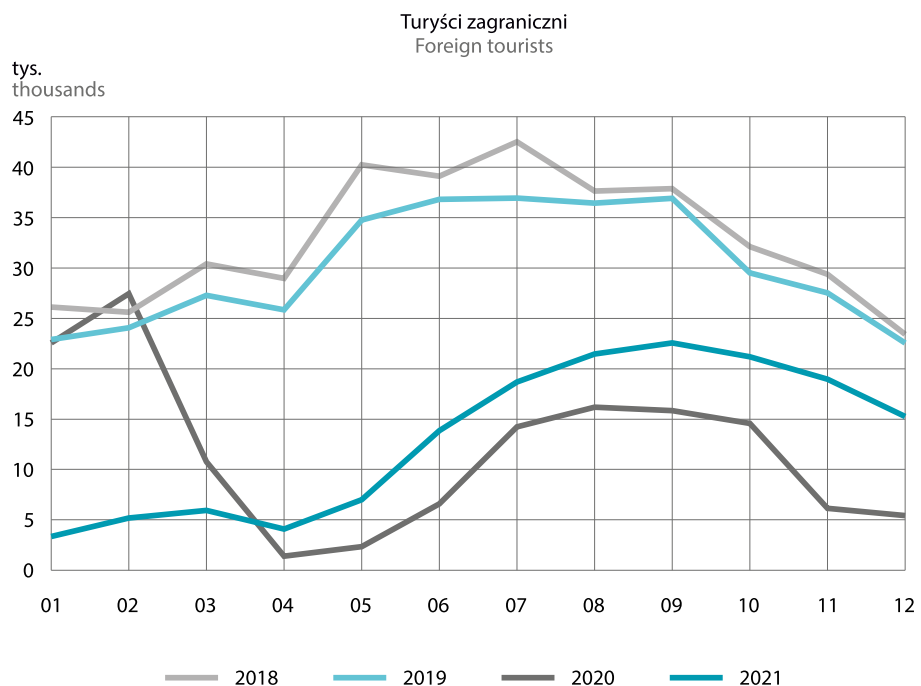
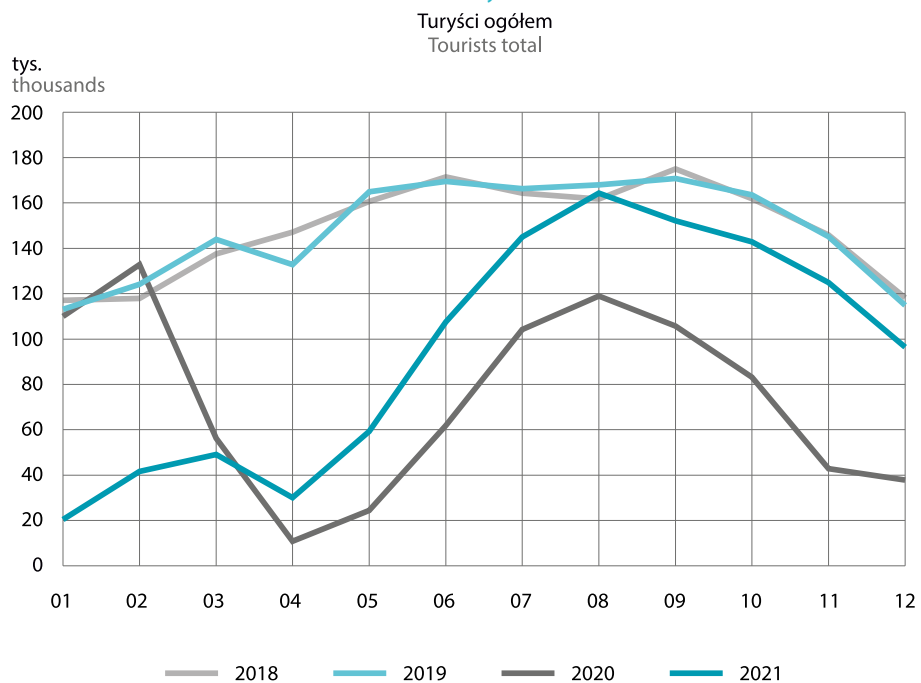
Stopień wykorzystania pokoi to stosunek liczby wynajętych pokoi w obiektach hotelowych do nominalnej liczby pokoi (suma pokoi przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu hotelowego).

Baza hotelowa w województwie wielkopolskim w 2021 r. obejmowała: 202 hotele, 15 moteli, 17 pensjonatów i 61 innych obiektów hotelowych. We wszystkich obiektach hotelowych wynajęto łącznie 1133,8 tys. pokoi (o 36,3% mniej niż w 2018 r., ale o 27,6% więcej niż w 2020 r.), z czego 157,5 tys. udostępniono turystom zagranicznym (odpowiednio o 59,9% mniej i o 9,7% więcej). Najwięcej pokoi (1005,0 tys.) wynajęto w hotelach. Stanowiły one 88,6% wszystkich pokoi wynajętych turystom w obiektach hotelowych.

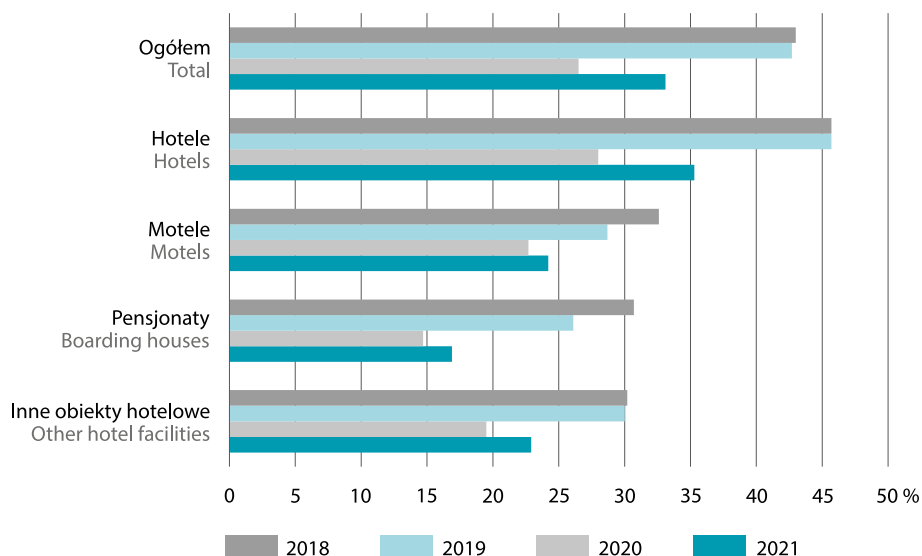
Stopień wykorzystania pokoi w 2021 r. kształtował się na poziomie 33,1%, tj. przeciętnie o 9,9 p.proc. mniej niż w 2018 r., ale o 6,6 p.proc. więcej niż w 2020 r. (w kraju 36,3%; odpowiednio o 13,5 p.proc. mniej i 6,2 p.proc. więcej). W ciągu trzech lat wskaźnik ten najbardziej obniżył się w pensjonatach (o 13,8 p.proc. do 16,9%) oraz w hotelach (o 10,4 p.proc. do 35,3%). W stosunku do 2020 r. w największym stopniu poprawiło się wykorzystanie pokoi w hotelach (o 7,3 p.proc.), a także w innych obiektach hotelowych (o 3,4 p.proc. do 22,9%). Wykorzystanie pokoi w obiektach hotelowych zależy od nasilenia ruchu turystycznego. Podobnie jak w poprzednich latach, najpełniej były one wykorzystywane w sierpniu oraz we wrześniu, kiedy wskaźnik przekraczał 45% (odpowiednio: 48,9% i 46,2%, w tym w hotelach 52,0% i 50,0%), podczas gdy w styczniu pokoje były wykorzystane tylko w 12,2% (w hotelach 12,1%).

Wykres 16. Wynajęte pokoje turystom w obiektach hotelowych według miesięcy
Chart 16. Rooms rented in hotels and similar facilities by months

Wykres 17. Stopień wykorzystania pokoi w obiektach hotelowych
 Chart 17. Occupancy rate of rooms in hotels and similar facilities

2.6. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych

2.6. Catering establishments in tourist accommodation establishments

Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych obejmują wszystkie restauracje, bary, stołówki i punkty gastronomiczne zlokalizowane na terenie danego obiektu, bez względu na właściciela i dostępność (ogólnodostępne, tylko dla gości). Do barów – zalicza się także: kawiarnie, winiarnie, piwiarnie, jadłodajnie itp. Do punktów gastronomicznych zalicza się inne placówki gastronomiczne, np.: smaźalnie, pijalnie, lodziarnie, bufety (w tym podawanie śniadań).

Atrakcyjność bazy noclegowej podnoszą placówki gastronomiczne funkcjonujące na terenie turystycznych obiektów noclegowych. Według stanu w końcu lipca 2021 r. w województwie w turystycznych obiektach noclegowych wykazano 505 placówek gastronomicznych, z tego 262 restauracje, 139 barów i kawiarni, 63 stołówki oraz 41 punktów gastronomicznych (smaźalnie, pijalnie, lodziarnie itp.). W porównaniu z rokiem 2018 w sieci obiektów noclegowych w sumie ubyłoby 66 placówek gastronomicznych, z tego w hotelach, gdzie świadczy się najwięcej usług tego typu, liczba restauracji zmniejszyła się o 25, a liczba barów i kawiarni oraz punktów gastronomicznych – po 5.

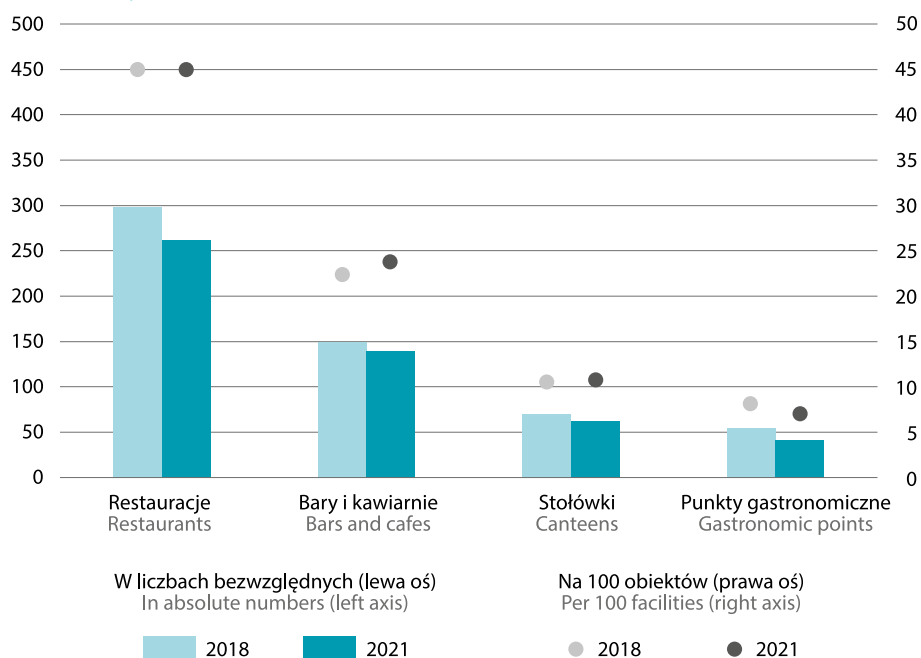
W hotelach mieściła się ponad połowa wszystkich placówek gastronomicznych (57,4%), w tym 67,9% ogółu restauracji i 64,7% barów i kawiarni. W pozostałych obiektach noclegowych (poza obiektami hotelowymi) najliczniejszą grupę stanowiły stołówki (32,1% ogółu placówek gastronomicznych w tej grupie obiektów i 69,8% wszystkich stołówek w turystycznych obiektach noclegowych) i punkty gastronomiczne (odpowiednio 21,2% i 70,7%).

Wykres 18. Placówki gastronomiczne w turystycznych obiektach noclegowych

Stan w dniu 31 lipca

Chart 18. Catering establishments in tourist accommodation establishments

As of 31 July

2.7. Wyposażenie dodatkowe turystycznych obiektów noclegowych**2.7. Additional equipment of tourist accommodation establishments**

Raz na cztery lata badanie turystycznych obiektów noclegowych, prowadzone w oparciu o formularz KT-1, dostarcza dodatkowych informacji nt. udogodnień dla osób niepełnosprawnych ruchowo, a także zaplecza sportowo-rekreacyjnego oraz konferencyjnego w tych obiektach. Takie właśnie poszerzone badanie zostało przeprowadzone w 2021 r.

Spośród podstawowych udogodnień dla osób niepełnosprawnych ruchowo, takich jak: pochylnie wjazdowe, drzwi otwierane automatycznie, odpowiednio przystosowane windy czy parkingi z wyznaczonymi miejscami, najczęściej obiekty turystyczne były wyposażone w pochylnie.

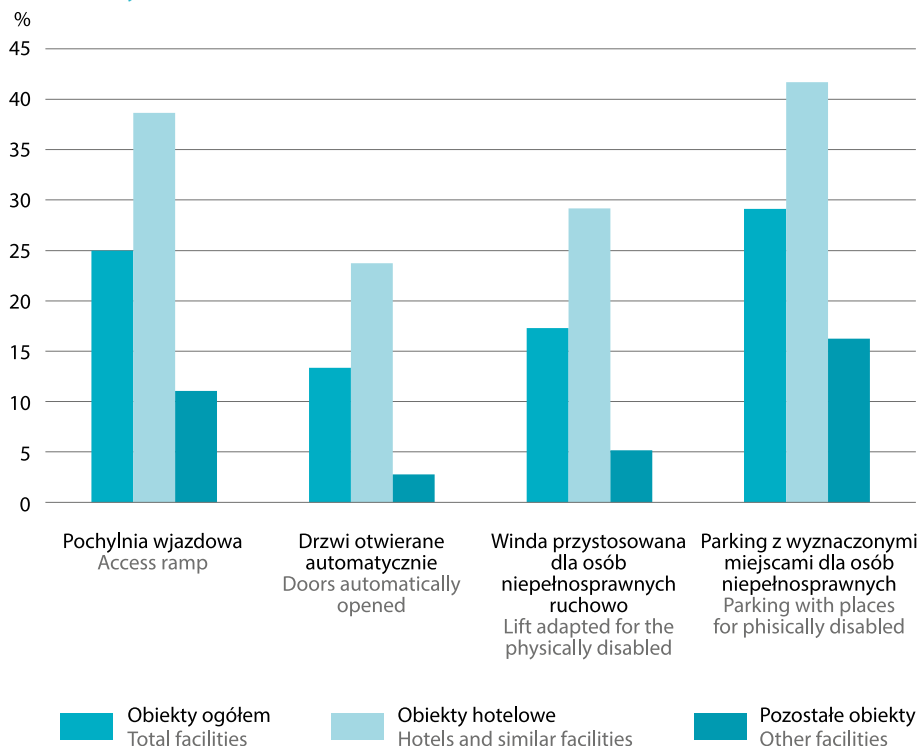
W 2021 r. pochylnię wjazdową posiadało 146 z 584 obiektów, czyli co czwarty, w tym 44,6% hoteli (90 z 202) i co dziewięć z kategorii pozostałe obiekty (32 na 289). W poprzednim badaniu, cztery lata wcześniej, udziały te wyniosły odpowiednio 26,3%, 47,6% i 10,6%. Parking z miejscami wyznaczonymi dla osób niepełnosprawnych odnotowano w 170 obiektach, czyli mniej więcej w co trzecim. Zdecydowana większość parkingów, tj. 61,8%, należała do hoteli, 7,1% – do innych obiektów hotelowych, a 6,5% – do ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych. Windą przystosowaną dla osób niepełnosprawnych dysponowało 101 obiektów, m.in. 81 hoteli (40,1% ich ogólnej liczby) i 8 ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych (25,8%). Drzwi otwierane automatycznie posiadało 78 obiektów, w tym niemal co trzeci hotel (31,7%).

Wykres 19. Udział obiektów posiadających udogodnienia dla osób niepełnosprawnych ruchowo w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.

Stan w dniu 31 lipca

Chart 19. Share of facilities for physically disabled persons in the total number of tourist accommodation establishments in 2021

As of 31 July

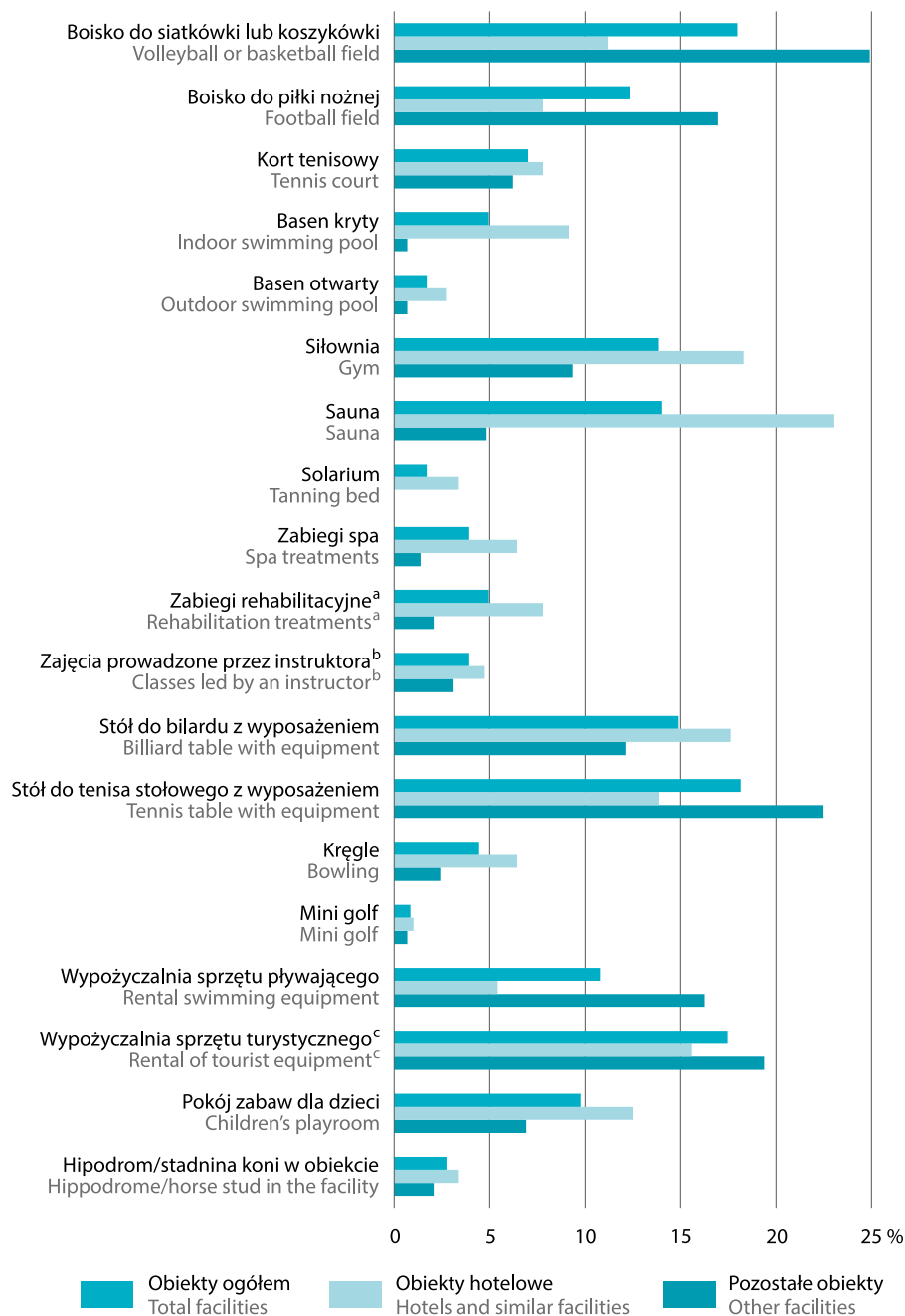
W ramach zaplecza sportowo-rekreacyjnego obiekty hotelowe w województwie najczęściej były wyposażone w saunę (23,1% badanych obiektów, w tym 31,2% hoteli), siłownię (18,3%), stół do bilardu z wyposażeniem (17,6%) oraz wypożyczalnię sprzętu turystycznego, np. rowerów, nordic walking, łyżew, rolek (15,6%). W pozostałych obiektach turystycznych oferowano głównie możliwość korzystania z boisk do siatkówki lub koszykówki (24,9% wszystkich obiektów z tej kategorii, w tym 50,0% kempingów i pól biwakowych oraz 42,9% – szkolnych schronisk młodzieżowych), boisk do piłki nożnej (17,0%, w tym 50,0% w przypadku ośrodków kolonijnych i 33,3% – szkolnych schronisk młodzieżowych). Ponadto 22,5% obiektów bazy niehotelowej posiadało wypożyczalnię sprzętu do tenisa stołowego (w przypadku ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych 45,2%), 19,4% – sprzętu turystycznego i 16,3% – sprzętu pływającego (w tym w ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych odpowiednio 32,3% i 25,8%).

Wykres 20. Udział obiektów posiadających wybrane zaplecze sportowo-rekreacyjne i rehabilitacyjne w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.

Stan w dniu 31 lipca

Chart 20. Share of facilities possessing selected sports and leisure and rehabilitation infrastructure in the total number of tourist accommodation establishments in 2021

As of 31 July

a Masaże, fizykoterapia itp. b Np.: fitness, joga, aerobik, gimnastyka c Np.: rowerów, kijków do nordic walking, nart, łyżew, rolek.

a Massages, physical therapy etc. b E.g.: fitness, yoga, aerobics, gymnastics c E.g.: bicycles, nordic walking poles, skis, skates, roller skates.

Zaplecze konferencyjne obejmuje: sale konferencyjne, nagłośnienie, mikrofony bezprzewodowe, rzutniki slajdów, zestawy wideo, obsługę techniczną, ekrany, flipcharty, rzutniki pisma, komputery lub laptopy, sieć WiFi.

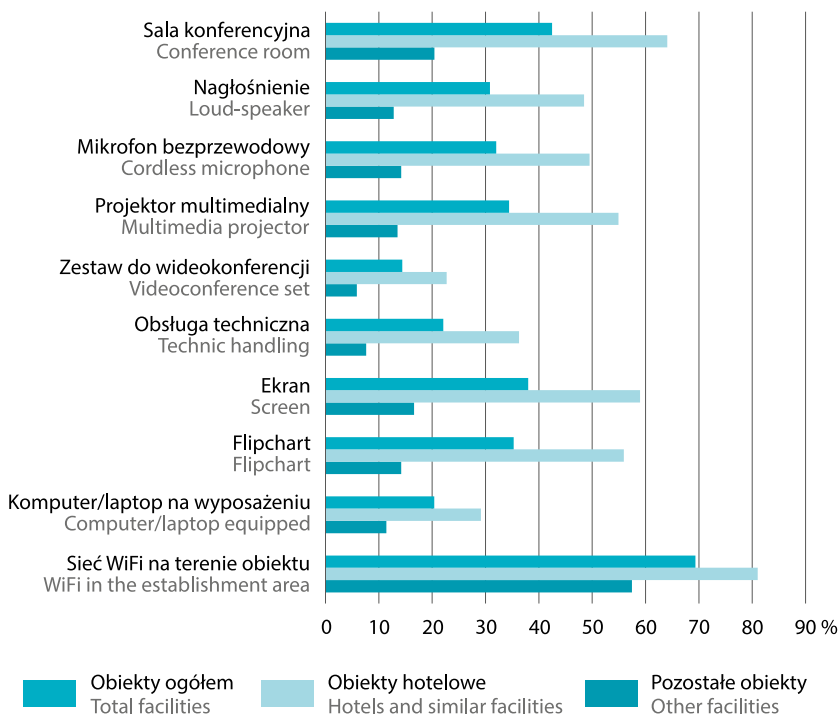
W 2021 r. salę konferencyjną posiadało 248 spośród 584 turystycznych obiektów noclegowych objętych badaniem, tj. 42,5%. Wśród obiektów hotelowych salę konferencyjną dysponowały prawie dwie trzecie placówek (64,1%). Zaplecze obejmowało 562 sale z 34,5 tys. miejsc, przy czym najwięcej sal konferencyjnych posiadały hotele (405, tj. 2,6 sali na jeden hotel), a wśród pozostałych obiektów – ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe (25, tj. 2,4 sali na jeden ośrodek). Ekran, jako podstawowe wyposażenie sal konferencyjnych, posiadało 38,0% obiektów turystycznych, w tym ponad 70% hoteli i niemal trzy czwarte ośrodków szkoleniowo-wypoczynkowych. Projektor multimedialny był na wyposażeniu 34,4% obiektów, zaś nagłośnienie i mikrofon bezprzewodowy stanowiły dodatkowy atut dla odpowiednio 30,8% i 32,0% obiektów. Zarówno w hotelach, jak i ośrodkach szkoleniowo-wypoczynkowych odsetek tak wyposażonych placówek sięgał prawie 60%. Spośród udogodnień technicznych dostępnych na terenie obiektów noclegowych w 2021 r. najczęściej oferowano sieć WiFi. Posiadało ją blisko 70% ogółu obiektów noclegowych, przy czym w przypadku obiektów hotelowych było to 81,0% (w tym hotele 85,1%), a w pozostałych obiektach – ponad połowa z nich (57,4%, w tym ośrodki szkoleniowo-wypoczynkowe 77,4%).

Wykres 21. Udział obiektów posiadających zaplecze konferencyjne w ogólnej liczbie turystycznych obiektów noclegowych w 2021 r.

Stan w dniu 31 lipca

Chart 21. Share of facilities possessing conference infrastructure in the total number of tourist accommodation establishments in 2021

As of 31 July

Rozdział 3

Chapter 3

Zróźnicowanie terytorialne bazy noclegowej

Territorial diversity of tourist accommodation establishments

Rozwój bazy noclegowej na obszarze województwa wielkopolskiego nie jest równomierny. Wpływ na to ma wiele czynników, m.in. walory przyrodnicze i kulturowe, dostępność komunikacyjna, a także intensywność organizowanych na danym terenie imprez wystawienniczych, szkoleń czy konferencji.

3.1. Turystyczne obiekty noclegowe i ich wykorzystanie w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego

3.1. Tourist accommodation establishments and their occupancy by powiat of Wielkopolskie Voivodship

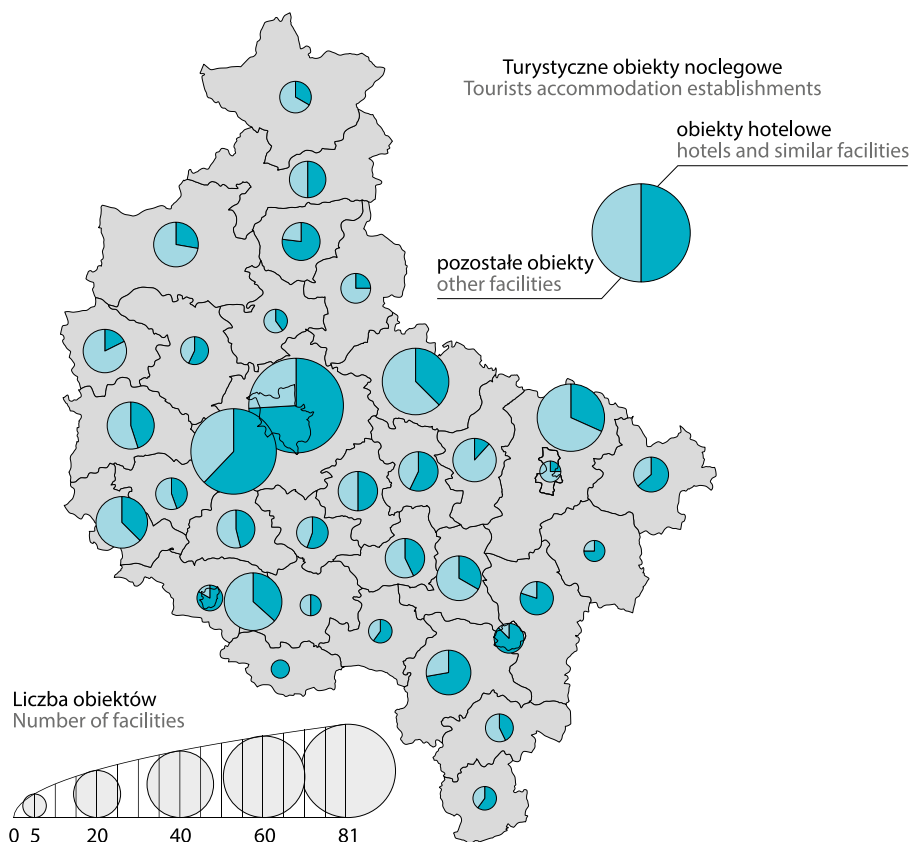
Ze względów kulturowych, historycznych, a także biznesowych centrum ruchu turystycznego w wielkopolskim stanowi Poznań – stolica województwa, jednak i tu w okresie pandemii wywołanej rozprzestrzenianiem się wirusa Sars-Cov-2 widoczne były skutki wprowadzanych obostrzeń i ograniczeń, wyraźnie wpływających na poziom aktywności turystycznej i zasięg działalności tej branży. W 2021 r. turystyczna baza noclegowa w Poznaniu obejmowała 81 obiektów całorocznych oferujących 8817 miejsc. W porównaniu z przedpandemicznym rokiem 2018 ubyło tu 14 obiektów, a liczba miejsc noclegowych zmniejszyła się o 593. Zdecydowaną większość miejsc (7700, tj. 87,3%) oferowały obiekty hotelowe. W całym roku 2021 w Poznaniu w turystycznych obiektach noclegowych udzielono łącznie 872,9 tys. noclegów (o 41,2% mniej niż w 2018 r.), tj. jedną trzecią wszystkich noclegów w województwie. Mianem jednostek aktywnych turystycznie, ze względu na liczbę udzielonych noclegów, określić można również powiaty: poznański (w 2021 r. 66 obiektów noclegowych posiadających 4046 miejsc, o 241 mniej niż w 2018 r.), koniński (41 obiektów; 3056 miejsc, o 38 mniej) i leszczyński (30 obiektów; 2648 miejsc, o 234 mniej), gdzie ta liczba przekroczyła 120 tys. Kolejną grupę tworzyły powiaty, w których liczba noclegów mieściła się w przedziale od 50 do 120 tys. Były to powiaty: gnieźnieński (40 obiektów oferujących 2159 miejsc, o 857 mniej niż w 2018 r.), międzychodzki (17 obiektów; 1918 miejsc, o 156 mniej), wolsztyński (24 obiekty; 1802 miejsca, o 278 mniej), słupecki (17 obiektów; 1188 miejsc, o 178 więcej), ostrowski (18 obiektów; 1082 miejsca, o 117 więcej), nowotomyski (20 obiektów; 908 miejsc, o 172 mniej), jarociński (14 obiektów; 896 miejsc, o 49 więcej), średzki (14 obiektów; 813 miejsc, o 242 więcej), pilski (12 obiektów; 776 miejsc, o 204 mniej niż w 2018 r.) oraz wągrowiecki (8 obiektów; 570 miejsc, o 72 więcej). W pozostałych 21 powiatach w 2021 r. udzielono mniej niż 50 tys. noclegów, mimo że niektóre z nich dysponowały stosunkowo dużą bazą noclegową. Sytuację taką obserwowano m.in. w powiecie pleszewskim, gdzie 18 obiektów noclegowych oferowało 1134 miejsca, ale w ciągu całego roku udzieliło „tylko” 36,8 tys. noclegów, a także w powiecie wrzesińskim (14 obiektów; 768 miejsc i 45,3 tys. noclegów). Najmniejszą aktywnością turystyczną charakteryzowały się powiaty: rawicki, turecki i kępiński, gdzie liczba udzielonych noclegów kształtowała się na poziomie poniżej 10 tys. W 2018 r. taką sytuację obserwowano jedynie w powiecie kępińskim.

Mapa 3. Turystyczne obiekty noclegowe według powiatów w 2021 r.

Stan w dniu 31 lipca

Map 3. Tourist accommodation establishments by powiats in 2021

As of 31 July

3.2. Turyści zagraniczni w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego

3.2. Foreign tourists by powiats of Wielkopolskie Voivodship

Turyści zagraniczni odwiedzający województwo wielkopolskie, podobnie jak turyści krajowi, w przeważającej liczbie jako bazę noclegową wybierali stolicę regionu. W 2021 r. w obiektach noclegowych zlokalizowanych na terenie Poznania obcokrajowcom udzielono 151,1 tys. noclegów, co w skali województwa stanowiło 44,2% (w 2018 r. 391,4 tys., tj. 59,0%). Poza Poznaniem, turyści zagraniczni dość często (ponad 10,0 tys. noclegów w ciągu roku) na miejsce noclegu wybierali też powiaty: średzki (33,4 tys. noclegów, tj. 9,8% wobec 2,3% w 2018 r.), poznański (23,4 tys. noclegów, tj. 6,9% wobec 6,6%), jarociński (21,9 tys., tj. 6,4% wobec 1,7%), czarnkowsko-trzcianecki (14,0 tys., tj. 4,1% wobec 2,4%) i nowotomyski (12,2 tys., tj. 3,6% wobec 3,7%). W 4 powiatach (Kaliszu oraz wrzesińskim, pilskim i konińskim) liczba noclegów udzielonych turystom z zagranicy mieściła się w przedziale między 5,1 a 10,0 tys. (w 2018 r. w tej grupie znajdowało się 8 powiatów, podczas gdy grupa o liczbie ponad 10,0 tys. noclegów obejmowała wówczas 11 powiatów). W 20 jednostkach liczba noclegów oscylowała między 1,1 a 5,0 tys. (w 2018 r. w 14), a w 5 (obornickim, rawickim, złotowskim, grodziskim i tureckim nie przekroczyła 1,0 tys. (w 2018 r. ta grupa liczyła tylko 2 powiaty).

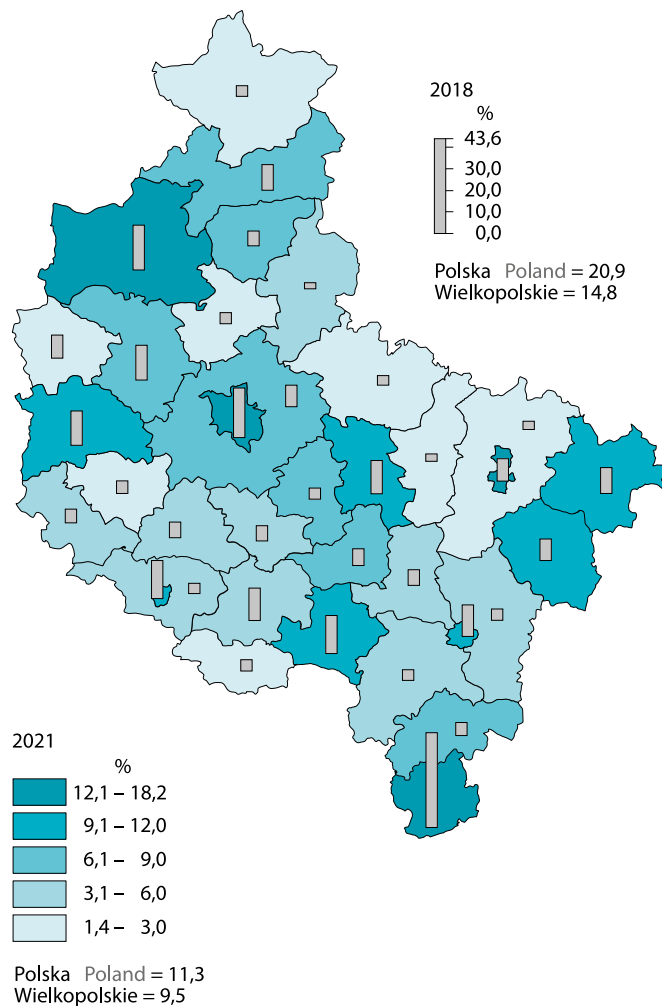
Wśród korzystających z bazy noclegowej w województwie wielkopolskim w 2021 r. turyści zagraniczni stanowili 9,5% i było to o 5,3 p.proc. mniej niż w 2018 r. Odsetek obcokrajowców większy od średniej wojewódzkiej wystąpił w 11 powiatach (czarnkowsko-trzcianeckim, kępińskim, kolskim, krotoszyńskim,

nowotomyskim, tureckim i wrzesińskim oraz w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Poznaniu). Najmniejszy udział turystów zagranicznych (poniżej 2,0%) odnotowano w powiatach: rawickim, obornickim i złotowskim. W roku 2018 odsetek większy od średniej wojewódzkiej zarejestrowało 9 powiatów. Nie było wówczas wśród tych jednostek terytorialnych Kalisza i Konina ani powiatów kolskiego i tureckiego, były natomiast gostyński i szamotulski, a relatywnie najmniej turystów z zagranicy skorzystało z bazy noclegowej w powiecie wągrowieckim (2,8%).

Mapa 4. Udział turystów zagranicznych w ogólnej liczbie korzystających z noclegów w turystycznych obiektach noclegowych według powiatów

Mapa 4. Share of foreign tourists in total number of tourists accommodated in tourist accommodation establishments by powiats

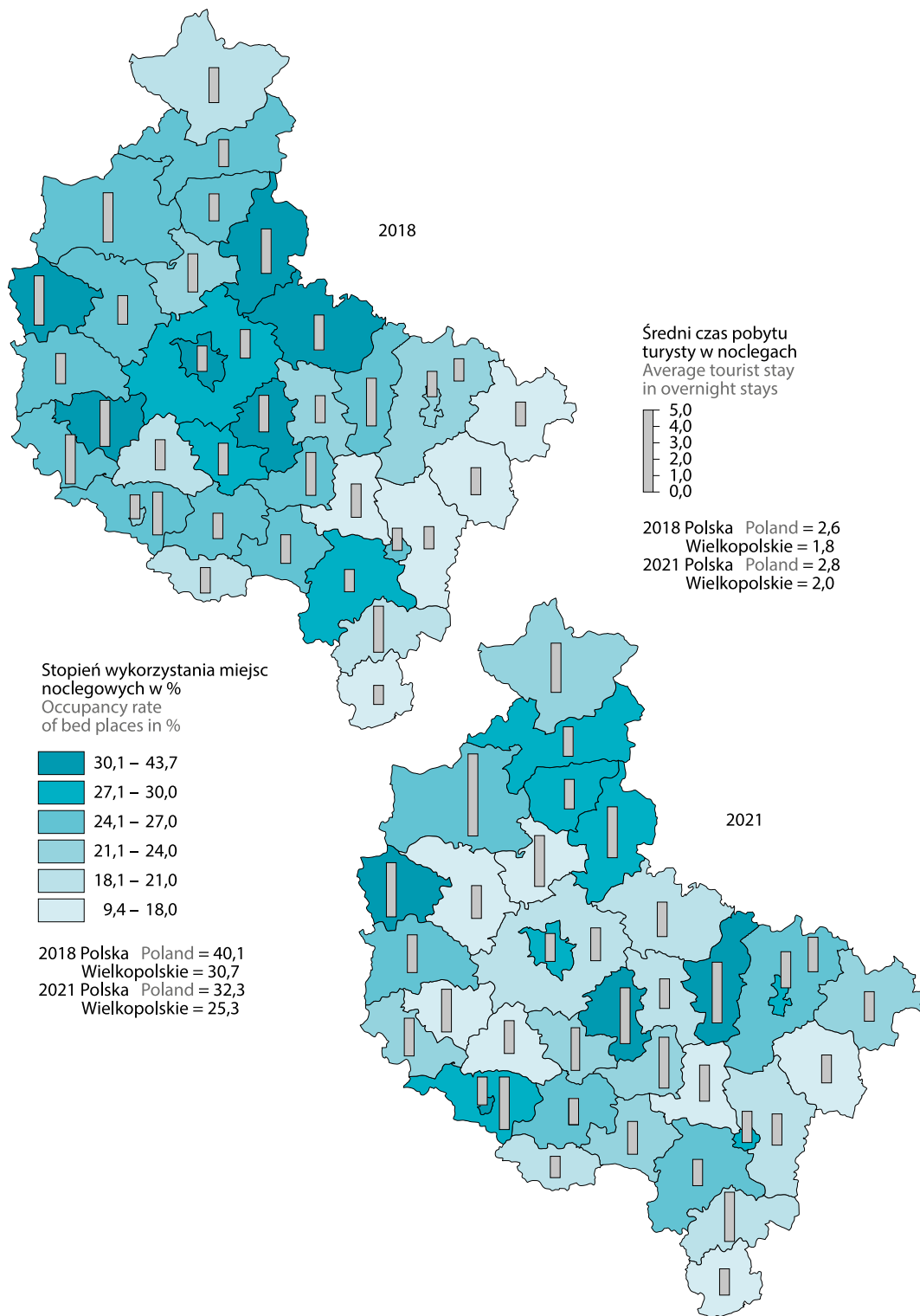
3.3. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego

3.3. Occupancy rate of bed places by powiats of Wielkopolskie Voivodship

Stopień wykorzystania posiadanej bazy noclegowej w województwie wielkopolskim jest bardzo zróżnicowany i zależy m.in. od tego, jaki typ obiektów dominuje na danym obszarze, a także jaki odsetek stanowią miejsca noclegowe dostępne przez cały rok.

W 2021 r. średnie wykorzystanie miejsc noclegowych w województwie wynosiło 25,3%. Najpełniej miejsca zostały wykorzystane w powiecie średzkim, gdzie wskaźnik ukształtował się na poziomie 38,6%, tj. o 13,3 p.proc. wyżej niż przeciętnie w województwie i o 6,3 p.proc. wyżej od średniej krajowej. W sumie poziom wojewódzki przekroczyło 14 powiatów, a w jednym (gostyńskim) wykorzystanie miejsc pokrywało się z wartością przeciętną. W roku 2018 baza noclegowa w wielkopolskim była wykorzystana w 30,7%, w 2019 r. – w 31,0%, a w 2020 r. – pierwszym roku pandemii – w 20,4%. Bez względu na poziom tego wskaźnika i liczbę powiatów, które w kolejnych latach przekraczały średnią wojewódzką, przez cały obserwowany okres (2018–2021) w tej grupie utrzymywały się 3 jednostki: Poznań, gdzie większość miejsc noclegowych oferowały obiekty hotelowe, oraz powiaty średzki i wągrowiecki, gdzie przeważały pozostałe obiekty. W 2021 r. najniższe obłożenie miejsc noclegowych obserwowano w powiatach: grodziskim (11,6%), tureckim (13,4%) i pleszewskim (14,8%), przy czym te 2 ostatnie powiaty wyróżniały się w taki sposób w całym analizowanym przedziale czasowym. Do roku 2020 najniższy stopień wykorzystania miejsc noclegowych notowano w powiecie kolskim. Dość słabo korzystano z tej bazy również w kaliskim.

Mapa 5. Stopień wykorzystania miejsc noclegowych i średni czas pobytu turysty według powiatów
 Map 5. Occupancy rate of bed places and average tourist stay by powiats

3.4. Wskaźniki infrastruktury noclegowej i jej wykorzystania w przekroju powiatów województwa wielkopolskiego

3.4. Indicators of accommodation infrastructure and its occupancy by powiats of Wielkopolskie Voivodship

Wybrane wskaźniki funkcji turystycznej¹

Wskaźnikami odnoszonymi się do liczby mieszkańców są m.in.:

- wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a (iloraz liczby miejsc noclegowych do liczby mieszkańców),
- wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera (iloraz liczby korzystających z noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców),
- wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata (iloraz liczby udzielonych noclegów w ciągu roku do liczby mieszkańców).

Odniesienie wielkości zjawiska do powierzchni badanej jednostki terytorialnej przedstawiają następujące wskaźniki:

- gęstości bazy noclegowej (iloraz liczby miejsc noclegowych do powierzchni w km²),
- gęstości ruchu (iloraz liczby korzystających z noclegów w ciągu roku do powierzchni w km²).

Do wskaźników charakteryzujących bazę turystyczną należy również wskaźnik rozwoju bazy noclegowej (iloraz liczby korzystających z noclegów do liczby miejsc noclegowych).

Jako miara natężenia ruchu turystycznego jest również używany wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej (iloraz liczby udzielonych noclegów do liczby miejsc noclegowych).

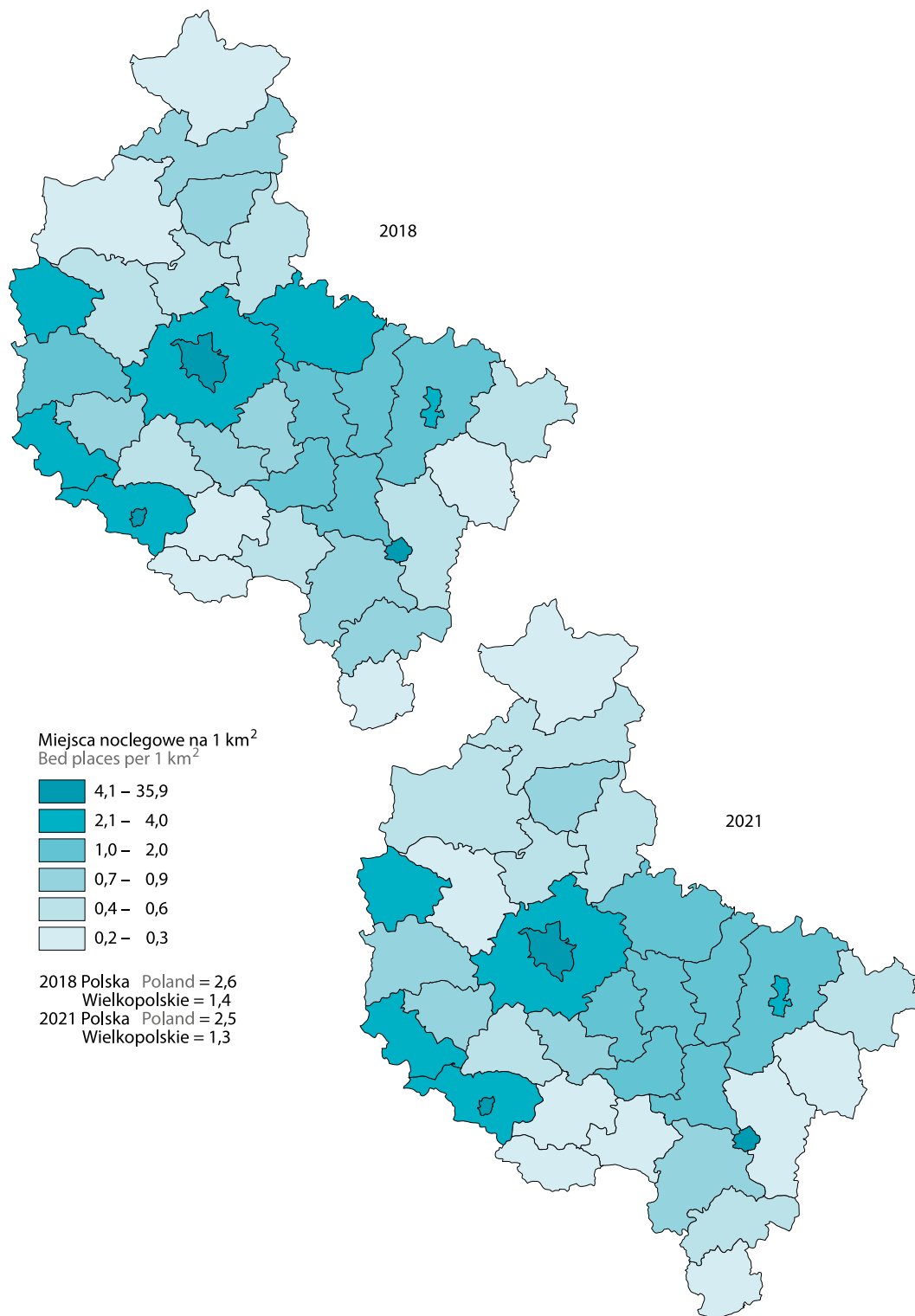
Charakterystyki liczbowe opisujące rozwój infrastruktury turystycznej oraz poziom wykorzystania bazy istniejącej w województwie wielkopolskim potwierdzają, że potencjał turystyczny tego regionu ciągle nie jest w pełni zagospodarowany, a wielkopolskie od lat zajmuje pod tym względem jedną z niższych pozycji w kraju. W konsekwencji takiej sytuacji również w 2021 r. wartości większości wskaźników liczbowych dla województwa kształtowały się poniżej przeciętnej dla Polski. Na 100 km² powierzchni przypadały tu średnio niecałe 2 turystyczne obiekty noclegowe (w kraju 3,2; w 2018 r. 2,2 wobec 3,5). W 16 spośród 35 powiatów wskaźnik przekroczył średnią wojewódzką (w 2018 r. – w 13). Zdecydowanie największe zagęszczenie obiektów noclegowych występowało w miastach na prawach powiatu, zwłaszcza w Poznaniu (30,9 w na 100 km²; w 2018 r. 36,3), ale także w Lesznie (18,8 wobec 12,5) i Kaliszu (11,5 wobec 14,4). Poza tymi miastami, stosunkowo dużo obiektów było w powiatach: leszczyńskim (3,7 na 100 km² wobec 5,1 w 2018 r.), wolsztyńskim (3,5 wobec 4,3) i poznańskim (3,5 wobec 3,9).

Średnia gęstość bazy noclegowej w województwie wielkopolskim w 2021 r. wyniosła 1,3 miejsca na 1 km² wobec średniej w kraju 2,5 (w 2018 r. 1,4 wobec 2,6 w kraju). W tym wypadku przeciętny poziom w województwie przekroczyło 13 powiatów (w 2018 r. – 12), a najbardziej znacząco Poznań, gdzie na 1 km² powierzchni przypadały blisko 34 miejsca noclegowe (33,7; w 2018 r. 35,9) oraz Leszno (8,5 wobec 6,1) i Kalisz (5,9 wobec 7,5). Stosunkowo duże zagęszczenie bazy obserwowano też w powiatach: leszczyńskim (3,3 wobec 3,6 w 2018 r.), wolsztyńskim (2,7 wobec 3,1) i międzychodzkiem (2,6 wobec 2,8).

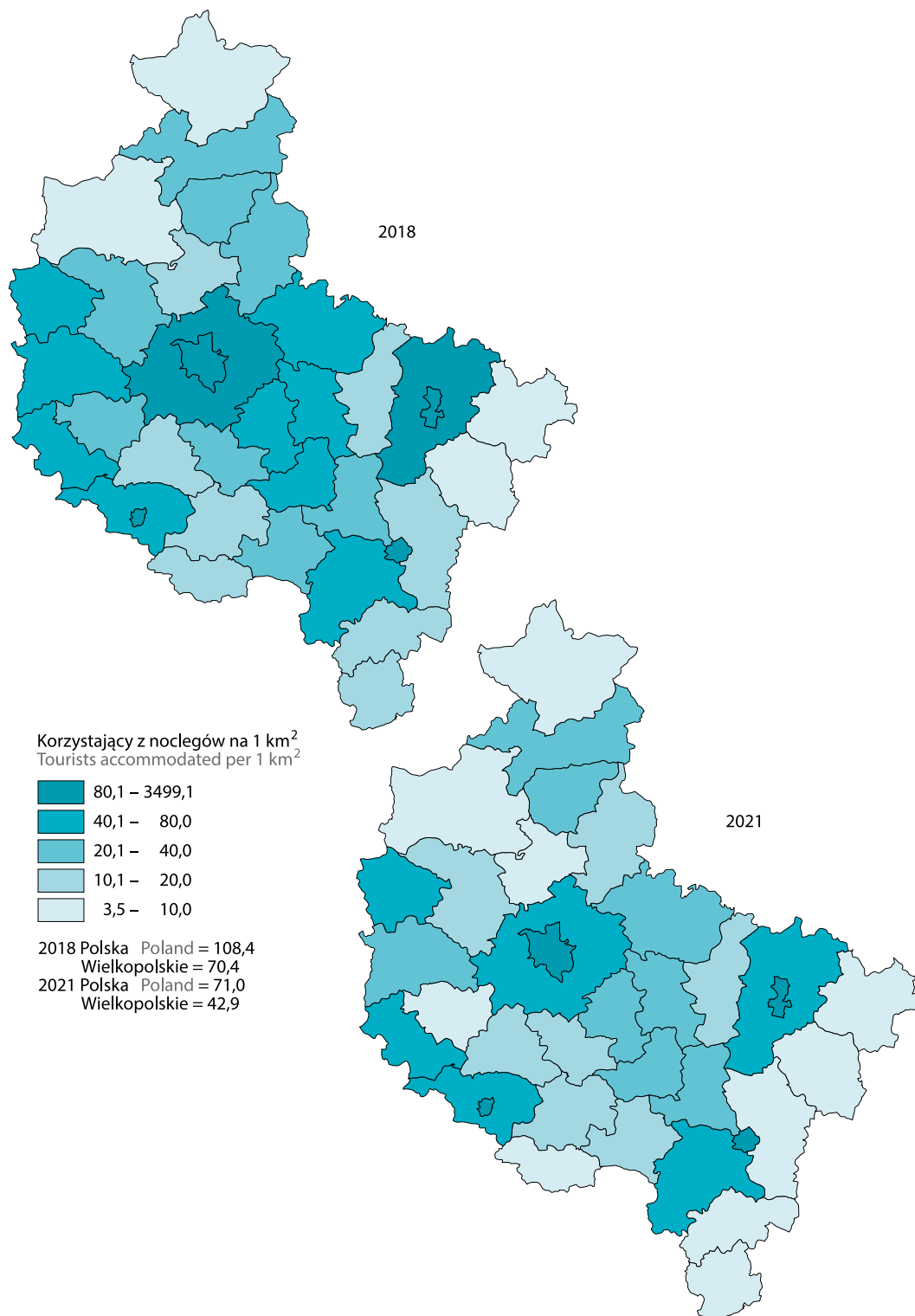
Najwyższymi wskaźnikami gęstości ruchu (korzystający z noclegów na 1 km²) charakteryzowały się miasta na prawach powiatu, w tym szczególnie Poznań (1979,8 osób na 1 km², przy przeciętnej w wielkopolskim 42,9 oraz w kraju 71,0; w 2018 r. było to 3499,1 wobec odpowiednio 70,4 i 108,4), ale także pozostałe miasta-powiaty, tj. Leszno (530,3 osób), Kalisz (295,6) i Konin (84,1). Powyżej średniej wojewódzkiej wskaźniki gęstości ruchu kształtowały się jeszcze w powiatach: poznańskim (62,2 osób korzystających z bazy noclegowej na 1 km²), konińskim (57,5) i leszczyńskim (48,6), a na poziomie zbliżonym do średniej – w międzychodzkiem (42,9).

¹ Warszńska J., Jackowski A. (1978). Podstawy geografii turystyki. Warszawa PWN.

Mapa 6. Wskaźnik gęstości bazy noclegowej według powiatów
 Map 6. Accommodation facilities density rate by powiats

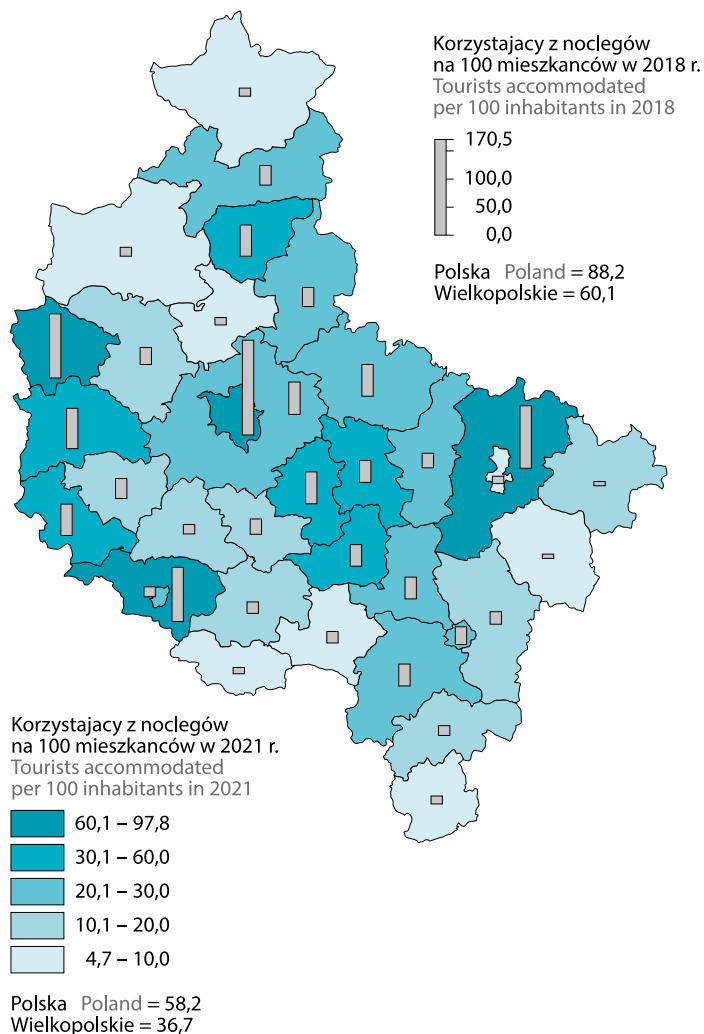

Mapa 7. Wskaźnik gęstości ruchu turystycznego według powiatów
 Map 7. Tourist traffic density rate by powiats

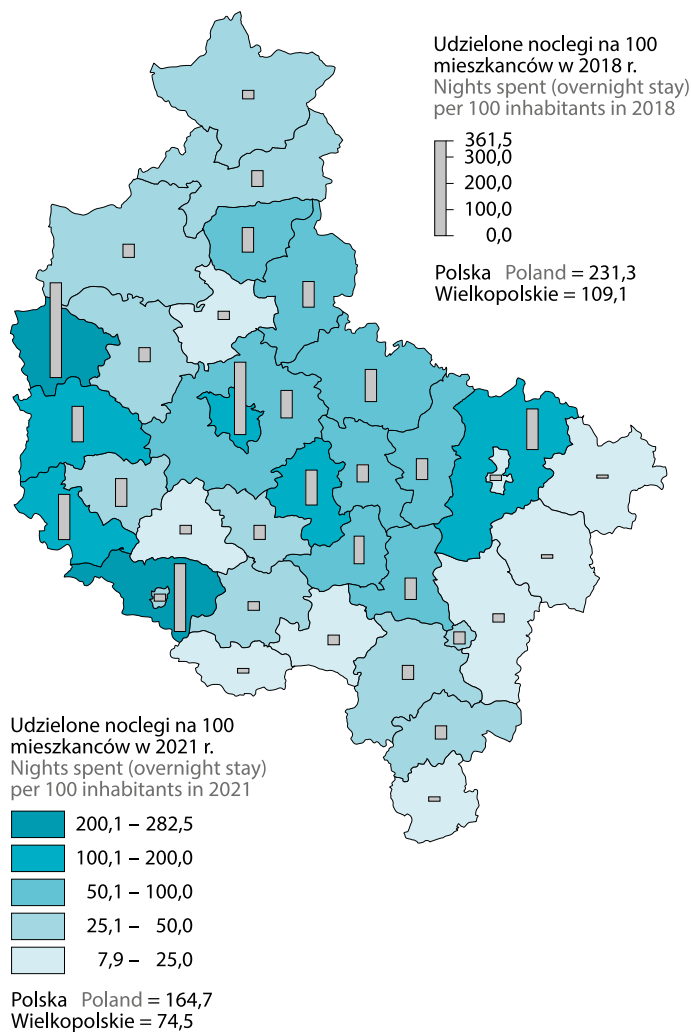

Duże zróżnicowanie przestrzenne cechuje wskaźnik intensywności ruchu turystycznego. W 2021 r. wskaźnik Schneidera (korzystający z noclegów na 100 mieszkańców) najwyższe wartości przyjął w Poznaniu – 97,8 – wobec średniej w województwie 36,7 i w kraju 58,2 (w 2018 r. 170,5 wobec 60,1 w województwie i 88,2 w kraju). Poziom średniej wojewódzkiej przekroczyło jeszcze 7 powiatów: międzychodzki (86,6), koniński (69,9), leszczyński (67,3), chodzieski (50,0), wolsztyński (49,6), nowotomyski (46,2) i średzki (37,4). Wskaźnik Charvata (noclegi udzielone turystom na 100 mieszkańców) w 2021 r. w województwie ukształtował się na poziomie 74,5 wobec 164,7 w kraju (w 2018 r. 109,1 wobec 231,3) i wahał się od 282,5 w powiecie międzychodzkiem oraz 212,1 w leszczyńskim do zaledwie 7,9 w tureckim i 10,4 w rawickim. W większości powiatów wskaźnik był niższy niż przeciętnie w wielkopolskim.

Mapa 8. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Schneidera dla powiatów
Map 8. Tourist traffic intensity by Schneider rate for powiats

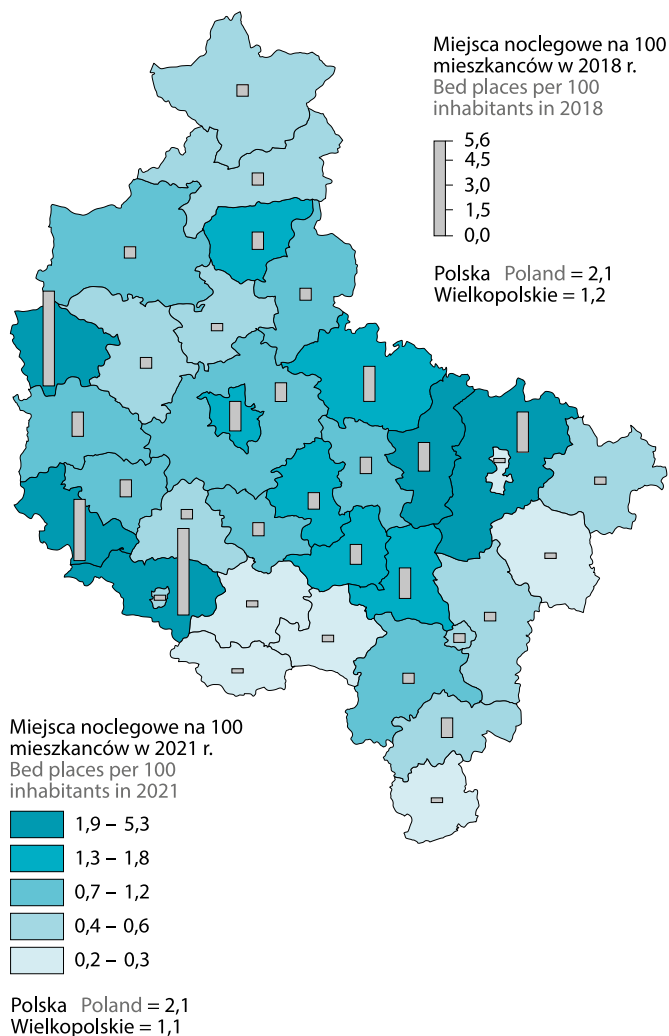
Mapa 9. Wskaźnik intensywności ruchu turystycznego według Charvata dla powiatów
 Map 9. Tourist traffic intensity by Charvat rate for powiats

Pod względem funkcji turystycznej w 2021 r. najlepiej rozwinięte okazały się powiaty międzychodzki i leszczyński, gdzie wskaźnik Baretje'a (liczba miejsc noclegowych na 100 mieszkańców) wyniósł odpowiednio 5,3 i 4,5 wobec średniej wojewódzkiej na poziomie 1,1 i przeciętnej w kraju 2,1 (w 2018 r. 1,2 wobec 2,1). Wartości powyżej przeciętnej dla wielkopolskiego wskaźnik ten przyjął w 12 spośród 35 powiatów (w 2018 r. ta grupa liczyła 9 jednostek, ponadto w powiatach jarocińskim i ostrzeszowskim wskaźniki były zbliżone do średniej wojewódzkiej).

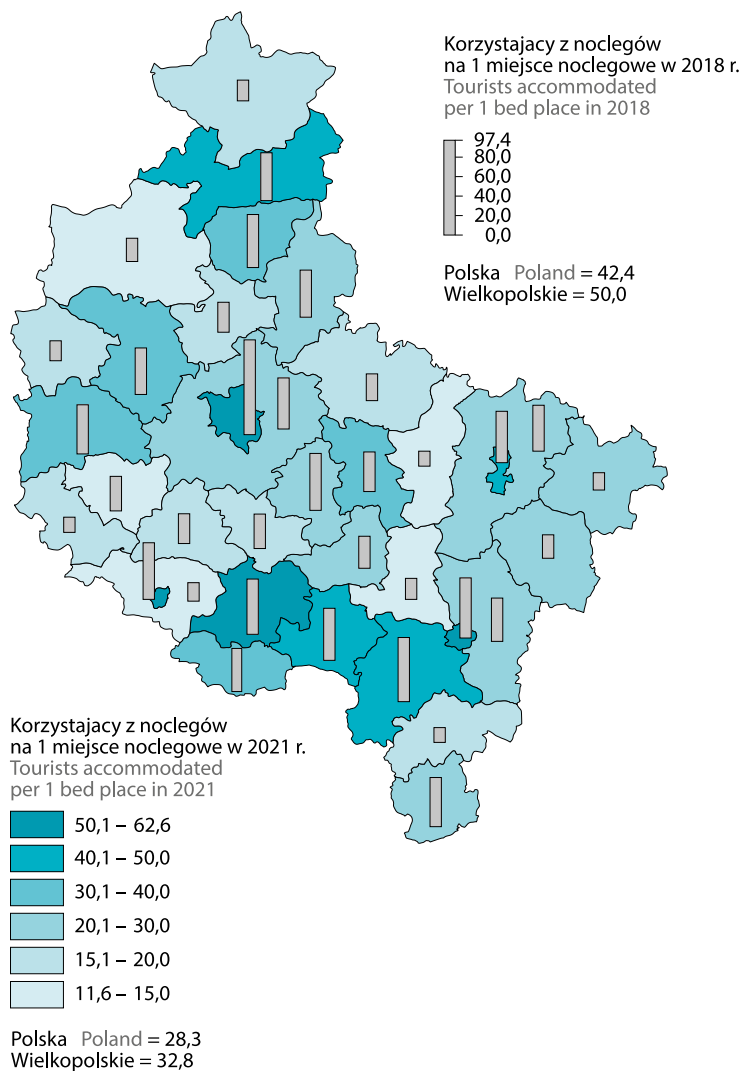
Mapa 10. Wskaźnik funkcji turystycznej Baretje'a według powiatów
 Map 10. Baretje's tourist function rate by powiats

Najwyższy poziom rozwoju bazy noclegowej (korzystający z noclegów na 1 miejsce noclegowe) w 2021 r. stwierdzono w Lesznie, gdzie wskaźnik wyniósł 62,6, tj. prawie 2-krotnie więcej niż przeciętnie w województwie (32,8) i ponad 2-krotnie więcej niż w kraju (28,3). Wysoki poziom tego wskaźnika obserwowano także w Poznaniu – 58,8, powiecie gostyńskim – 53,4 oraz Kaliszu – 50,3. W sumie poziom średniej wojewódzkiej przekroczyło 11 powiatów (w 2018 r. – 12). Wymienione jednostki na liście wielkopolskich powiatów w całym analizowanym okresie z reguły zajmowały górne pozycje. W dolnej części tej listy, określającej poziom rozwoju bazy noclegowej, w kolejnych latach utrzymywały się powiaty: słupecki, wolsztyński i leszczyński. W 2021 r. najmniej osób (w odniesieniu do liczby miejsc noclegowych) korzystało z bazy turystycznej w powiatach: czarnkowsko-trzcianeckim (gdzie wskaźnik wyniósł 11,6, przy średniej wojewódzkiej na poziomie 32,8, wobec 23,9, przy przeciętnej 50,0 w 2018 r.), grodziskim (12,1 wobec 35,5) i słupeckim (12,6 wobec 15,4).

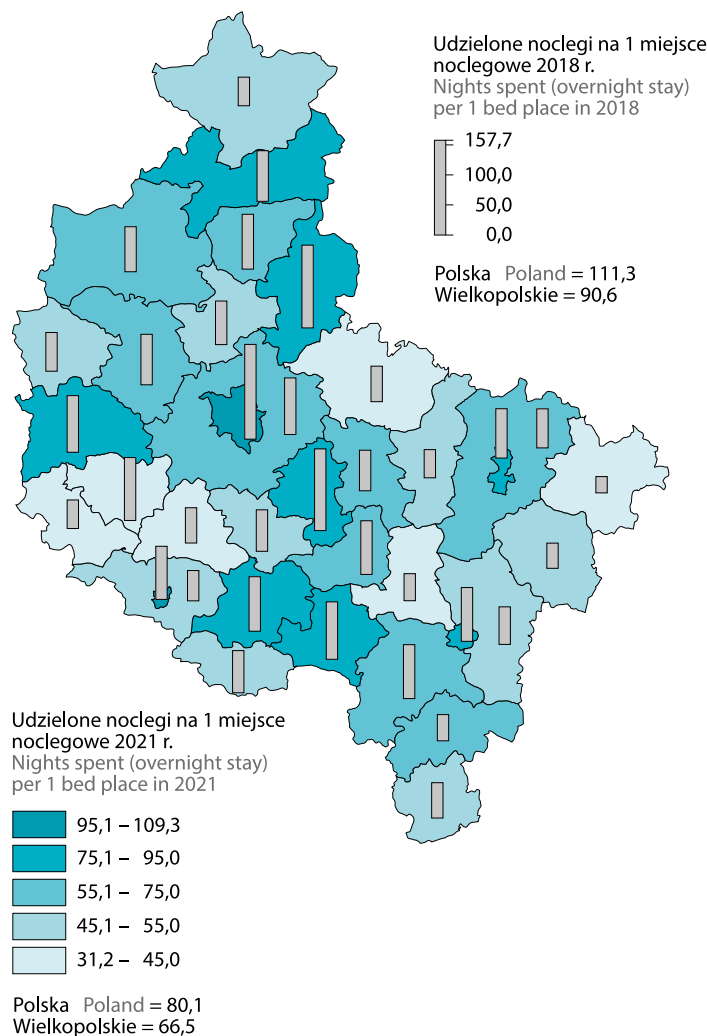
Mapa 11. Wskaźnik rozwoju bazy noclegowej według powiatów

Map 11. Tourist accommodation development rate by powiat

Podobnym zróżnicowaniem przestrzennym charakteryzował się wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej (iloraz liczby udzielonych noclegów do liczby miejsc noclegowych). W 2021 r. także w tym przypadku przodowało Leszno, gdzie wskaźnik wyniósł 109,3 (wobec 66,5 dla wielkopolskiego ogółem i 80,1 w kraju; w 2018 r. 88,4 wobec 90,6 i 111,3). Wykorzystanie pojemności noclegowej większe niż w województwie obserwowano w 13 powiatach (w 2018 r. – w 9), wśród których były pozostałe miasta na prawach powiatu, tj. Poznań (99,0 wobec 157,7 w 2018 r.), Kalisz (93,3 wobec 89,5) i Konin (89,1 wobec 82,1). W całym okresie objętym analizą najlepsze wykorzystanie pojemności noclegowej obserwowano w Poznaniu oraz w powiatach średzkim i wągrowieckim. W każdym z badanych lat wskaźniki przewyższały tam przeciętny poziom określony dla województwa. Natomiast w dolnej części listy utrzymywały się w kolejnych latach m.in. powiaty: kolski, turecki, pleszewski, wolsztyński i słupecki.

Mapa 12. Wskaźnik wykorzystania pojemności noclegowej według powiatów
 Map 12. Accommodation capacity utilisation rate by powiats

Przedstawiona wyżej analiza wskaźników potwierdza, że w województwie wielkopolskim najsilniejszym ośrodkiem, tak ze względu na posiadaną infrastrukturę turystyczną, jak i wykorzystanie bazy noclegowej, pozostaje stolica regionu – Poznań. Ze względu na mały obszar i dużą gęstość zaludnienia, tradycyjnie najwyższe wartości przyjęły tu mierniki odnoszące się do powierzchni (obiekty noclegowe na 100 km², wskaźnik gęstości bazy noclegowej oraz gęstości ruchu). Ich wartości były kilkunastokrotnie, a w przypadku gęstości ruchu kilkadziesiąt razy, większe niż przeciętnie w województwie i kraju. Poznań utrzymał się w czołówce (w stosunku do 2018 r. spadek o 1 lokatę) również pod względem poziomu rozwoju bazy noclegowej (wskaźnik 2-krotnie wyższy od średniej ogólnopolskiej i prawie 2-krotnie – od wojewódzkiej) oraz stopnia wykorzystania pojemności noclegowej (1,5-krotnie wyższy niż przeciętnie w województwie i 1,2-krotnie wyższy od średniej krajowej). W 2021 r. pod tym względem na 1. miejscu znalazło się Leszno, awansując w ciągu 3 lat odpowiednio o 4 i o 12 pozycji. Mimo że mierniki odnoszące się do liczby ludności (wskaźniki intensywności ruchu turystycznego oraz funkcji turystycznej) nie zawsze lokowały Poznań na pierwszym miejscu wśród powiatów, to i tak w każdym przypadku miasto było w grupie tych jednostek administracyjnych, gdzie wskaźniki były wyższe od wartości średnich (przynajmniej dla województwa).

Stosunkowo wysokie wartości wskaźników odnoszących się do powierzchni, podobnie jak wskaźników rozwoju bazy noclegowej i wykorzystania pojemności noclegowej (wyższe od przeciętnych dla województwa oraz kraju), obserwowano również w pozostałych miastach na prawach powiatu. Na niższym poziomie kształtowały się tam natomiast wskaźniki intensywności ruchu turystycznego oraz funkcji turystycznej, co było szczególnie widoczne w przypadku Konina, który na liście powiatów zajmował pod tym względem jedno z niższych miejsc (około 30. pozycji).

Spośród pozostałych powiatów w kontekście turystyki w 2021 r. najbardziej wyróżniały się powiaty: międzychodzki, leszczyński i koniński, a także wolsztyński, poznański i gnieźnieński. Zagęszczenie obiektów i miejsc noclegowych, chociaż mniejsze niż w miastach na prawach powiatu, przekraczało tam poziom średniej wojewódzkiej, a w leszczyńskim i wolsztyńskim (tak w przypadku obiektów, jak i miejsc noclegowych), w międzychodzkiem (dla miejsc) oraz poznańskim i gnieźnieńskim (dla obiektów) – było również większe niż przeciętnie w kraju. W powiatach: międzychodzkiem, leszczyńskim, wolsztyńskim i konińskim najwyższe wartości (w skali całego województwa) przyjęły wskaźniki funkcji turystycznej Baretje'a. W międzychodzkiem, konińskim i leszczyńskim oraz chodzieskim, wolsztyńskim, nowotomyskim i średzkim zanotowano wysokie (wyższe od średniej wojewódzkiej, a w przypadku 3 pierwszych powiatów również przeciętnej ogólnopolskiej) wskaźniki intensywności ruchu Schneidera. W wymienionych powiatach, a dodatkowo w jarocińskim i słupeckim, powyżej przeciętnej dla województwa kształtowały się także wskaźniki intensywności ruchu Charvata. W powiecie poznańskim stosunkowo wysoki poziom osiągnął wskaźnik gęstości ruchu turystycznego (niższy jedynie od wartości zanotowanych w miastach na prawach powiatu). Pod względem rozwoju bazy noclegowej jeden z lepszych wyników (3. miejsce za Leszmem i Poznaniem, a przed Kaliszem) uzyskał powiat gostyński, natomiast najlepsze wykorzystanie pojemności noclegowej (poza miastami na prawach powiatu) zaobserwowano w średzkim, wągrowieckim, nowotomyskim i gostyńskim.

Rejonami województwa wielkopolskiego, które pod względem rozwoju turystycznego w 2021 r. najczęściej zajmowały końcowe pozycje były powiaty: turecki, złotowski, rawicki, kępiński i krotoszyński. W tureckim zanotowano najmniej obiektów oraz miejsc noclegowych w relacji do powierzchni, ponadto minimalne wartości przyjęły tu wskaźniki funkcji turystycznej Baretje'a oraz intensywności ruchu turystycznego zarówno według Schneidera, jak i Charvata. W dolnej części listy powiat ten plasował się także pod względem wskaźnika gęstości ruchu turystycznego, który wartość minimalną przyjął w powiecie złotowskim. Stosunkowo niskie wartości w złotowskim miały też wskaźniki zagęszczenia obiektów i gęstości bazy noclegowej, a także intensywności ruchu turystycznego Schneidera oraz rozwoju bazy noclegowej. W powiecie rawickim niskie wartości przyjęły wskaźniki funkcji turystycznej Baretje'a oraz intensywności ruchu turystycznego Charvata i Schneidera, stosunkowo mało, w odniesieniu do powierzchni, było tam też obiektów i miejsc noclegowych. W kępińskim również odnotowano niskie wartości wskaźników funkcji turystycznej Baretje'a oraz intensywności ruchu turystycznego Charvata i Schneidera, ale także wskaźników gęstości bazy noclegowej i ruchu turystycznego. W krotoszyńskim stwierdzono niskie wskaźniki funkcji turystycznej Baretje'a oraz intensywności ruchu turystycznego Charvata, a ponadto zagęszczenia obiektów i gęstości bazy noclegowej. Najniższy wskaźnik rozwoju bazy noclegowej odnotowano w powiecie czarnkowsko-trzcianeckim. Na końcowych pozycjach powiat ten lokował się także pod względem wartości wskaźników gęstości ruchu turystycznego oraz intensywności ruchu turystycznego Schneidera. Minimalną wartość wskaźnika wykorzystania pojemności noclegowej zanotowano w powiecie grodziskim, gdzie niski był również poziom rozwoju bazy noclegowej. Te dwa wskaźniki na niskich pozycjach lokowały także pleszewski, a sam wskaźnik rozwoju bazy noclegowej – słupecki. W gostyńskim stosunkowo niskie były wartości wskaźników zagęszczenia obiektów i gęstości bazy noclegowej oraz funkcji turystycznej Baretje'a, natomiast w obornickim – wskaźniki intensywności ruchu turystycznego Schneidera oraz gęstości ruchu turystycznego.

Analiza wskaźników infrastruktury noclegowej oraz jej wykorzystania w 2021 r., czyli w trakcie trwania pandemii COVID-19, wraz z wszystkimi ograniczeniami związanymi z tą sytuacją, oraz zestawienie tych wyników z ich odpowiednikami z przedpandemicznego roku 2018 potwierdza, że pod względem rozwoju turystyki na mapie województwa wielkopolskiego nie zaszły znaczące zmiany. W 2021 r. najwyższe wskaźniki zanotowano z reguły w tych samych powiatach co przed trzema laty. Również grupa powiatów, gdzie rozwój turystyki był najslabszy, zasadniczo nie zmieniła się w swoim składzie. Większość powiatów, w których notowano najniższe wartości wskaźników, była taka sama w obu obserwowanych latach. Zmieniły się natomiast – choć na ogół nieznacznie – pozycje, jakie poszczególne powiaty zajmo-

wały w rankingu. Przykładowo powiat turecki w 2021 r. plasował się na ostatnim miejscu w przypadku 5 spośród 8 analizowanych wskaźników, podczas gdy w 2018 r. zamykał tę listę tylko raz, jednak przesunięcia te były raczej niewielkie (spadek od 1 do 4 miejsc, największy w przypadku wskaźnika funkcji turystycznej Baretje'a). Najbardziej wyraźne spadki lokat dotyczyły powiatu krotoszyńskiego, którego pozycja w rankingu zmieniła się ze względu na 7 wskaźników. Przesunięcia oznaczały tu spadek od 2 do 8 miejsc (maksymalny dla wskaźnika intensywności turystycznej Charvata), z czego w 4 przypadkach oznaczało to zajęcie poniżej 30. lokaty. Istotną poprawę w rankingu w stosunku do roku 2018 zanotował powiat kolski. O ile wcześniej pod względem 5 z 8 wskaźników lokował się poniżej 30. pozycji, w tym 3 razy na ostatnim miejscu, to w 2021 r. opuścił tę strefę, awansując od 4 do 10 lokat (ze względu na wskaźnik rozwoju bazy noclegowej).

Zestawienie wyników z lat 2018 i 2021 dla poszczególnych miar wskazuje, że największe przesunięcia zaobserwowano w przypadku wskaźników wykorzystania pojemności noclegowej oraz rozwoju bazy noclegowej. Znacznie mniej udzielonych noclegów w powiecie grodziskim (o ponad 70% mniej niż w 2018 r.) skutkowało, pod względem stopnia wykorzystania bazy noclegowej, spadkiem z 4. lokaty w 2018 r. na 35. w 2021 r., a w poznańskim (o ponad 40% mniej) z 6. na 19. W tym czasie w miastach na prawach powiatu, wobec mniejszego spadku albo nawet wzrostu (jak w przypadku Leszna) liczby noclegów, nastąpił skok w Lesznie z 13. pozycji na 1., w Kaliszu z 11. na 3., a w Koninie z 16. na 6. Poprawę lokaty odnotował pod tym względem także m.in. powiat ostrzeszowski, przesuwał się z 33. pozycji na 16. Przy mniejszej liczbie korzystających, wskaźnik rozwoju bazy noclegowej, który w 2018 r. lokował powiat średzki na miejscu 4., w 2021 r. dał mu dopiero 20. miejsce, grodziski spadł w tym czasie z 20. na 34., a czarnkowsko-trzcianecki – z 27. na 35. Awans z ostatniej pozycji na 23. zaliczył natomiast powiat ostrzeszowski, z 32. na 22. – kolski, z 18. na 10. – rawicki, a z 13. na 5. – pilski.

Rozdział 4

Chapter 4

Ruch graniczny na lotniskach

Border traffic on airports

W związku z przystąpieniem Polski w dniu 21 grudnia 2007 roku do strefy Schengen – obszaru bez kontroli na granicach wewnętrznych oraz zniesieniem z dniem 30 marca 2008 r. kontroli na lotniczych przejściach granicznych Straż Graniczna obecnie rejestruje ruch osób i środków transportu tylko na tych granicach Polski, które są jednocześnie zewnętrznymi granicami Unii Europejskiej, a na granicach pomiędzy państwami członkowskimi tylko w okresie czasowego przywrócenia kontroli granicznej. Zgodnie z ustaleniami układu z Schengen dane o ruchu na granicy lotniczej nie obejmują tzw. lotów wewnętrznych, czyli wyłącznie z terenu państwa członkowskiego lub na jego terytorium, bez lądowania na terytorium państwa trzeciego.

W dniach od 15 marca do 12 czerwca 2020 r., w związku z wystąpieniem poważnego zagrożenia dla zdrowia publicznego wywołanego koronawirusem SARS-CoV-2 powodującym chorobę COVID-19, tymczasowo została przywrócona kontrola graniczna osób przekraczających granicę państwową. Dane Straży Granicznej o przyjazdach i wyjazdach z Polski w tym okresie obejmują ruch graniczny zarówno z krajami spoza strefy Schengen, jak i z należącymi do tego obszaru.

Liczba dokonanych odpraw (przekroczeń granicy) cudzoziemców jak i Polaków oznacza, że każda osoba jest liczona tyle razy ile razy przekracza granicę.

Województwo wielkopolskie jako leżące w środkowo zachodniej części kraju nie ma bezpośredniego związku ze strefą przygraniczną i jedyną drogą, dzięki której uczestniczy w ruchu granicznym, stanowią połączenia lotnicze. W 2021 r. ruch graniczny na lotniskach w całym kraju objął 17,4 mln przekroczeń (w kierunku „z” i „do” Polski), tj. o 32,3% więcej niż w 2020 r. Większość przekroczeń (10,8 mln, tj. 62,4%) dotyczyła mieszkańców Polski. Udział obcokrajowców wyniósł 37,6%. Najwięcej Polaków (5,6 mln), jak również cudzoziemców (3,0 mln) granicę na lotniskach przekroczyło w 3 kwartale (odpowiednio 51,8% przekroczeń granicy przez rezydentów i 45,7% – przez cudzoziemców). Najmniej przekroczeń granicy odnotowano w 1 kwartale – 0,6 mln mieszkańców Polski i 0,4 mln cudzoziemców (odpowiednio 5,8% i 5,7%).

Poza strefą Schengen Straż Graniczna w 2021 r. zarejestrowała 8179,6 tys. przekroczeń lotniczych, o 29,9% więcej niż w poprzednim roku. Przeważały przekroczenia granicy dokonywane przez polskich obywateli – 71,2% (5824,4 tys.; w stosunku do 2020 r. wzrost o 36,5%). W przypadku cudzoziemców udział wyniósł 28,8% (2355,1 tys. przekroczeń; wzrost o 15,9%), przy czym częściej przekroczenia granicy następowały na kierunku „do” Polski.

Na lotniskach województwa wielkopolskiego w 2021 r. Straż Graniczna dokonała 587,5 tys. rejestracji odpraw granicznych poza strefę Schengen stanowiących 7,2% ogółu przekroczeń na przejściach lotniczych i 3,0% – na wszystkich rodzajach przejść granicznych w kraju. Podstawowym przejściem w wielkopolskim jest port lotniczy Poznań-Ławica, gdzie zarejestrowano łącznie 587,2 tys. przekroczeń granicy zewnętrznej, tj. o 59,2% więcej niż w 2020 r. W całym roku 2021 na przejściu Poznań-Ławica odprawiono 67,9 tys. cudzoziemców, czyli 5,5% ogółu obcokrajowców przybywających do Polski spoza strefy Schengen. Dominowali wśród nich obywatele Ukrainy (54,3%). Stosunkowo liczną grupę stanowili również obywatele Wielkiej Brytanii (16,6%) oraz Irlandii (9,9%). Nasilenie ruchu granicznego w przypadku cudzoziemców obserwowano szczególnie w sierpniu, kiedy zarejestrowano 15,9% ogółu przybywających do Polski, ale także w grudniu (15,2%) i listopadzie (14,4%). Granicę zewnętrzną w porcie Poznań-Ławica przekroczyło 228,4 tys. obywateli polskich wyjeżdżających poza strefę Schengen, co wśród

wszystkich lotniczych przejść granicznych w kraju stanowiło 7,9%. Szczyt zagranicznych wyjazdów Polaków przypadał na miesiące letnie. Najwięcej osób w porcie Poznań-Ławica odprawiono w sierpniu (20,1% ogółu wyjeżdżających obywateli polskich zarejestrowanych na tym przejściu lotniczym w 2021 r.) oraz we wrześniu (17,3%) i lipcu (17,1%).

Rozdział 5

Chapter 5

Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK)

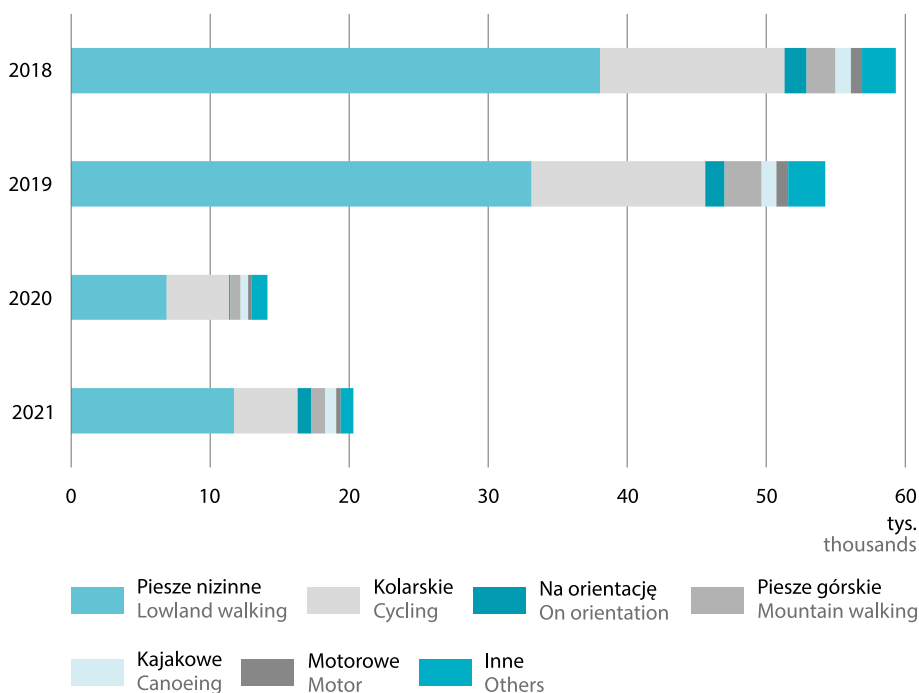
Polish Tourist and Sightseeing Association

Według danych Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK), łączna długość szlaków turystycznych w województwie wielkopolskim w 2021 r. wynosiła 5353,3 km (o 4,9% mniej niż w 2018 r.). Do najdłuższych, podobnie jak w 2018 r., należały szlaki nizinne liczące 3134,9 km (58,6% ich całkowitej długości) oraz rowerowe – 2138,1 km (39,9%).

W latach 2018–2021 PTTK w województwie zorganizowało łącznie 4737 wycieczek i imprez kwalifikowanych, tj. wymagających specjalnego przygotowania kondycyjnego oraz umiejętności posługiwania się sprzętem turystycznym. W imprezach tych uczestniczyło łącznie 148,0 tys. osób. W ciągu czterech lat objętych analizą najmniej wycieczek odbyło się w 2020 r.; liczba zorganizowanych imprez kwalifikowanych wyniosła wówczas 670 i była o 62,2% mniejsza niż w 2019 r., czyli roku poprzedzającym okres pandemiczny.

Wśród 735 wycieczek i imprez zorganizowanych w 2021 r. było m.in. 397 wycieczek pieszych, z tego 323 nizinne i 74 górskie, w których wzięło udział 12,7 tys. uczestników (62,4% ogółu uczestników wycieczek i imprez zorganizowanych przez PTTK) i 221 wycieczek kolarskich (4,6 tys. uczestników, tj. 22,5% ogółu uczestników). W porównaniu z 2018 r. liczba wycieczek pieszych zmniejszyła się o 53,7%, a kolarskich o 47,9%, natomiast liczba uczestników tych imprez była mniejsza odpowiednio o 68,4% i o 65,6%. Ponadto w 2021 r. w województwie wielkopolskim PTTK zorganizowało 41 wycieczek i imprez kajakowych, 30 motorowych, 17 biegów na orientację oraz 12 żeglarskich, w których uczestniczyło łącznie 2,3 tys. osób.

Wykres 22. Uczestnicy wycieczek i imprez
Chart 22. Participants of excursions and events

Rozdział 6

Chapter 6

Podmioty związane z turystyką

Entities connected with tourism

6.1. Podmioty ujęte w rejestrze REGON

6.1. Entities in the REGON register

W końcu 2021 r. w rejestrze REGON ujętych było 12,9 tys. podmiotów prowadzących działalność związaną z turystyką, które stanowiły 2,7% ogółu podmiotów działających w województwie wielkopolskim. Działalnością w zakresie zakwaterowania zajmowało się 2,2 tys. podmiotów, działalnością usługową związaną z wyżywieniem – 9,6 tys. podmiotów, a działalnością organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałą działalnością usługową w zakresie rezerwacji i działalnościami z nią związanymi – 1,0 tys. podmiotów.

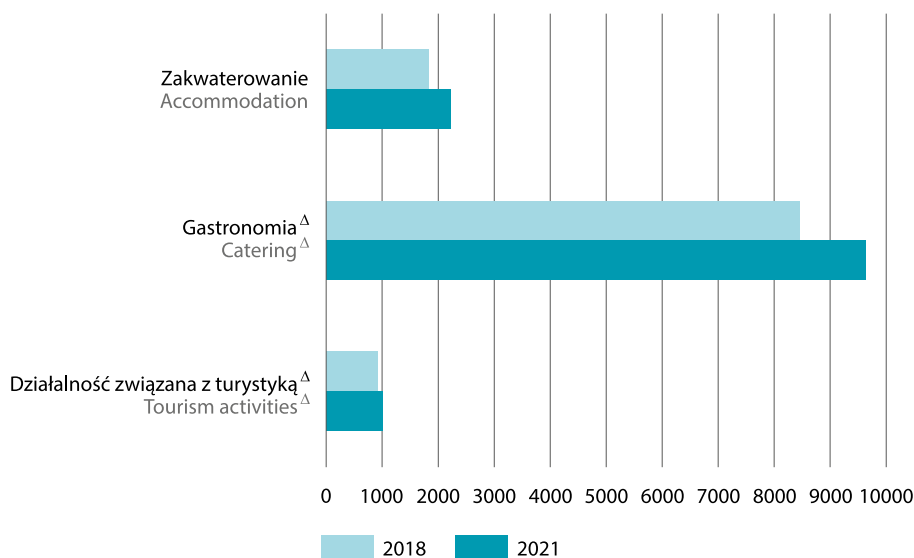
W porównaniu z 2018 r. liczba podmiotów związaną z turystyką zwiększyła się o 1660 podmiotów (o 14,8%). Liczba podmiotów prowadzących działalność w zakresie zakwaterowania wzrosła o 392 (o 21,3%), działalność usługową związaną z wyżywieniem – o 1171 (o 13,8%), a działalność organizatorów turystyki, pośredników i agentów turystycznych oraz pozostałą działalnością usługową w zakresie rezerwacji i działalnościami z nią związanymi – o 97 (o 10,6%).

Wykres 23. Podmioty ujęte w rejestrze REGON^a związane z turystyką według działów PKD 2007

Stan w dniu 31 grudnia

Chart 23. Entities in the REGON register^a connected with tourism by the PKD 2007 divisions

As of 31 December

^a Bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie.
^a Excluding persons tending private farms in agriculture.

6.2. Podmioty wpisane do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT)

6.2. Entities recorded in the Central Register of Tourism Organisers and Entrepreneurs Facilitating the Purchase of Linked Travel Arrangements

Centralna Ewidencja Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT) to ewidencja stworzona przede wszystkim z myślą o osobach chcących skorzystać z usług przedsiębiorców turystycznych. Dzięki niej obywatele mają możliwość rzetelnego zweryfikowania czy dany przedsiębiorca turystyczny posiada wymagany wpis do rejestru oraz obowiązujące zabezpieczenie finansowe na wypadek swojej niewypłacalności.

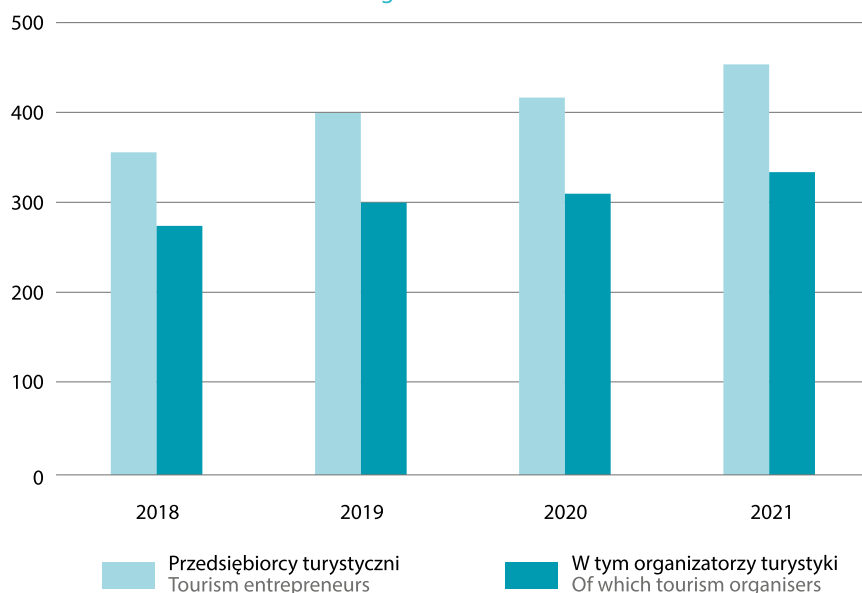
Liczba podmiotów wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych w 2021 r. dla województwa wielkopolskiego wyniosła 457 (o 98 więcej niż w 2018 r.) i stanowiła 7,3% takich podmiotów w kraju.

Biorąc pod uwagę rodzaj działalności wśród podmiotów w 2021 r. najwięcej było przedsiębiorców, którzy wykonywali działalność związaną z organizowaniem imprez turystycznych (73,7% wobec 77,2% w 2018 r.). Samym pośrednictwem w nabywaniu usług turystycznych zajmowało się jedynie 0,9% podmiotów (w 2018 r. nie było żadnego takiego podmiotu). Natomiast przedsiębiorstwa, które prowadziły obie te działalności stanowiły 25,4% wobec 22,8% trzy lata wcześniej.

Pod względem form prawnych w strukturze podmiotów wpisanych do CEOTiPUNPUT w 2021 r. dominowały osoby fizyczne (242, tj. 53,0%), których liczba zwiększyła się o 36,0% w porównaniu z 2018 r. W dalszej kolejności w strukturze były spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (10,7%) oraz spółki jawne (2,4%) i stowarzyszenia (2,2%).

Wykres 24. Podmioty wpisane do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT)

Chart 24. Entities recorded in the Central Register of Tourism Organisers and Entrepreneurs Facilitating the Purchase of Linked Travel Arrangements

Rozdział 7

Chapter 7

Wydatki samorządowe na turystykę

Self-government expenditure on tourism

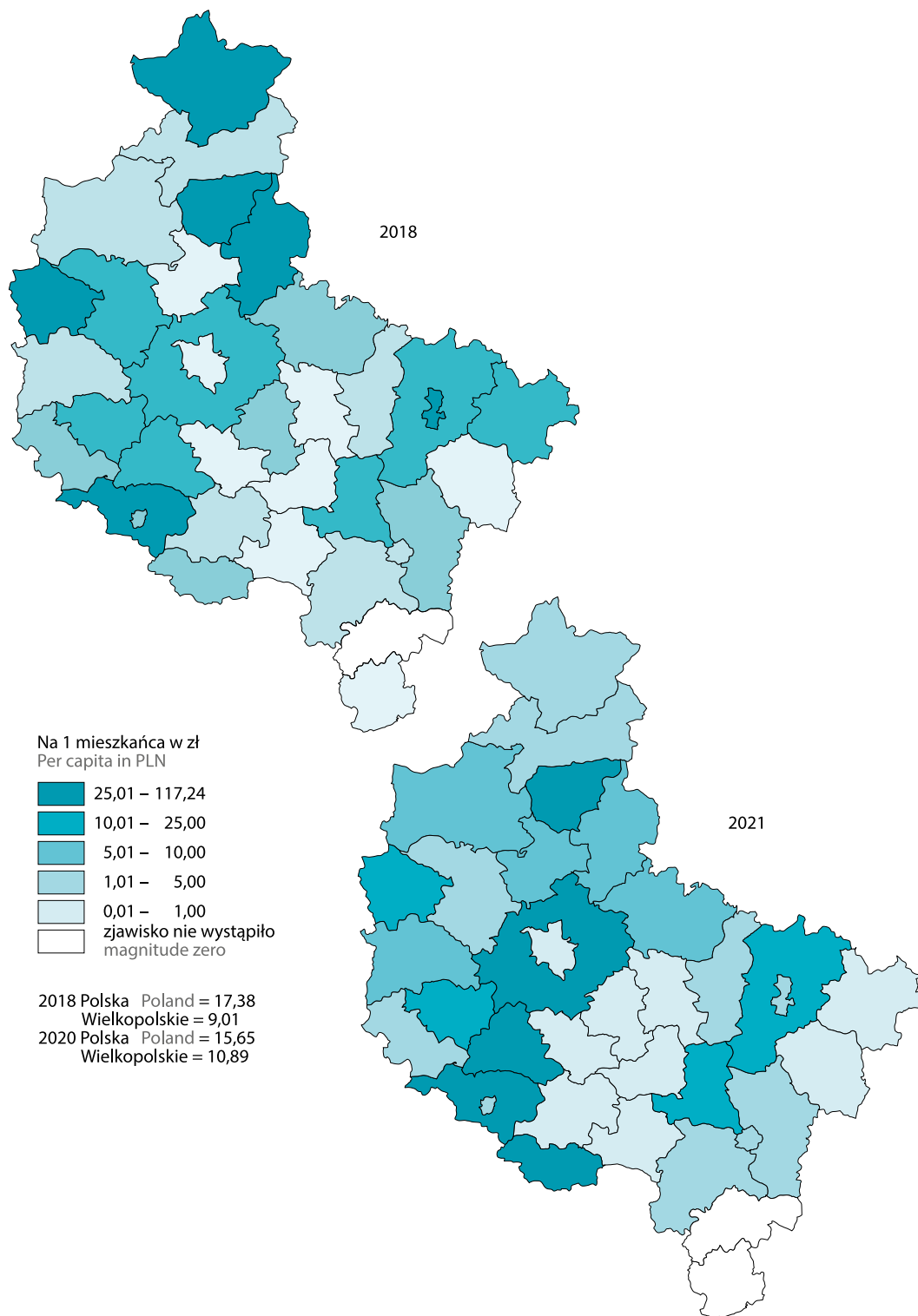
Rozwój turystyki w regionie wspierany jest przez władze samorządowe. Wydatki jednostek samorządu terytorialnego (JST), czyli samorządu wojewódzkiego, powiatów, miast na prawach powiatów oraz gmin, w województwie wielkopolskim w dziale turystyka (dział 630 klasyfikacji wydatków) w 2021 r. wyniosły 39239,5 tys. zł, tj. o 22,0% więcej niż w 2018 r. Zdecydowaną większość tej kwoty stanowiły wydatki gmin (92,0%). Udział wydatków poniesionych przez samorząd województwa ukształtował się na poziomie 3,1%, a powiatów oraz miast na prawach powiatów – odpowiednio 3,7% i 1,2%.

W największym stopniu zwiększyły się wydatki poniesione przez samorząd województwa (o 73,2%). Wzrosły również wydatki gmin (o 45,6%) oraz powiatów (o 13,8%). Znacząco obniżyły się natomiast wydatki miast na prawach powiatów (o 91,1%). Łączne wydatki JST na cele turystyczne stanowiły 0,1% wydatków ogółem, podobnie jak w 2018 r.

W przeliczeniu na 1 mieszkańca wydatki JST na cele turystyczne wyniosły w 2021 r. 11,24 zł wobec 9,22 zł w 2018 r. (w kraju 18,20 zł wobec 19,71 zł).

Biorąc pod uwagę wydatki samorządu powiatowego (łącznie z miastami na prawach powiatu) i gminnego najwyższe nakłady na turystykę w 2021 r. poniesiono w powiatach: kościańskim (117,24 zł), rawickim (54,67 zł), leszczyńskim (33,20 zł), poznańskim (28,50 zł) i chodzieskim (26,41 zł), przy średniej wynoszącej 10,89 zł dla województwa i 15,65 zł dla kraju.

Mapa 13. Wydatki budżetów jednostek samorządu terytorialnego^a w dziale turystyka według powiatów
 Map 13. Expenditures of local government units^a in the division tourism by powiats

^a Gminy, miasta na prawach powiatów i powiaty.
^a Gminas, cities with powiat status and powiats.

Uwagi metodologiczne

1. Źródła i zakres danych

Informacje o stanie i wykorzystaniu bazy noclegowej turystyki pochodzą ze stałego badania statystycznego prowadzonego przez Główny Urząd Statystyczny z częstotliwością miesięczną na formularzach KT-1 (Sprawozdanie o wykorzystaniu turystycznego obiektu noclegowego). Badaniem objęte są turystyczne obiekty noclegowe (łącznie zbiorowego i indywidualnego zakwaterowania) posiadające 10 lub więcej miejsc noclegowych.

Począwszy od danych za 2016 r. w statystyce dotyczącej turystycznej bazy noclegowej wprowadzono metodologię imputacji danych dla jednostek zobowiązanych do złożenia sprawozdania na formularzu KT-1, które odmówiły udziału w badaniu.

Informacje dotyczące Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK) opracowane zostały na podstawie rocznej sprawozdawczości tej organizacji. Sprawozdanie to zawiera informacje m.in. o wycieczkach turystyki powszechnej i kwalifikowanej oraz o ich uczestnikach. Towarzystwo wyznacza, znakuje i konserwuje własne szlaki turystyczne oraz szlaki nad którymi sprawuje opiekę merytoryczną i prawną.

Informacje o podmiotach gospodarczych prowadzących działalność związaną z turystyką pochodzą z krajowego rejestru podmiotów gospodarki narodowej REGON. Dane dotyczą podmiotów zarejestrowanych w województwie wielkopolskim; nie obejmują jednostek lokalnych będących oddziałami lub filiami podmiotów zarejestrowanych w innych województwach.

Dane o podmiotach wpisanych do Centralnej Ewidencji Organizatorów Turystyki i Przedsiębiorców Ułatwiających Nabywanie Powiązanych Usług Turystycznych (CEOTiPUNPUT) pochodzą ze strony internetowej Ministerstwa Sportu i Turystyki. Organem właściwym do prowadzenia rejestru jest marszałek województwa właściwy ze względu na siedzibę przedsiębiorcy turystycznego lub adres zamieszkania przedsiębiorcy turystycznego będącego osobą fizyczną, a w przypadku przedsiębiorcy zagranicznego, który utworzył na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oddział. Dane zostały pozyskane w dniu 25.05.2022 r. ze strony internetowej Ministerstwa Sportu i Turystyki.

W badaniu bazy noclegowej turystyki zastosowano następujące rozwiązania:

- dane dotyczące liczby obiektów i miejsc noclegowych obejmują wszystkie obiekty czynne w dniu 31 lipca oraz obiekty nieczynne w tym dniu, ale czynne w innych dniach badanego miesiąca; przyjęto dla nich maksymalną liczbę miejsc,
- do liczby dni działalności obiektu nie wlicza się przerw międzyturnusowych, z powodu remontu, dezynfekcji itp.,
- przez obiekt czynny rozumie się obiekt, którego co najmniej część jest dostępna dla turystów (niezależnie od tego, czy jest on faktycznie wykorzystywany) w badanym okresie,
- stopień wykorzystania obiektu – wyrażony w procentach – wynika z porównania faktycznie udzielonych noclegów do nominalnej liczby miejsc noclegowych (suma miejsc noclegowych przygotowanych dla turystów w każdym dniu działalności obiektu), a dodatkowo dla hoteli, moteli, pensjonatów i innych obiektów hotelowych z porównania faktycznie wynajętych pokoi do nominalnej liczby pokoi,
- korzystający z noclegów to liczba osób (turystów), które rozpoczęły pobyt w obiekcie w danym miesiącu i powinny być liczone jeden raz, tj. w miesiącu przybycia do obiektu;
- liczba udzielonych noclegów to iloczyn osób (turystów) i liczby nocy ich pobytu;
- liczba wynajętych pokoi w hotelach, motelach, pensjonatach i innych obiektach hotelowych, oznacza sumę pokoi wynajętych w każdym dniu działalności obiektu, bez względu na liczbę osób (turystów) nocujących w tych pokojach;
- restauracja to zakład gastronomiczny dostępny dla ogółu konsumentów, z pełną obsługą kelnerską, oferujący całodzienne wyżywienie o szerokim asortymencie potraw i napojów podawanym konsumentom według karty jadłospisowej;

- do barów i kawiarni zaliczono także herbaciarnie, winiarnie, piwiarnie, jadłodajnie, itp.;
- do punktów gastronomicznych zaliczono również smażalnie, pijalnie, lodziarnie, bufety.

2. Podstawowe pojęcia z dziedziny turystyki

Turystyka oznacza czynności odwiedzających, którzy podejmują podróż do głównego miejsca docelowego położonego poza ich zwykłym otoczeniem, na okres krótszy niż rok, w dowolnym głównym celu, w tym w celu służbowym, wypoczynkowym lub innym celu osobistym, innym niż zatrudnienie przez podmiot miejscowy dla odwiedzanego miejsca.

Istnieją **trzy podstawowe formy turystyki** zależne od rozpatrywanego obszaru.

Turystyka krajowa oznacza podróże w granicach państwa członkowskiego (Polski) odbywane przez odwiedzających będących rezydentami tego państwa członkowskiego.

Turystyka przyjazdowa oznacza podróże do państwa członkowskiego (Polski) odbywane przez odwiedzających niebędących rezydentami tego państwa członkowskiego.

Turystyka wyjazdowa oznacza podróże rezydentów państwa członkowskiego (Polski) do miejsc poza granicami tego państwa członkowskiego.

Uczestnikami turystyki są **odwiedzający**. Określenie to dotyczy każdej osoby podróżującej do miejsca znajdującego się poza jej zwykłym otoczeniem, na czas nie dłuższy niż 12 kolejnych miesięcy, jeśli podstawowym celem podróży nie jest podjęcie działalności zarobkowej wynagradzanej ze środków pochodzących z odwiedzanego miejsca.

Kategoria „odwiedzający” (krajowi i międzynarodowi) dotyczy:

- **turystów** (tzn. odwiedzających, którzy przynajmniej przez jedną noc korzystali z zakwaterowania w odwiedzanym miejscu),
- **odwiedzających jednodniowych** (beznoclegowych).

Turystyczne obiekty noclegowe

W badaniu turystycznych obiektów noclegowych realizowanym przez Główny Urząd Statystyczny wyodrębnia się następujące rodzaje obiektów:

Hotel – obiekt zlokalizowany głównie w zabudowie miejskiej dysponujący co najmniej 10 pokojami, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych, świadczący szeroki zakres usług związanych z pobytem gości. Każdy hotel musi zapewnić podawanie śniadań. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się pięć kategorii hoteli: najwyższa – 5 gwiazdek, najniższa – 1 gwiazdka.

Motel – obiekt zlokalizowany przy trasach komunikacji drogowej, który poza usługami hotelarskimi przystosowany jest również do świadczenia usług motoryzacyjnych i dysponuje parkingiem. Motel musi posiadać co najmniej 10 pokoi, w tym większość miejsc w pokojach jedno- i dwuosobowych. Każdy motel musi zapewnić podawanie śniadań. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się pięć kategorii moteli: najwyższa – 5 gwiazdek, najniższa – 1 gwiazdka.

Pensjonat – obiekt, który świadczy usługi hotelarskie łącznie z całodziennym wyżywieniem i dysponuje co najmniej 7 pokojami. Musi świadczyć usługi gastronomiczne w formie podawania co najmniej dwóch posiłków dziennie. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się pięć kategorii pensjonatów: najwyższa – 5 gwiazdek, najniższa – 1 gwiazdka.

Inny obiekt hotelowy – obiekt noclegowy, podzielony na pokoje, podlegający jednemu zarządowi, świadczący pewne usługi, w tym przynajmniej codzienne sprzątnięcie pokoi, ślanie łóżek i mycie urządzeń sanitarnych (np. obiekt spełniający zadania hotelu, motelu lub pensjonatu, któremu nie została nadana kategoria).

Dom wycieczkowy – obiekt położony na obszarze zabudowanym lub w pobliżu zabudowy, posiadający co najmniej 30 miejsc noclegowych, dostosowany do samoobsługi klientów oraz świadczący minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów. Każdy dom wycieczkowy musi posiadać przynajmniej jedną placówkę gastronomiczną. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się trzy kategorie domów wycieczkowych: najwyższa – kat. I, najniższa – kat. III.

Schronisko – obiekt położony poza obszarem zabudowanym, przy szlakach turystycznych, świadczący minimalny zakres usług związanych z pobytem klientów. Schronisko powinno stworzyć możliwość skorzystania z usług gastronomicznych lub sporządzenia posiłku. Pojęcie „schronisko” nie obejmuje schronisk młodzieżowych.

Schronisko młodzieżowe – obiekt przeznaczony do indywidualnej i grupowej turystyki młodzieżowej, dostosowany do samoobsługi klientów. Schronisko młodzieżowe jest placówką zlokalizowaną w samodzielnym budynku lub w wydzielonej części budynku. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się trzy kategorie schronisk młodzieżowych: najwyższa – kat. I, najniższa – kat. III.

Szkolne schronisko młodzieżowe – placówka oświatowo-wychowawcza umożliwiająca rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego.

Ośrodek wczasowy – obiekt (lub zespół obiektów) noclegowy przeznaczony i przystosowany do świadczenia wyłącznie lub głównie usług związanych z wczasami.

Ośrodek kolonijny – obiekt (lub zespół obiektów) noclegowy przeznaczony i przystosowany do świadczenia wyłącznie lub głównie usług związanych z koloniami.

Ośrodek szkoleniowo-wypoczynkowy – obiekt (lub zespół obiektów) noclegowy przeznaczony i przystosowany do przeprowadzania kursów, konferencji, szkoleń, zjazdów itp. Może być także przystosowany do świadczenia usług wczasowych.

Dom pracy twórczej – obiekt, w którym są zapewnione właściwe warunki do wykonywania pracy twórczej i wypoczynku twórców, wykorzystywany również (głównie przez ich rodziny) jako ośrodek wczasowy.

Zespoły domków turystycznych – domek turystyczny – budynek niepodpiwniczony, posiadający nie więcej niż cztery pokoje, dostosowany do świadczenia usług typu hotelarskiego. Domki turystyczne mogą tworzyć zespoły domków turystycznych, a także organizacyjnie wchodzić w skład innych obiektów noclegowych. W grupie zespoły domków turystycznych mogą znajdować się również miejsca kempingowe.

Kemping (camping) – teren zwykle zadrzewiony, strzeżony, oświetlony, mający stałą obsługę recepcyjną i wyposażony w urządzenia (sanitarne, gastronomiczne, rekreacyjne) umożliwiające turystom nocleg w namiotach, mieszkalnych przyczepach samochodowych, a także przyrządzanie posiłków oraz parkowanie pojazdów samochodowych. W zależności od wyposażenia i zakresu świadczonych usług wyróżnia się cztery kategorie kempingów: najwyższa – 4 gwiazdki, najniższa – 1 gwiazdka.

Pole biwakowe – wydzielone miejsce niestrzeżone, umożliwiające turystom nocleg w namiotach. Na polu biwakowym znajdują się punkty poboru wody pitnej, podstawowe urządzenia sanitarne i tereny rekreacyjne.

Hostel – obiekt noclegowy o standardzie różniącym się od obiektów hotelowych głównie liczbą miejsc w pokojach, łózkami piętrowymi i współdzieleniem części wyposażenia oraz pomieszczeń przeznaczonych dla gości (np. wspólna kuchnia/łazienka). Charakterystyczne dla hostelu jest wynajmowanie łóżka, a nie pokoju. Pokoje w hostelach to najczęściej domy, czyli pokoje wieloosobowe, a także pokoje indywidualne: 1-, 2- i 3-osobowe.

Zakład uzdrowiskowy – zakład świadczący usługi w zakresie opieki zdrowotnej położony na terenie uzdrowiska i wykorzystujący przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych naturalne zasoby lecznicze uzdrowiska. Zakłady uzdrowiskowe wykazują wszystkie miejsca noclegowe przeznaczone do dyspozycji turystów, w tym kuracjuszy.

Pokoje gościnne (kwatery prywatne) – rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią umeblowane pomieszczenia i lokale (z wyjątkiem kwater agroturystycznych) w mieszkaniach, domach i innych budynkach mieszkalnych należących do osób fizycznych lub prawnych (z wyjątkiem rolników) wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

Kwaterna agroturystyczna – rodzaj obiektu zakwaterowania turystycznego, który stanowią pokoje i domy mieszkalne oraz przystosowane budynki gospodarcze (po adaptacji) w gospodarstwach wiejskich (rolnych, hodowlanych, ogrodniczych czy rybackich), będące własnością rolników, wynajmowane turystom na noclegi za opłatą.

Pozostałe niesklasyfikowane – obiekty, które w czasie niepełnego wykorzystania zgodnie z ich przeznaczeniem lub w części, pełnią funkcję obiektu noclegowego dla turystów. Są to m.in. internaty, domy studenckie, ośrodki rekreacyjno-sportowe itp.

3. Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze (PTTK)

Szlak turystyczny – wytyczona w terenie trasa służąca do odbywania wycieczek, oznakowana jednolitymi znakami (symbolami) i wyposażona w urządzenia informacyjne, które zapewniają bezpieczne i spokojne jej przebycie turystom o dowolnym poziomie umiejętności i doświadczenia, o każdej porze roku i w każdych warunkach pogodowych, o ile szczegółowe wymagania nie stanowią inaczej (okresowe zamknięcie w przypadku niekorzystnych warunków pogodowych lub ze względów przyrodniczych na terenach chronionych).

Szczegółowe wyjaśnienia metodologiczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych dostępne są w opracowaniu „Zeszyt metodologiczny. Statystyka turystycznej bazy noclegowej”, które znajduje się na stronie internetowej Głównego Urzędu Statystycznego.

Methodological notes

1. Source and scope of data

Information regarding the state and occupancy of tourist accommodation facilities comes from a regular statistical survey conducted by Statistics Poland on a monthly basis on KT-1 forms (Report on the occupancy of a tourist accommodation establishment). The survey covers tourist accommodation facilities (collective and private in total) with 10 or more beds.

Starting from data for 2016, statistics on tourist accommodation establishments introduced a data imputation methodology for entities obliged to submit reports on the KT-1 form, which refused to participate in the survey.

Information of Polish Tourist and Sightseeing Association (PTTK) was compiled on the basis of the annual report submitted by this organisation. This report includes information among others of general and qualified tourism trips, and their participants. PTTK determines and maintains its own marked tourist trails and routes on which has a substantive and legal care.

Information on economic entities conducting activities related to tourism and the number of units by the number of persons employed in those entities comes from the National Official Business Register REGON. The data concern entities registered in Wielkopolskie Voivodship; they do not include local units being branches or subsidiaries of entities registered in other voivodships.

Data on entities recorded in the Central Register of Tourism Organisers and Entrepreneurs Facilitating the Purchase of Linked Travel Arrangements are derived from the website of the Ministry of Sport and Tourism. The authority competent to keep the register is the Marshal of the Voivodship competent for the seat of the tourist entrepreneur or the residence address of the tourist entrepreneur who is a natural person, and in the case of a foreign entrepreneur who has established a branch in the territory of the Republic of Poland. The data was obtained on 25.05.2022 from the website of the Ministry of Sport and Tourism.

The following solutions were adopted in the statistics on the accommodation base:

- data concerning the number of accommodation places and establishments covers all establishments open on 31 July and establishments closed on 31 July, but open on other days of the surveyed month; the maximum number of places has been assumed for them;
- the number of days of establishment activity does not include breaks between periods, caused by repairs, disinfection, etc.;
- an active establishment is understood as an establishment which was accessible to tourists, at least in part (regardless of the actual occupancy), during the surveyed period;
- the establishment occupancy rate – presented in percentage – results from the comparison of actually provided accommodations with the nominal number of bed places (total bed places prepared for tourists on each activity day of the establishment), and for hotels, motels, boarding houses and other hotel facilities additionally from the comparison of actually rented rooms and the nominal number of rooms;
- the number of tourists accommodated is the number of persons (tourists), who began their stay in an establishment in a given month (i.e. who checked in). This means that the persons staying in the establishment at the turn of months will only be included in the survey once, which means that they will only be listed for one month (i.e. at the time of registration);
- number of overnight stays (nights per capita) is the product of persons (tourists) and the number of days (nights) of their stay;
- number of rented rooms in hotels, motels, boarding houses and other hotel establishments is the total of rooms rented in each day of the establishment's activity, regardless of the number of persons (tourists) accommodated in these rooms;

- a restaurant is a catering establishment available to general consumers with full waiting services, offering all day dining with full board with a broad assortment of meals and beverages by menu;
- bars and cafes include also wine houses, beer halls, canteens, etc.;
- catering outlets include also grills, ice-cream parlours, refreshment rooms.

2. Basic terms in the field of tourism

Tourism means the activity of visitors taking a trip to a main destination outside their usual environment, for less than a year, for any main purpose, including business, leisure or other personal purpose, other than to be employed by a resident entity in the place visited.

There are three basic forms of tourism, which depend on the surveyed area.

Domestic tourism means visits within a Member State (Poland) by visitors who are residents of that Member State.

Inbound tourism means visits to a Member State (Poland) by visitors who are not residents of that Member State.

Outbound tourism means visits by residents of a Member State (Poland) outside that Member State.

Visitors are the participants of tourism. This definition refers to every person travelling to locations outside their usual environment for a period not exceeding 12 months, whose main purpose of trip is other than the exercise of an activity remunerated from within the place visited. The “visitors” (domestic and foreign) category refers to:

- **tourists** (i.e. visitors who occupied accommodation establishments within the given location for at least one night),
- **same-day visitors** (not accommodated).

Types of tourist accommodation establishments

The surveys on tourist accommodation establishments single out the following types of establishment surveyed by Statistics Poland:

Hotel – an accommodation facility located mainly in the urban areas, with at least 10 rooms, most of which are one-person or two-person rooms, providing a wide range of services for clients staying at the establishment. Each hotel has to render catering services. Depending on the facility furnishing and the range of the services being rendered, five categories are attributed: the highest – five stars, the lowest – one star.

Motel – a hotel type complex located by road communication routes, which, besides the provision of hotel services, is also adapted to the provision of car services and has a car park. A motel has to have at least 10 rooms, most of bed places in single-bed and double-bed rooms. Each motel has to provide catering services. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, five categories of motels are distinguished: top – five stars, lowest – one star.

Boarding house – a hotel establishment that provides hotel services, offers full board and has at least seven rooms. It has to provide catering services. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, five categories of boarding houses are distinguished: top – five stars, lowest – one star.

Other hotel establishment – a lodging place divided into rooms and managed by one board, rendering specified services, including room service, bed-making and cleaning of sanitary facilities, at least on a daily basis (e.g., a building meeting the requirement for a hotel, motel or lodging house that has not obtained a category).

Excursion hostel – an establishment located in the built-up area or in the vicinity of buildings, with at least 30 available accommodations, adapted to self-service of the clients, and offering a minimal scope of services associated with the client stay. Each excursion hostel must have at least one catering establishment. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, three categories of excursion hotels are distinguished: top – cat. I, lowest – cat. III.

Shelter – an establishment located outside built-up areas, near tourist trails, offering a minimal scope of services associated with the client stay. A shelter should provide a food services or possibility of a meal self preparation. The notion “shelter” does not encompass youth hostels.

Youth shelter – an establishment projected for individual and group youth tourism, adapted to self-service of the clients. A youth hostel is an establishment located in a freestanding building or a designated part of a building. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, three categories of youth hostels are distinguished: top – cat. I, lowest – cat. III.

School youth shelter – an educational establishment where interests and talents can be developed as well as different kinds of rest and free time can be organised.

Holiday centre – an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and adapted to provide exclusively or mainly services connected with holidays.

Holiday youth centre – an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and adapted to provide exclusively or mainly services connected with holiday camps.

Training-recreational centre – an accommodation establishment (or a set of establishments) designed and permanently adapted to hold courses, conferences, trainings and conventions etc. It can also be adapted to provide holiday services.

Creative arts centre – an establishment, which assures adequate conditions for creative work and recreation of artists, also used as a holiday centre (mainly by their families).

Complexes of tourist cottages – tourist cottage – a building without a cellar, with no more than four rooms, adapted to provide hotel services. Tourist cottages can form complexes of tourist cottages and be organisationally included in other accommodation establishments. The complexes of tourist cottages may also include camping places.

Camping site – an area, usually wooded, guarded, lighted, with 24-hour reception service, equipped with facilities (sanitary, catering, recreational) which enable the tourists to spend the night in tents, caravans as well as to prepare meals and park motor vehicles. Depending on the equipment in the building and the scope of services rendered, four categories of camping sites are distinguished: top – four stars, lowest – one star.

Tent camp site – a place sectioned off in wooded area, non-guarded, marked and provisionally fenced, which enables the tourists to spend the night in tents. There is drinking water drawing points, necessary sanitary equipment and recreational area in the tent camp site.

Hostel – an accommodation establishment, which varies in standard from hotel establishments mainly by the number of places in rooms, bunk beds and cooperative use of equipment and rooms for guests (e.g. common kitchen/bathroom). Hostels are characteristic of renting single beds, not whole rooms. Hostel rooms are usually dorms (multi-person rooms), as well as individual rooms: 1-, 2- and 3-person.

Health establishment – an establishment providing health care services, located in the area of a health resort and using its natural resources when providing health care services and providing accommodation services.

Rooms for guests –type of tourist accommodation, which are furnished rooms and flats (excluding agrotourism lodgings) in apartments, houses and other buildings belonging to the natural or legal persons (except farmers) and rented for a fee for tourists.

Agrotourism lodging – type of tourist accommodation, which are rooms and other buildings prepared (by adaptation) in rural households (agricultural, farming, gardening and fishing) owned by farmers and rented for a fee for tourists.

Other not classified establishments – establishments, which function as tourist accommodation establishments, in the period of not being fully used according to their own purpose. These include among others dormitories, boarding schools, sport and recreational centres, etc.

3. Polish Tourist and Sightseeing Society (PTTK)

Touris trail – a designated trail for tours marked with uniform marks (symbols) and fitted with information, that ensure the safe and peaceful tourist traveling with any level of skill and experience in all seasons and in all weather conditions if specific requirements provide otherwise (temporary closure in case of unfavorable weather conditions or due to natural reasons in protected areas).

Detailed methodological explanations regarding the basic concepts and methods of compiling numerical data are available in the study "Methodological report. Tourist accommodation statistics", which is available on the website of Statistics Poland.

Bibliografia

Bibliography

- <https://bramapoznania.pl/>
<https://camino.net.pl/droga-w-polsce/droga-wielkopolska/>
<https://ewidencja.ufg.pl/ewidencja/obywatel/statystyki>
<https://gryturystyczne.pl/>
<http://kornik.travel/pl>
<https://mnp.art.pl>
<https://muzeumgniezno.pl/>
<https://nowa.muzarp.poznan.pl/pl/wystawy>
<https://podroze.se.pl/aktywnie/wyprawy-rowerowe/trasy-rowerowe-10-najciekawszych-tras-rowerowych-w/945/>
<https://polskazachwyca.pl/ciekawostki/gniezno-tu-powstala-polska/>
<https://polskieszlaki.pl/brama-poznania.htm>
<https://polskieszlaki.pl/rynek-w-poznaniu.htm>
<https://polskieszlaki.pl/szlak-piastowski.htm>
<https://polskieszlaki.pl/zamek-krolewski-w-poznaniu.htm>
<https://poznan.stat.gov.pl/edukacja-statystyczna/oferta-edukacyjna/gry-edukacyjne/>
<http://poznan.travel/pl/r/gry-miejskie/miejskie-gry-turystyczne>
<https://regionwielkopolska.pl/katalog-objektow/wielkopolski-park-narodowy/>
<https://regionwielkopolska.pl/katalog-objektow/zamek-w-korniku/>
<https://regionwielkopolska.pl/przyroda-i-jej-ochrona/ochrona-przyrody/parki-krajobrazowe/>
<https://regionwielkopolska.pl/przyroda-i-jej-ochrona/ochrona-przyrody/wielkopolskie-rezerwaty-przyrody/>
<https://regionwielkopolska.pl/turystyka/gry-terenowe/questy/>
<https://regionwielkopolska.pl/turystyka/punkty-widokowe/>
<https://regionwielkopolska.pl/turystyka/szlaki-i-trasy-turystyczne/szlaki-tematyczne/>
<https://rogalin.mnp.art.pl/strona/encyklopedia-rogalinskie-deby>
<https://szlakpiastowski.pl>
<https://turystyka.wp.pl/gniezno-pierwsza-stolica-polski-6044388343899265a>
<https://umww.pl/wielkopolski-system-szlakow-rowerowych>
<https://wielkopolska.travel/piastowski-trakt-rowerowy/>
<https://wmn.poznan.pl>
https://wot.org.pl/wp-content/uploads/Szlaki_kajakowe_wielkopolska-2.pdf
<https://zpkww.pl>
- Łuczak J. (2003). Wielkopolska – przewodnik turystyczny. Poznań: Oficyna Wydawnicza G&P
Warszyńska J., Jackowski A. (1978). Podstawy geografii turystyki. Warszawa: PWN